

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

CİNSİYET KALIPYARGILARI, ÖZDEŞİM GÜCÜ, BENLİK
SUNUMU VE NAMUS SİSTEMİNİ MEŞRULAŞTIRMA
ARASINDAKİ İLİŞKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RUMEYSA ÖZAY

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Nihal Mamatoğlu

BOLU, TEMMUZ- 2024

KABUL VE ONAY SAYFASI

Rumeysa ÖZAY tarafından hazırlanan “**Cinsiyet Kalıpyargıları, Özdeşim Gücü, Benlik Sunumu ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkiler**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalı Genel Psikoloji Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir. 29/07/2024

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Nihal MAMATOĞLU
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Fatma CAN
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Hatice Esra OĞUZ TAŞBAŞ
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin Turnitin adlı programında enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

Bu çalışma için Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 2023/240 sayısı ile etik izin alınmıştır.

.....

RUMEYSA ÖZAY

ÖZET

CİNSİYET KALIPYARGILARI, ÖZDEŞİM GÜCÜ, BENLİK SUNUMU VE NAMUS SİSTEMİNİ MEŞRULAŞTIRMA ARASINDAKİ İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS TEZİ

RUMEYSA ÖZAY

**BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. NİHAL MAMATOĞLU)**

BOLU, TEMMUZ - 2024

X + 79

Sistemi meşrulaştırma kuramına göre; ideolojik onay, iç/dış grup kayırmacılığı ve kalıpyargılama sistemi meşrulaştırmada araç olarak kullanılır. Bu nedenle bu araçlara aracılık eden veya düzenleyen değişkenlerin tespit edilmesi önem arz eder. Bu tez çalışmasında, namus sistemini meşrulaştırılmanın pozitif kadın-erkek kalıpyargı inançları ve cinsiyet grubuyla özdeşleşme ile ilişkisi açısından benlik sunum stratejilerinin aracılık rolü incelenmiştir. Pozitif kadın-erkek kalıpyargı inançları ve namus sistemi meşrulaştırma ilişkisi, cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin düzenleyici rolü açısından incelenmiştir. Ayrıca, çalışma değişkenleri arasındaki ilişkiler de çalışmada gösterilmiştir. Çalışmanın örneklemi, 424 kadın ve 165 erkek olmak üzere toplam 589 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Veri toplama araçları olarak Demografik Bilgi Formu, Namus Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği, Kadınlara ve Erkeklerle Yönelik Kalıpyargılar Listesi, Cinsiyet Grubu ile Özdeşleşme Ölçeği, Kendini Ayarlama Ölçeği ve araştırmacı tarafından geliştirilen Benlik Sunum Stratejileri Ölçeği kullanılmıştır. Çalışma ön çalışma ve ana çalışma olarak iki çalışmadan oluşmaktadır. Ön çalışmada Benlik Sunum Stratejileri Ölçeğinin geçerlilik ve güvenirlik çalışmasına yer verilmiştir. Ana çalışmada ise tezin değişkenleri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla önce korelasyon analizi uygulanmıştır. Ardından aracı ve düzenleyici modellerin varlığını tespit etmek için de Hayes (2013)'in Process Macro eklentisi kullanılmıştır. Elde edilen aracılık analizi bulgularına göre, kadınlara yönelik kalıpyargı inançların sosyallik ve ahlak/namus alt boyutları ve namus sistemini meşrulaştırma arasındaki ilişkide benlik sunum stratejilerinin etkileme alt boyutunun bu ilişkiye aracılık ettiği tespit edilmiştir. Düzenleyicilik analizi bulgularına göre ise erkeklere yönelik kalıpyargı inançlarının sosyallik ve ahlak/namus alt boyutları ve cinsiyet grubuyla özdeşleşme etkileşiminin namus sistemini meşrulaştırma üzerindeki düzenleyici etkisi anlamlı bulunmuştur. Araştırmanın bulgularına göre, benlik sunum stratejilerinin namus sistemini meşrulaştırmada pozitif kadın-erkek kalıpyargı inançları ve cinsiyet grubuyla özdeşleşme ilişkilerine aracılık ettiği, cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin de bu ilişkileri düzenlediği söylenebilir.

ANAHTAR KELİMELE: Sistemi meşrulaştırma kuramı, Benlik sunum stratejileri, Namus sistemini meşrulaştırma, Kadın/erkek kalıpyargıları, Cinsiyet grubuyla özdeşleşme

ABSTRACT

RELATIONSHIPS BETWEEN GENDER STEREOTYPES, IDENTITY STRENGTH, SELF-PRESENTATION, AND LEGITIMATION OF THE

HONOR SYSTEM

MASTER THESIS

RUMEYSA ÖZAY

BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY

(SUPERVISOR: PROF. DR. NİHAL MAMATOĞLU)

BOLU, JULY 2024

X+ 79

In accordance the System Justification Theory; ideological approval, in/out group favoritism and stereotyping used as means to justify the system. Therefore, it's essential to determine the variables, which mediate or regulate these tools. In this thesis study, the mediator role of self-presentation strategies examined in terms of the relation of the legitimation of honor system to the positive female-male stereotype beliefs and identification with gender group. Positive female-male stereotypes beliefs and honor system legitimation relation examined in terms of regulatory role of identification with gender group. Additionally, relationships between study variables demonstrated in the study. The sample of the research consists of total of 589 university students, 424 female and 165 male. As data collection tools, the Demographic Information Form, the Honor System Justification Scale, the List of Stereotypes Against Women and Men, the Gender Group Identification Scale, the Self-Presentation Strategies Scale and the Self-Adjustment Scale used. The study consists of two studies as preliminary study and main study. In the preliminary study, the validity and reliability study of the Self-Presentation Strategies Scale included. In the main study, correlation analysis first applied to examine the relationships between the variables of the thesis. Following, Hayes (2013)'s Process Macro plug-in used to detect the presence of mediator and regulatory models. According to the mediation analysis findings that obtained, determined that the influence sub-dimension of self-presentation strategies mediated the relationship between the sociability and morality/honor sub-dimensions of stereotypes beliefs against women and the legitimation of the honor system. Based on the findings of the regulatory analysis, the regulatory effect of the interaction of the sociability and morality/honor sub-dimensions of stereotypes beliefs against males and gender group identification on the justification of the honor system found to be significant. According to findings of research, it can be stated that self-presentation strategies mediate the relations of positive female-male stereotypes beliefs and gender group identification in justifying the honor system and identification with gender group also regulates these relations.

KEYWORDS: System Justification Theory, Self-Presentation Strategies, Honor System Justification, Female/Male Stereotypes, Gender Group Identification

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
TABLO LİSTESİ	viii
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	ix
TEŞEKKÜR	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	2
1. KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ LİTERATÜR	2
1.1 Sistemi Meşrulaştırma Kuramı	2
1.1.1 Namus Sistemini Meşrulaştırma.....	5
1.1.2 Namus Kültürünün Özellikleri	5
1.1.3 Namus Kültürü ve Türkiye	7
1.1.4 Namus Sistemini Meşrulaştırma	8
1.2 Kadın-Erkek Kalıp Yargıları	10
1.3 Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme	12
1.4 Benlik Sunum Stratejileri	14
1.5 Çalışmanın Amacı	17
1.6 Araştırmanın Önemi	17
1.7 Araştırmanın Hipotezleri	18
İKİNCİ BÖLÜM	20
2. YÖNTEM.....	20
2.1 Ön Çalışma	20
2.1.1 Benlik Sunum Stratejileri Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması.....	20
2.1.2 Katılımcılar	21
2.1.3 Veri Toplama Araçları	21
2.1.4 İşlem	22
2.1.5 Tartışma ve Bulgular	23
2.2 Ana Çalışma	26
2.2.1 Örneklem	26
2.2.2 Veri Toplama Araçları	26
2.2.3 İşlem	28
2.2.4 Araştırmanın Modelleri	29
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	35

3. BULGULAR	35
3.1 Çalışma Ölçeklerinin Psikometrik Özellikleri	35
3.2 Çalışma Değişkenlerinin Betimsel Özellikleri	39
3.3 Çalışma Değişkenlerinin Korelasyon Analiz Sonuçları	39
3.4 Değişkenlerin Aracılık ve Düzenleyicilik Analizi Bulguları	45
3.4.1 Kadınlara Yönelik Kalıpyargıların Sosyallik Alt Boyutu ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Benlik Sunum Stratejilerinin Etkileme Alt Boyutunun Aracı Rolüne İlişkin Bulgular	46
3.4.2 Kadınlara Yönelik Kalıpyargıların Ahlak/Namus Alt Boyutu ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Benlik Sunum Stratejilerinin Etkileme Alt Boyutunun Aracı Rolüne İlişkin Bulgular	47
3.4.3. Erkeklerle Yönelik Kalıpyargıların Sosyallik ve Ahlak/Namus Alt Boyutlarının Namus Sistemini Meşrulaştırmayla Arasındaki İlişkide Cinsiyet Grubuyla Özdeşlemenin Düzenleyici Rolüne İlişkin Bulgular ...	48
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	51
4. TARTIŞMA	51
SONUÇ	55
KAYNAKLAR	56
EKLER.....	63

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1. Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Onaylanmanın Aracı Rolü	30
Şekil 2.2. Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Uyumun Aracı Rolü	30
Şekil 2.3. Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Kendini Yüceltmenin Aracı Rolü	30
Şekil 2.4. Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Menfaatin Aracı Rolü.....	31
Şekil 2.5. Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Kaçınmanın Aracı Rolü	31
Şekil 2.6. Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Etkilemenin Aracı Rolü	31
Şekil 2.7. Kadın-Erkek Kalıpyargıları ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Onaylanmanın Aracı Rolü	32
Şekil 2.8. Kadın-Erkek Kalıpyargıları ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Uyumun Aracı Rolü	32
Şekil 2.9. Kadın-Erkek Kalıpyargıları ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Kendini Yüceltmenin Aracı Rolü	32
Şekil 2.10. Kadın-Erkek Kalıpyargıları ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Menfaatin Aracı Rolü.....	33
Şekil 2.11. Kadın-Erkek Kalıpyargıları ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Kaçınmanın Aracı Rolü	33
Şekil 2.12. Kadın-Erkek Kalıpyargıları ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Etkilemenin Aracı Rolü	33
Şekil 2.13. Kadın-Erkek Kalıpyargıları ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşmenin Düzenleyici Rolü	34
Şekil 3.1. Kadınlara Yönelik Kalıpyargıların Sosyallik Alt Boyutu ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Etkilemenin Aracı Rolü	46
Şekil 3.2. Kadınlara Yönelik Kalıpyargıların Ahlak/Namus Alt Boyutu ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Etkilemenin Aracı Rolü	48
Şekil 3.3. Erkeklerle Yönelik Kalıpyargıların Sosyallik Alt Boyutunun Namus Sistemini Meşrulaştırmayla İlişkisinde Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşmenin Düzenleyici Rolü.....	49
Şekil 3.4. Erkeklerle Yönelik Kalıpyargıların Ahlak/Namus Alt Boyutunun Namus Sistemini Meşrulaştırmayla İlişkisinde Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşmenin Düzenleyici Rolü.....	50

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1. Namus sistemini meşrulaştırma ölçeği madde analizi değerleri.	35
Tablo 3.2. Cinsiyet grubuyla özdeşleşme ölçeği madde analizi değerleri.	36
Tablo 3.3. Kalıpyargı içerik listesi (kadın) madde analizi değerleri.	36
Tablo 3.4. Kalıpyargı içerik listesi (erkek) madde analizi değerleri.	37
Tablo 3.5. Benlik sunum stratejileri ölçeği madde analizi değerleri.	37
Tablo 3.6. Kendini Ayarlama Ölçeği madde analizi değerleri.	39
Tablo 3.7. Değişkenlerin betimsel özellikleri.	39
Tablo 3.8. Değişkenlerin korelasyon analizi.	44
Tablo 3.9. Kendini Ayarlama Ölçeği ve Benlik Sunum Stratejileri Ölçeği arasındaki ilişkiler.	45
Tablo 3.10. Kadınlara yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutu ve namus sistemini meşrulaştırma arasındaki ilişkide benlik sunum stratejilerinin etkileme alt boyutunun aracı rolü.	47
Tablo 3.11. Kadınlara yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutu ve namus sistemini meşrulaştırma arasındaki ilişkide benlik sunum stratejilerinin etkileme alt boyutunun aracı rolü.	48
Tablo 3.12. Değişkenlerin düzenleyicilik analizi sonuçları.	50

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

BSSÖ	: Benlik Sunum Stratejileri Ölçeği
DİEDD	: Diğerlerinin İfade Edici Davranışlarına Duyarlılık
KAÖ	: Kendini Ayarlama Ölçeği
KİM	: Kalıpyargı İçeriği Modeli
KSDB	: Kişisel Sunumu Düzenleyebilme Becerisi
NSM	: Namus Sistemini Meşrulaştırma

TEŞEKKÜR

Öncelikle Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Genel Psikoloji lisansüstü eğitimimde emeği geçen bütün hocalarıma tek tek saygılarımı sunuyor ve teşekkür ediyorum.

Lisansüstü eğitimimde ve tez yürütme sürecimde benimle beraber olan değerli tez danışman hocam Prof. Dr. Nihal Mamatoğlu'na kıymetli yönlendirmeleri ve desteği için ne kadar teşekkür etsem az olur. Bu süreçte sabırla, empatiyle bana yol gösterdiğiniz ve inandığınız için sizlere teşekkür ediyor şükranlarımı sunuyorum. Tez savunma jürimde yer alan değerli Dr. Öğr. Üyesi Fatma Can ve Dr. Öğr. Hatice Esra Oğuz Taşbaş hocalarıma kıymetli geribildirimleri ve katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.

Tez sürecinde, eğitim hayatımda ve hayatımın her alanında desteğini her zaman hissettiğim sevgili annem Güner Özay'a, biricik ablam Naime Özay'a, küçük kız kardeşim Hatice Özay'a, biricik erkek kardeşim Salih Özay' ve değerli babam Sedat Özay' a destekleri için şükranlarımı sunuyorum.

Yüksek lisans eğitimimin başından beri beni her zaman her koşulda destekleyen ve bana dayanak olan sevgili Çingum Yeşim Dellal'a teşekkür ediyorum.

Lise yıllarımdan yüksek lisans eğitim sürecimin başından bu yana beni her zaman motive eden ve manevi desteğini esirgemeyen biricik kadim dostum Zehranur Kurtoğlu'na tezime katkıları için teşekkür ediyorum.

Son olarak tezime katkılarından ötürü İstanbul Gelişim Üniversitesi Psikoloji Bölümüne teşekkür ediyorum.

GİRİŞ

Bu tez çalışmasının temel amacı, kişilerin cinsiyet grubu ile özdeşleşmelerinin ve kadın-erkek kalıpyargı inançlarının, namus sistemini meşrulaştırma ve benlik sunum stratejileri ile ilişkisini incelemektir. Çalışmanın bir diğer amacı ise; psikometrik özellikleri görgül olarak ortaya konulmuş, geçerli ve güvenilir bir benlik sunum stratejileri ölçeği geliştirmektir. Bu çalışmada, değişkenler arasında iki aracı ve bir düzenleyici rol incelemesi yapılacaktır. İlk olarak benlik sunum stratejilerinin, cinsiyet grubu ile özdeşleşme ve namus sistemini meşrulaştırma arasındaki aracı rolü incelenecektir. Ardından benlik sunum stratejilerinin, kadın-erkek kalıpyargı inançları ve namus sistemini meşrulaştırma arasındaki aracı rolü incelenecektir. Son olarak ise kadın-erkek kalıpyargı inançları ve namus sistemini meşrulaştırma arasında cinsiyet grubu ile özdeşleşme düzeylerinin düzenleyici rolü incelenecektir. Yapılması planlanan bu çalışma ile beraber; namus temelli kadın erkek kalıpyargı inançları, cinsiyet grubu ile özdeşleşmenin, namus sistemini meşrulaştırma ve benlik sunumu ile arasındaki ilişki, ilk defa birlikte ortaya konulacaktır. Çalışma kapsamında Türkiye kültürüne özgü benlik sunum stratejileri ölçeği geliştirilerek alanyazına kazandırılacaktır. Bu çalışmanın bulguları namus kültürü, namus sistemini meşrulaştırma ve benlik sunumu literatürüne katkı sunacaktır. Bu ilişkileri ortaya koymadan önce, namus sistemini meşrulaştırma kavramı açıklanmadan, sistemi meşrulaştırma kuramı hakkında bilgisi verilerek başlanmıştır. Ardından ikinci olarak görece yeni bir kavram olan namus sistemini meşrulaştırmaya yer verilmiştir. Üçüncü olarak ise namus sistemi ile bağlamında, kadın-erkek kalıpyargı inançları hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın devamında dördüncü olarak cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin literatür bilgisine yer verilmiştir. Peşi sıra beşinci olarak, çalışmada aracı rolü olduğu düşünülen benlik sunum stratejilerine yer verilmiştir. Literatür bilgilendirilmelerinin ardından altıncı olarak çalışmanın amacı ve hipotezlerine yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ LİTERATÜR

1.1 Sistemi Meşrulaştırma Kuramı

Meşrulaştırma kavramı, bir fikrin meşruiyetini sağlamak veya başka bir davranış fikrini desteklemek için kullanılması anlamına gelir. İnsanların bazı durumlarda davranışlarını meşru göstermeleri birçok kuramda konu edinilen bir kavramdır (Jost ve Banaji, 1994). Bu kuramlar psikanalitik kuram (Freud, 1946), sosyal karşılaştırma kuramı (örn. kuram (Festinger, 1957), kendilik algısı kuramı (Bem, 1972), kendini sunma kuramı (örn. Jones, 1964; Schlenker, 1980) ve kendini olumlama kuramı (Steele, 1988) gibi kuramlardır (akt., Jost ve Banaji, 1994). Bu kuramların açıklayamadığı motivasyonları, durumları ve davranışları en iyi açıklayan kuram ise sistemi meşrulaştırma kuramı olmuştur.

Sistemi meşrulaştırma kuramı bireylerin var olan sistemi pekiştiren ideolojileri benimseyerek, sistemi meşrulaştırmaya nasıl yöneldiklerini açıklar (Jost ve Banaji, 1994). Bu sistemler, bireylerin toplumun bir parçası olmalarına olanak sağlayan, küçük ölçekli çekirdek aile sisteminden, büyük ölçekli sistem olan ülke vatandaşı olmayı içeren, sosyal sistemlerdir (Wakslak, Jost ve Bauer, 2011). İnsanlar, sistemlerinin korunması adına dışarıdan gelebilecek eleştirilere karşı savunmacı davranarak, başkalarının davranışlarına açıklamalar getirerek, kendi çıktılarını göz ardı ederek davranabilmektedir (Jost ve Banaji, 1994; Wakslak, Jost, ve Bauer, 2011). Örneğin; namus sistemindeki şiddete maruz kalan kadınların dezavantajlı oldukları bir sistemde, şiddeti onaylamada erkekler arasında farklılık görülmesi ve de normal kabul edilmesi sistemi meşrulaştırma tutumuna örnektir (Vandello ve Cohen, 2003). Sistemi meşrulaştırma kuramına göre; insanlar kendileri ve diğerleri üzerindeki olumsuz etkilerine rağmen, sistemi meşrulaştırmaya ve statükoyu desteklemeye motivedirler (Jost ve Banaji, 1994).

Jost ve Banaji (1994) 'nin kalıpyargılamanın, sistemi meşrulaştırmanın rolünün ele alındığı çalışmada; kalıpyargılamanın ego, grup ve sistem meşrulaştırması denen psikolojik süreçler içerdiği ortaya konulmuştur. Ego meşrulaştırma motivasyonu, kişinin olumlu bir benlik imajı (self-image) geliştirme, sürdürme ve bireysel olarak kendini haklı ve meşru hissetme eğilimi olarak ifade edilir (Jost ve Banaji, 1994). Grup meşrulaştırması, kişinin ait olduğu gruba ilişkin

olumlu benlik imajının olması ve grup davranışlarının sürdürölüp desteklenerek meşrulaştırılmasıdır. Sistemi meşrulaştırma motivasyonu ise kişisel ve grup çıkarları pahasına bile olsa, ideolojilerin sürdürölüp statükoyu rasyonelleştirilme eğilimidir (Jost ve Banaji, 1994; Jost ve Hunyady, 2003; Jost, Banaji ve Nosek ve 2004).

Sistemi meşrulaştırma kuramına göre; yüksek statölü veya avantajlı grup üyeleri için ego, grup ve sistemi meşrulaştırma motivasyonları birbiriyle tutarlıdır. Sosyal sistemin değerli olanın ödüllendirildiğı, değersiz olanın ise cezalandırıldığı sistemin, adil bir şekilde yapılandırıldığına inanmak; yüksek statölü veya avantajlı grup üyelerinin olumlu benlik ve grup imajı ile tutarlıdır. Ancak düşük statölü veya dezavantajlı grup üyeleri için ego, grup ve sistemi meşrulaştırma motivasyonları çoğı zaman birbiriyle çatışma halindedir. Bu durumda, sosyal sistemin adil olduğunu kabul etme eğilimi, kişilerin ego ve grup meşrulaştırma motivasyonu ile çelişmektedir (Jost, Burgess ve Mosso, 2001). Bu durum aynı zamanda, ego ve grup meşrulaştırma motivasyonlarının belirginliğinin düşük olduğı zamanlarda, düşük statölü veya dezavantajlı grup üyelerinin sistemi meşrulaştırma motivasyonlarının yüksek olduğı anlamına gelmektedir (Jost ve Hunyady, 2003). Avantajlı veya yüksek statölü grup üyeleri, statükoyu rasyonelleştirdiğinde; aynı zamanda kendi statüsünü ve konumunu da rasyonelleştirdiğı anlamına gelmektedir. Bu davranış grup içi kayırma davranışı ile tutarlıdır. Ancak dezavantajlı veya düşük statölü grup üyeleri için statükoyu rasyonelleştirme, adaletsizliği içselleştirerek eşitsizliği kabul etme anlamına gelmektedir (Jost ve Banaji, 1994). Sistemi meşrulaştırmanın ve statükoyu rasyonelleştirmenin, avantajlı veya yüksek statölü grup üyeleri (heteroseksüeller ve beyazlar gibi) arasında yüksek düzeyde grup içi kayırmacılık; dezavantajlı veya düşük statölü grup üyeleri (eşcinseller ve siyahlar) arasında ise yüksek düzeyde grup dışı kayırmacılıkla ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Jost ve Banaji, 2004).

Sistemi meşrulaştırmanın kişiler için hem avantajları hem de dezavantajları vardır (Jost, Wakslak ve Tyler, 2008). Çalışmalar, sistemdeki iki gruptaki bireyler için de kaygı, rahatsızlık ve suçluluk duygusunu azaltarak potansiyel maliyetlere rağmen; sistemi meşrulaştırmanın insanların kendi durumları hakkında daha iyi hissetmelerini sağlayan palyatif bir rolü olduğunu ortaya koyuyor. Sistemi meşrulaştırma, bireyin mevcut sistemi istikrarlı, öngörülebilir, tutarlı ve adil olduğunu düşünmelerini sağlayarak belirsizliğin oluşturduğu stresi önleyici bir başa

çıkma sistemi işlevi görür (Jost ve Hunyady, 2003). İnsanların suçluluk, hayal kırıklığı ve rahatsızlıkla başa çıkabilmek için sistemi meşrulaştırmaları, sistemin iyileştirilmesi ve değiştirilme olasılığını da azaltmış olur (Jost ve Hunyady, 2005). Olumsuz duyguların ve belirsizliğin azalmasıyla beraber de sistemle ilgili tehditler de böylelikle azalmış olur (van der Toorn ve Jost, 2014).

Avantajlı veya yüksek statülü grup üyeleri, statülerini korumak ve sürdürmek için sistemi meşrulaştırırlar (Jost ve Banaji, 1994). Bu nedenle, dezavantajlı veya düşük statülü grup üyeleri, sistemdeki eşitsizliği sorguladıklarında; diğer grup için tehdit haline gelirler (Jost ve Banaji, 1994; Jost ve Burgess, 2000). Sistemi meşrulaştırma kuramına göre sistemi sürdürmeye yönelik destek farklı şekillerde gösterilebilir. Örneğin; kalıpyargılar, avantajlı veya yüksek statülü insanların, zeki ve çalışkan, dezavantajlı veya düşük statülü insanların, sorumsuz ve tembel olduğunu öne sürerek sistemleri haklı çıkarmaya yardımcı olabilirler. Aynı zamanda, sistem tehlikeye girdiğinde, kalıpyargıların daha da güçlendiği ve sistemi koruma ve sürdürme desteği olarak görülebilir (Blasi ve Jost, 2006). Sistem tehdit altında olduğunda kalıpyargılar, inançlar, ideolojiler ve tutumlar gibi araçlar yöntem olarak kullanılabilir (Jost vd., 2004). Örneğin; erkekler sistem tehdit altında olduğunda, cinsiyet eşitsizliğini destekleyen kadınları tercih eğilimleri daha fazladır (Lau, Kay ve Spencer, 2008). Bu tercih eğilimi, kadınların dezavantajlı veya düşük statülü konumlarını benimsemelerini ve geleneksel cinsiyet rollerini kabul etmelerini teşvik edebilir (Vescio, Gervais, Snyder ve Hoover, 2005). Dezavantajlı veya düşük statülü grup olan kadınlar için; eşitsizliği kabullenme ve sistemi meşrulaştırmada, kalıpyargılaşmanın tamamlayıcı bir rolü vardır (Kay, Jost, Mandisodza, Sherman, Petrocelli ve Johnson, 2007). Kadınlara ve erkeklere yönelik kalıpyargılar, toplumsal eşitsizliği meşrulaştıran ve sürdüren psikolojik araçlar olarak görülebilir. Örneğin; kadınlara cinsiyet rollerine dayalı kalıpyargılara dayalı iltifat etmenin, kadınların bu role uygun olduğunu ima etmenin, cinsiyete dayalı rol ayrımına karşı; yani eşitsizliğe karşı direnci azalttığı ileri sürülmüştür (Hoffman ve Hurst, 1990; Jackman, 1994; Jost ve Kay, 2005). Kadınların ikincil rolleri kabul etmesini teşvik eden, sistemi meşrulaştırıcı tercihleri, kendini gerçekleştiren kehanete sebep olabilir (Vescio vd., 2005).

Sistemi meşrulaştırma çalışmalarında; sistemde erkeklerin avantajlı veya yüksek statülü grup, kadınların ise dezavantajlı veya düşük statülü grup olduğu bulunmuştur (Day, Kay, Holmes ve Napier, 2011; Glick, Sakallı-Uğurlu, Ferreira

ve De Souza, 2002; Jost ve Kay, 2005; Lau, Kay ve Spencer, 2008). Bu çalışmada, ele alınacak olan sistemi meşrulaştırma eğilimi, namus sistemini meşrulaştırma eğilimidir. Namus sistemini meşrulaştırma kavramına ait literatürden aşağıda bahsedilecektir.

1.1.1 Namus Sistemini Meşrulaştırma

Namus sistemini meşrulaştırma (NSM), sistemi meşrulaştırma kuramından hareketle yola çıkılarak, namus kültürünü sistem olarak ele alma ve bu meşrulaştırma eğilimini ölçme amacıyla ortaya çıkmıştır (Akbaş, Sakallı, Ceylan-Batur ve Doğulu, 2020). Namus sistemini meşrulaştırma kavramını açıklamak için önce Namus (Honour) kültürü hakkında bilgi verilecektir.

1.1.2 Namus Kültürünün Özellikleri

Namus, (Honour) kişinin kendi gözünde olduğu kadar, toplumdaki diğer kişilerin (aile, akraba vb.) gözündeki değeridir. Kişi bu değeri kendi değeri olarak görür, kendisiyle gurur duyar ve bu gurur duyma iddiası; toplum tarafından tanınmanın getirdiği gurur duyma hakkıdır (Pitt-Rivers, 1966). Namus kültürü, literatürde kültürel bir sendrom olarak yer alır. Kişilerin yaşadığı toplumun normlarına göre, duygu ve davranışlarını etkileyen unsurlara, kültürel sendromlar denir. Sendromlar; insanlar tarafından, merkezi bir tema üzerinden, ortak olan inançların, davranışların, değerlerin ve benzerlerinin paylaşılmasıdır (Triandis, 1994; akt. Leung ve Cohen, 2011). Ortak bir kültürü paylaşan insanların, aynı zamanda, birlikte ortak belirtilmemiş varsayımları, çalışma prosedürleri, araçları, normları, değerleri; çevreyi örneklemeye ilişkin alışkanlıkları ve benzerleri olan unsurları vardır. Kültürler, aynı zamanda, örneklenen öğelerin ne kadar dikkat edilmesi ve ağırlıklandırılması gerektiği konusunda gelenekler geliştirir. Örneğin; hiyerarşik kültürlerdeki insanların estetikle ilgili ipuçlarından ziyade, hiyerarşiyle ilgili ipuçlarını örneklemeye olasılıkları daha yüksektir (Triandis, 2001). Başka kültürlerde de kişilerin benliklerini incelemeleri konusunda, farklı örneklemeler görülebilir. Örneğin; Asya, Afrika ve Güney Amerika gibi kolektivist kültürlerdeki insanlar, benlik unsurlarını örneklerken kolektif benliklerini öncelerler (“Ailem benim nazik biri olduğumu düşünür”). Kuzey Amerika ve Batı ve Kuzey Avrupa gibi bireyci kültürlerdeki insanlar ise özel benliklerini öncelerler (“Ben nazik biriyim”) (Triandis, 1989).

Kültürün onur (dignity cultures; örn., Northern America), yüz (face cultures; örn., Japan) ve namus (honour cultures; örn., Turkey, Spain) sendromlarına ait

bağlamlarının ve kültürel mantıklarının açıklandığı Leung ve Cohen (2011)'in çalışmasında; bu gibi sendromlarda, benliğe verilen değerin içsel/dışsal oluşunun, aitliğin, iyi davranışı garanti eden davranışın, etkileşimlerin ve değiş tokuş gibi kültürlerin ideal tiplerinin tanımlanmasındaki farklılıklar belirtilmiştir. Bu farklılıklar, kültürel sendromlarda ideal olarak kabul edilen kültür mantıklarının değişkenlik göstermesinden kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada ele alınan kültürel sendrom olan namus kültürü, belirli bir kültüre özgü kurumlarda ve geleneksel değerlendirmelerde görülen genel bir yapıdır. Namus; erdemli davranıştan kaynaklanan şeref olarak görülürken, kültürel olarak namus, kültürlerinde bireyin toplumdaki varlığı olan sosyal statü ve imajını temel alan itibarını gösterir (Pitt-Rivers, 1966).

Namus kültüründe, kişinin değeri toplumdaki diğer kişilerin değerlendirmesi olarak görüldüğü için; bu kültürde toplumsal cinsiyet rolleri sosyal statüler için oldukça önem arz eder. Kadının cinsel saflığı, sadakati, ailesindeki erkeklerin itibarını, yani namusunu temsil eder. Kadınların sadakatsizliği ise, özellikle namus kültürüne ait bir erkeğin itibarına zarar verir. Bu itibar da şiddet kullanılarak kısmen geri kazanılabilmektedir. Bu kültürdeki kadınlardan ise kıskançlıkla bağlantılı şiddet karşısında sadık kalmaları beklenir (Vandello ve Cohen, 2003). Bu kültürün parçası olan kişiler, bir başkasının, genellikle de bir erkeğin iradesine dayatılma veya saygılı muamele etmeyi emretme gücüne dayandırılırlar (Nisbett ve Cohen, 1996). Bu nedenle, namus kültürünün erkek yanlı bir sistem olduğunu söylemek mümkündür. Bu kültürde, erkeklerin dayanıklılığı, ailesini ve mallarını koruyabilme yeteneğine dayanan itibarının yanı sıra; cömertlik, misafirperverlik ve sadakate dayalı bir itibarının varlığı da söz konusudur. İtibar, diğer kişilerin değerlendirmelerine dayandığı için, namus kültüründe kişinin statüsü de buna bağlı olarak değişkendir. Bu değişkenlik sadece erkekler için değil, aynı zamanda kadınlar içinde geçerlidir. Özellikle, namus kültüründeki kadınlar için namus normları olarak; alçakgönüllülüğü, utanmayı, cinsel saflığı ve ailenin itibarını tehdit edebilecek davranışlardan kaçınmayı dikte eder. Toplumsal cinsiyet rolleri, namus kültüründe erkekler için aktif bir rol biçse de kadınlar bu kültürde güçsüz ve pasif değildirler. Çünkü; kadınların erkeklerin ailenin değeri olan itibarını belirlemede, büyük bir etkisi vardır. Bu etki, toplumdaki sosyal statü için pozitif (örneğin evlenerek sosyal statülerini yükseltebilirler ya da namus normlarına uygun davranarak ailenin erkeklerine namuslu statüsü kazandırılırlar) veya negatif

(örneğin namus normlarına uygun davranmayarak namuslarını lekeleyebilirler) güce tekabül eder (Ergaver, 2015; Sever ve Yurdakul, 2001; Schneider, 1971; Vandello ve Cohen, 2003; Van Eck, 2003).

Namus kültürlerinde; toplumdaki kişilerin benlik değerlendirmesi daha dışsal olup, toplumdaki diğer kişilerin değerlendirmesi, kişiler için önemlidir (Leung ve Cohen, 2011; Nisbett ve Cohen, 1996; Rodriguez Mosquera, Fischer, Manstead ve Zaalberg, 2008). Burdan hareketle, dışarıdan tehdit olarak algılanabilecek davranışlar ve tepkiler açısından; bu kültür değerlerine aitliği yüksek olan bireylere, düşük aitliği olan bireylere kıyasla verilen tepkiler farklılaşmaktadır (Ijzerman, van Dijk ve Gallucci, 2007; Van Osch, Breugelmans, Zeelenberg ve Bölük, 2013). Beersma, Harinck ve Gerts (2003)'in namus değerleri ve hakarete verilen tepkiyi araştırdığı yarı deneysel çalışmada, namus değerine bağlılığı yüksek olan grubun hakarete karşı verdiği tepkilerde, yüksek düzeyde çatışma ve negatif duygularla derecelenmiştir. Kadınların namus kültüründeki rolü, erkeklerin rolüyle ilişkili davranışları beraberinde getirmektedir. Namus kültürü normlarına uymayan kadınlar için, sınırın aşılması olarak görülerek tepki olarak öfke ve saldırganlığa yol açarak, namus temelli şiddet için gerekçe olarak kullanılabilir. Bu gerekçe, bazı durumlarda eşin ve aile üyelerinin cinayeti için gerekçe olarak kullanılabilmektedir (Baker, Gregware ve Cassidy, 1999; Glazer ve Ras, 1994; Doğan, 2016; Vandello ve Cohen, 2003; Sakallı ve Uğurbaş, 2013; Van Eck, 2013).

1.1.3 Namus Kültürü ve Türkiye

Namus kültürü normlarının geçerliliği Türkiye için düşünüldüğünde, Türkiye'nin namus kültürünü temsil ettiği söylenebilir. Bireyci ve kolektivist kültürle aitlik açısından bakıldığında ise, Türkiye'nin daha çok kolektivist bir kültür yapısını temsil ettiği düşünülebilir. Ancak yapılan çalışmalar, Türkiye'nin kolektivizmi tam olarak temsil etmediğini, bunun yerine alternatif bir kolektivizmi temsil ettiğini göstermiştir (Kağıtçıbaşı, 2006; Karakitapoğlu ve İmamoğlu, 2002). Uskul, Oyserman ve Schwarz (2010)'ın çalışmasında kolektivizm ele alınırken, Doğu Asya'dan ve diğer bağlamlardan ortaya çıkan benlik sunum farklılıklarına dayanarak iki tür kolektivizm ortaya koymuşlardır. Doğu Asya toplumlarında görülen kolektivizm Konfüçyüs temeline dayandırılarak, kişilerin benlik sunumunun öne çıkmadan alçak gönüllü olmayı, övünmemeyi ve uyum sağlamayı merkeze alan bir kültür sendromu olduğu görülmektedir. Ortadoğu, Latin Amerika

ve Akdeniz ülkelerinde görülen kolektivizm türü ise itibarın ön planda olduğu namus temelli bir kültürel sendromdur. Bu ayrımlar düşünüldüğünde, Türkiye'nin namus temelli kolektivist kültür sendromunda yer aldığını söylemek mümkündür (Güngör, Karasawa, Boiger, Dinçer ve Mesquita, 2014). Namus kültürünün kodlarında en göze çapan özellik, şiddeti sosyal imaj tehdit altında olduğu zamanlarda onaylamadır (Mosquera ve ark., 2008). Bu tehdit durumu küçük düşürülme, hakaret veya partner tarafından aldatılma olabilir (Vandello ve Cohen, 2003; Mosquera ve ark., 2008). Tehdit karşısında namus kültüründen olan bireyler, namus endişeleri sebebiyle namus kültüründen olmayan bireylere göre utanç ve öfke tepkileri verme eğilimindedirler (Mosquera, Manstead ve Fischer, 2002). Bu eğilimler, bir namus-bazlı toplulukçu kültür olan Türkiye'de de günlük hayatta da gözlenmektedir (Güngör, Karasawa, Boiger, Dinçer ve Mesquita, 2014). Ayrıca, dünya çapında yapılan küresel ve geleneksel değerler çalışmaları; Türkiye'nin yerleşik (özerkliğe karşı), hiyerarşik (eşitlikçiliğe karşı), geleneksel (seküler-rasyoneleliliğe karşı) ve hayatta kalma (kendini ifade etmeye karşı) özellikleri taşıdığını ortaya koymuştur. Bu değerlerin yanı sıra, anne-babaya ve büyüklere saygı, otoriteye itaat, geleneğe saygı, iyiliğe karşılık verme, sosyal düzen ve kamusal imajı koruma gibi değerleri de içinde barındırması; Türkiye'de namus kültürünün varlığını doğrulamaktadır (Inglehart ve Baker, 2000; Schwartz, 2006).

1.1.4 Namus Sistemini Meşrulaştırma

Buraya kadar namus kültürünün özellikleri, namus kültüründe kadın-erkek rolleri, Türkiye'nin namus kültürü özelliği göstermesinden bahsedilmiştir. Bu başlıkta, namus kültürünün bir sistem olarak ele alınarak ve namus sistemini meşrulaştırma kavramına ait literatür gözden geçirilecektir. Namus sistemini meşrulaştırma kavramı araştırılmaya yeni başlanan, bu nedenle de literatürü henüz kısıtlı bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Namus kültürü ve sistemi meşrulaştırma arasındaki ilişkilerin incelendiği yüksek lisans tez çalışmalarına literatürde rastlanmaktadır. Bu çalışmalarda kadın ve erkeğe yönelik çelişkili cinsiyetçilik ve namus kavramını koruma amacıyla ekonomik sistemi meşrulaştırma eğilimleri ölçülerek, kadına yönelik şiddetin ve namus kavramına yönelik olumlu tutumların ilişkili olduğu kadın ve erkek grupları arasında; sadece kadınlarda olumlu tutumlarla ilişkili olduğu ortaya konulmuştur (Işık, 2008). Yine yakın zamanda yapılan bir başka çalışmada; sistemi meşrulaştırma kuramı, düzenleyici odak kuramı, namusun onaylanması ve kadına yönelik şiddete yönelik

tutumlar arasındaki ilişki ele alınmıştır. Bu çalışmanın sonucunda namus sistemini meşrulaştırma (NSM) ölçeği geliştirilmiştir. NSM aynı zamanda namusun onaylanmasıyla ilişkili bulunmuştur. Bunun yanı sıra NSM'nin, düzenleme odağı ile namusu onaylama ve namusa dayalı kadına yönelik şiddet arasındaki ilişkiye aracılık ettiği bulunmuştur (Akbaş, 2016). NSM ölçeğinin namus ve sistemi meşrulaştırma ideolojileri ilgili değişkenler olan namusu onaylama, namus adına kadına uygulanan şiddete yönelik tutumlar, cinsiyet sistemini meşrulaştırma, korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik değişkenleri ile ilişkisi de anlamlı bulunmuştur (Akbaş vd., 2020).

Toplumsal cinsiyet rolleri ve sistemi meşrulaştırma kuramı temel alınarak, erkeklerin avantajlı veya yüksek statülü grup; kadınların ise dezavantajlı veya düşük statülü grup olduğu söylenebilir. Kadınların kendi lehlerine bile olsa, namus algısını onaylamaları dezavantajlı konumlarını onaylar nitelikte olup; erkeklerin de bu sistemde namusu meşrulaştıran grup olması ve de bu sistemden en çok fayda sağlayan, diğerlerinin kontrolünü elinde tutan grup olması yönüyle avantajlı veya yüksek statülü grup olduğu çıkarımı yapılabilir. Hiyerarşik bir toplum olan Türkiye'de, cinsiyetler arasındaki hiyerarşide eşit olmayan sosyal düzeni göstermektedir. (Glicke, Fiske, Mladinic, Saiz, Abrams ve Masser, 2000; Sakallı-Uğurbaş, 2013). Sistemi meşrulaştırma kuramına göre, dezavantajlı veya düşük statülü grup kendi lehine olmasa bile var olan sistemi meşrulaştırır. Namus sistemini meşrulaştırmada, bu durum şu şekilde örneklenebilir. Namus kültürü normlarına bağlılığı yüksek olan kadınların bağlılığı, düşük olan kadınlara göre ilişkilerindeki şiddeti dolaylı olarak onaylamaları ve istismarcı ilişkilerde kalmaları daha yüksektir. Bu normlar; kadının sadakatini, fedakarlığını ve erkeğin itibarını vurgulayan normlardır. Kadınların istismarcı ilişkide kalmaları halinde iki grubun kadına yaklaşımı farklılık gösterir. Beklediği üzere, namus kültürüne ait kişiler olmayanlara göre istismarcı ilişkide kalan kadını daha olumlu değerlendirirler (Vandello, Cohen, Grandon ve Franiuk, 2009). Namus temelli şiddetin olası nedeni, bir bakıma toplumda sosyal imaj yönetimidir. Ailenin namusunun temizlenmesiyle beraber, kaybedilen sosyal imaj düzeltilerek utanç giderilir. Bu durumu düzeltme yetkisi de toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden ve kadın namusuna verilen önemden kaynaklanmaktadır (Sakallı-Uğurlu ve Akbaş, 2013). Sonuç olarak; toplumsal cinsiyet rolleri ve namus kültüründe önemli olan itibarın önemi, dezavantajlı grubu namus sistemini meşrulaştırmaya güdüler. Namus suçlarının ve namus sistemini

meşrulaştırmanın altında yatan sebepler araştırıldığında, kadınların kendilerine yöneltilebilecek olası şiddetten kaçınma, toplumdaki eğitim düzeyinin düşüklüğü ve ataerkil düşünce yapısı olduğu ileri sürülmektedir (Jost, 2019; Kardam, 2007; Pitt-Rivers, 1974). Aynı zamanda, daha önce bahsedildiği gibi sistem tehdit altında olduğunda var olan sistemi meşrulaştırmada bazı araçlar kullanılır. Bu araçlardan biri olan kalıpyargılar, bu tez çalışmasında incelenecek olan bir diğer değişkendir (Jost vd., 2004). Kadın erkek kalıpyargıları ve namus sistemini meşrulaştırma kavramlarının ortak noktalarından aşağıda bahsedilecektir.

1.2 Kadın-Erkek Kalıp Yargıları

Kalıpyargının tanımlanması, ilk defa Walter Lippmann (1922) tarafından yapılmış ve psikoloji çevreleri tarafından tanınmıştır. Lippmann, kalıpyargıları - toplumdaki sosyal gruplar hakkında aklımızda beliren ortak resimler ve tanımlamalar olarak tanımlamıştır (Edwards, 1940; Jost ve Hamilton, 2005). Kalıpyargı Lippmann'a göre, sahte bir ortam ya da kurguyken; Katz ve Braly (1933)'e göre ise dış gruba yönelik gerekçesiz çelişkili bir tepkidir. Çağdaş psikolojide ise, sosyal gruplara ait bir kalıpyargının o gruba ait inançların merkezine koymak kuramsal açıdan önemli değildir. Çünkü, pek çok gruba ait olan bir inanç o grubun bireyleri hakkında bize doğru bilgi veremeyebilir. Örneğin; birçok beyin cerrahı erkektir inancı, bütün beyin cerrahları için uygulanırsa kadın olan beyin cerrahlarını bu grubun dışında bırakılmış olunur. Bu nedenle, bir bireye ve gruba yönelik içeriklerin ve kalıpyargılaşmanın doğasının ve işlevinin anlaşılması kritik bir öneme sahiptir (Banaji, 2002). Kalıpyargı tanımlanırken önyargının da ayırt edilmesi önemlidir. Önyargı, Allport (1954) tarafından belirli bir grubu (örn. Yahudiler, Afrika Amerikalı, Latinler, Japonlar ve fakir insanlar) hedef alan inançlar olup; kalıpyargı ise farklı sosyal gruplara mensup olan bireylere yönelik genellenmiş inançlar olarak tanımlamıştır (Eagly ve Diekmann, 2005). Günümüzde ise sosyal gruplara yönelik özelliklerin oluşturduğu bir yapıyla, sosyal grupların yüksek ya da düşük düzeyde tanımlanmaları kalıpyargı olarak adlandırılmaktadır (Fiske, Cuddy, Glick ve Xu, 2002)

Bu yapının içerisinde yer alan özellikler kalıpyargı içeriği modeli (KİM) olarak adlandırılır. Kalıpyargı içeriği modeline göre; kadın ve erkeklere özgü kalıpyargılar, literatürde sevecenlik (ahlak, sosyallik) ve yetkinlik boyutları yönüyle ele alınmıştır (Fiske, Xu, Cuddy ve Glick 1999; Leach vd, 2007). Yetkinlik boyutu, kişinin grubu ve kendisi için yüksek statü sağlayacak görevleri başarıyla

gerçekleştirebilme kapasitesi olup; yetenekli, becerikli, zeki ve kendine güven gibi kavramları kapsar. Sevecenlik boyutu ise yine kişinin kendisi ve grubu için uyum sağlama kapasitesi olup; güvenilir, hoşgörölü, arkadaş canlısı ve samimi olmayı kapsamaktadır (Fiske, Cuddy ve Glick, 2007). Leach ve arkadaşları (2007) sevecenlik kalıpyargı boyutunun, ahlak ve sosyallik alt boyutlarından oluştuğunu öne sürmüşlerdir. Ahlak, kişinin ya da kişinin ait olduğu grubun etik, dürüst ve güvenilir olma gibi özellikleri kapsamaktadır. Sosyallik ise kişinin ya da grubunun diğer kişilerle olan uyumu sürdürmesi olup, yardım sever ve nazik olma gibi özellikleri kapsar. Bu alt boyut ayrımı, KİM'i geliştiren kişiler tarafından da kabul görmüştür. (Fiske, 2018). Farklı sosyal gruplar, yetkinlik ve sevecenlik açısından ne düzeyde değerlendirildikleri açısından dört kümeden birinden yer alabilmektedir. Bu kümeler: Düşük yetkinlik/düşük sevecenlik (DY/DS), düşük yetkinlik/yüksek sevecenlik (DY/YS), yüksek yetkinlik/düşük sevecenlik (YY/DS), yüksek yetkinlik/ yüksek sevecenlik (YY/YS). Grubun yer aldığı küme, o gruba yönelik kalıpyargılara karşılık gelir (Fiske ve diğerleri, 2002). Örneğin; toplumsal cinsiyet gruplarından kadın grubunun sevecenlikte yüksek, yetkinlikte düşük tanımlanışı; kadın grubunun düşük yetkin/yüksek sevecen (DY/YS) kümeye karşılık geldiğini gösterir (Ko, Judd ve Stapel, 2009). Bu çalışma ve alandaki diğer çalışmalar, toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının kadınları yetkinden çok sevecen olarak; erkekleri ise sevecenden çok yetkin olarak tanımlandığını göstermektedir (Cuddy ve diğerleri, 2009; Eckes, 2002; Fiske ve diğerleri, 2002). Çeşitli meslek gruplarına ait cinsiyetle özdeşleştirilen kalıpyargılar da söz konusudur. Örneğin; hemşireliğin kadınlara, mühendisliğin erkeklere uygun görüldüğü çalışmalar bu duruma örnektir (Davison ve Burke, 2000). Bir başka çalışmada ise yetkinlik gerektiren mesleki bir görev olan yöneticiliğin, hem erkeklere hem de kadınlara uygun görüldüğü bulunmuştur (Eagly, Karau ve Makhijani, 1995). Ancak, bu duruma bakış açısı toplumda farklılaşmaktadır. Yöneticilik yapan kadınlardan ve erkeklerden ne kadar hoşlanıldığı, ne ölçüde sevecen algılandıkları incelendiğinde; yüksek yetkinlik gerektiren alanlarda yöneticilik yapan kadınlardan hoşlanma ve sevecenlik düzeyleri aynı görevi yapan erkeklere göre daha düşüktür (Heilman ve Okimoto, 2007; Heilman, Wallen, Fuchs ve Tamkins, 2004). Bu alandaki çoğu çalışma, kadınların yetkinlik sergilediklerinde, sevecenliklerinin ve kişiler arası hoşlanırlık düzeylerinin düşük algılandığına ilişkin önemli bulgular ortaya koymuştur (Eagly, Makhijani, ve Klonsky, 1992; Heilman, Block ve Martell, 1995;

Rudman, 1998; Rudman ve Glick, 1999) Bu durum- bize toplumsal cinsiyet kalıpyargılarıyla uyumsuz olacak yetkinlik sergileyen- kadınların daha az sevecen görülerek, olumsuz tutumla karşılaştığını göstermektedir.

Sosyal gruplara yönelik kalıpyargı içeriklerinin yetkinlik ve sevecenlik (ahlak/sosyallık) değerlendirme boyutları altında toplanacağı öngörüsü, çok kullanışlı olsa da farklı sosyal gruplara yönelik, oldukça değişik kalıpyargı içerikleri grupların sahip oldukları kalıpyargı inanç özelliklerini daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Örneğin; kadınlara ve erkeklere yönelik kalıpyargıların, Türkiye’deki üniversite öğrencilerinden oluşan bir örnekleme incelendiği bir çalışmada, katılımcılardan kadınları ve erkekleri tanımlayan 10 sıfat yazmaları istenmiştir. Bu çalışmada, saf ve utangaç sıfatları sadece kadınlara yönelik kalıpyargılar olarak ortaya çıkmıştır (Sakallı, Türkoğlu ve Kuzlak, 2018). Diğer kültürler ile kıyaslandığında, namus kültürlerinde, kişilerin toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranması beklentisi daha yüksektir (Bosson ve Vandello, 2011; Vandello, Bosson, Cohen, Burnaford ve Weaver, 2008). Bu kültürlerde, namuslu kadın ve namuslu erkek tanımlarına yönelik özellikler, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleriyle örtüşmektedir (Gilmore, 1990; Rodriguez Mosquera, 2011). Bu nedenle; Türkiye gibi namus kültürlerinde, cinsiyet kalıpyargı inançları düşünülürken, namuslu kadın ve namuslu erkek kalıpyargı inançları da göz önünde bulundurulmalıdır. Kaşdarma (2020)’nin doktora tezi çalışmasında, KİM’nin ahlak boyutunun altında, namusa ilişkin temsil içerikleri bir arada kümelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, kadınları yetkin tanımlamadaki azalma ve ahlaklı/namuslu tanımlamadaki artışla; erkekleri ahlaklı/namuslu ve yetkin tanımlamadaki artış, cinsiyet sistemini meşrulaştırıcı ideolojilerin benimsenmesindeki artış üzerinde güçlü etkiler göstermiştir. Bu bulgular ışığında, mevcut tez çalışmasında bu içerik listeleri kullanılmıştır.

1.3 Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme

Cinsiyet grubuyla özdeşleşme, bireylerin kendilerini toplumsal cinsiyet rolleriyle nasıl ilişkilendirdikleri ve bu rollerin onların kimlikleri üzerindeki etkileri hakkında önemli bir araştırma alanını oluşturur. Cinsiyet grubu ile özdeşleşme, kişinin ne ölçüde kendini cinsiyet grubuna ait hissettiği ve cinsiyetinin kişi için ne düzeyde önemli olduğuna bağlı olarak, kişiden kişiye değişen bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği göz önünde bulundurularak; kadınların düşük, erkeklerin yüksek statülü olarak belirlendiği araştırmada; kadınların ve erkeklerin

kendi gruplarını ve kadınları kalıpyargılamaları karşılaştırılmıştır. Erkek üyeler, grup içi kalıpyargılamaya göre daha güçlü dış grup kalıpyargılama gösterirken; tersine, kadın üyelerin, grup içi kalıpyargılamaları grup dışı kalıpyargılamalardan daha güçlü bulunmuştur. Bu çalışmanın bir diğer dikkat çekici sonucu, kadınlar arasındaki daha güçlü kalıpyargılamanın, kadınlarda grup içi özdeşleşmelerinin daha fazla olmasıyla bağlantılı olmasıdır (Cadinu, Latrofa, ve Carnaghi, 2013).

Cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve benlik yapısı, bireylerin kimliklerini ve ilişkilerini şekillendirmede önemli bir rol oynar. Araştırmalar, bireylerin cinsiyet grubuyla özdeşleşme düzeylerinin, cinsiyet rollerine ve toplumsal normlara olan uyumlarına bağlı olarak farklılık gösterebileceğini ortaya koymaktadır (Cross ve Madson, 1997). Özellikle, kadınlar genellikle toplumsal beklentilere uyum sağlamak için daha fazla çaba gösterirken; erkekler genellikle daha bağımsız bir kimlik oluşturma eğilimindedirler (Eagly, 1987). Bu bağlamda, bireylerin cinsiyet gruplarıyla olan özdeşleşmeleri, benlik yapılarını da etkiler. Örneğin; cinsiyet grubuyla güçlü bir özdeşleşme, bireyleri o grubun kalıpyargı inançlarını benimsemeye ve vurgulamaya yönlendirebilir (Guimond, Dambrun, Michinov ve Duarte, 2006). Bununla birlikte, bireylerin cinsiyet grubuyla özdeşleşme düzeyleri ve benlik yapıları ilişkilerin karmaşıklığı, toplumsal, kültürel ve bireysel faktörlerin etkileşimini yansıtır ve daha fazla araştırma gerektirir. Cinsiyet gruplarıyla özdeşleşme ve yapıları, toplumsal cinsiyet rolleri kalıp yargılarının ve normlarının nasıl meşrulaştırdığını ve sürdürdüğünü açıklamak için bizlere önemli bir çerçeve sağlar. Araştırmalar; kadınların ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine uyum sağlamak için farklı benlik yapıları olduğunu, doğu kültürlerinde genellikle daha kolektif ve ilişkisel bir "benlik yapısı"nın ön plana çıktığını; batı kültürlerinde ise daha bağımsız ve bireysel bir "benlik yapısı"nın hâkim olduğunu ortaya koymuştur (Cross ve Madson, 1997). Bu benlik yapıları, genellikle cinsiyet grubuyla olan özdeşleşme düzeylerine bağlı olarak şekillenir ve toplumsal cinsiyet normlarına uyumu artırabilir veya azaltabilir (Guimond ve diğerleri, 2006). Örneğin; kadınlar, genellikle, geleneksel cinsiyet rollerine uygun davranışlar sergileyerek, namus sistemini meşrulaştırmaya ve cinsiyet gruplarıyla daha güçlü bir özdeşleşme geliştirmeye eğilimindedirler (Glick ve Fiske, 2001). Bu süreç, toplumsal cinsiyet normlarının ve kalıp yargılarının bireylerin benlik sunumlarını ve davranışlarını nasıl şekillendirdiğini anlamak için önemli bir çerçeve sunar.

1.4 Benlik Sunum Stratejileri

Benlik sunumu, araştırmacılar tarafından, zaman içerisinde kişilerarası ilişkilerde ve sosyal medya platformlarındaki rolü yönüyle ele alınmıştır (Cialdini ve De Nicholas, 1989; Manago, Graham, Greenfield ve Salimkhan, 2008; Lewis ve Neighbors, 2005; Schlosser, 2020). Bu konunun farklı alanlarda çalışılması, sosyal bir varlık olan insanın dünya ile etkileşiminde, dünya ve kendisi hakkında bilgilerin önemli olmasından kaynaklanır. Kişinin kendisi hakkında bildikleri ve kendini tanıma hissi benlik olarak adlandırılır. Benlik terimi, hem düşünen kişiyi hem de düşünülen kişi hakkındaki bilgileri içerir. Bireyci toplumlarda kişiler için benliklerinin diğerlerinden farklı yönlerine odaklanmak önemliyken, toplulukçu toplumlarda ortak özelliklere daha çok önem atfedilir (Oyserman, Elmore ve Smith, 2012).

Benlik sunumu ise, kişinin benliğini yaşamda var olabilmek amacıyla, elde etmek istediği çıktılara ulaşmak için; kendisini diğerlerinin gözünde nasıl algılandığını manipüle ederek kontrol etme yoludur (Leary ve Allen, 2011). Bireyler kimliklerini oluşturma sürecini, benliklerini sunarak görünümeleri aracılığıyla gerçekleştirirler. Kişiler, benlik sunumlarını kasıtlı ya da kasıtsız sürekli olarak, sosyal olarak ilişkide bulunduğu kişiye ya da hayali olarak düşündükleri kişiye dönük sunum yaparlar (Baumeister, 1986). Kendini sunan bireylerin benlik sunumları, kişinin kişilerarası etkileşim tarzından, kendisiyle ilgili değerlendirmesinden ve diğer kişilerin değerlendirmeleri hakkındaki endişeleri içeren kişilik özellikleriyle de yakından ilişkilidir (Leary ve Allen, 2011). Benlik sunumu ile ilgili alanyazına ilk katkı Goffman'ın "Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu" adlı kitabıdır. Goffman, kitabında benlik sunumunu etkileşimsel bir dramaturjik eylem olarak tanımlayarak, toplumdaki kişilerin vitrinde kendilerini seyircilere sunan aktörler olarak betimlemiştir (Goffman, 2009). Goffman'ın modeli, her ne kadar sembolik bir şekilde izlenim yönetimi ile aktarılmaya çalışılsa da bu modelde onaylanma arzusu gibi kişisel motivasyonlar eksik bırakılmıştır (Schneider, 1981). Goffman'ın analizine göre, kişi içinde bulunduğu ortamda birden fazla rol sunar ve bu sunumu yaparken de kendini dikkatli bir şekilde izlemesi gerekmektedir (Goffman, 2009). Goffman'ın çalışmalarına- yakın tarihlerde bir sosyal psikolog olan- Edward E. Jones'ta (1964) kendini beğendirme davranışı olarak "izlenim yönetimi" kavramını çalışmıştır.

İzlenim yönetimi ile ilgili alanyazın incelendiğinde, Jones'un çalışmaları göze çarpmaktadır. Çalışmalarda, çalışanların üstlerinden sağlayacağı çıktıları elde etmek amacıyla yapılan kendini sevdirmeye davranışlarına odaklanmış olmakla beraber, izlenim yönetimi taktiklerini belirlemeye dönük araştırmalar yürütülmüştür (Jones, Gergen, Gumpert ve Thibaut, 1965; Jones, Gergen ve Jones, 1963). Çalışmaları sonucunda Jones, diğerlerini geliştirme (other enhancement), düşünceye uyumluluk (opinion conformity), kendini sunma (self-presentation) taktiklerine ulaşmıştır. Benlik sunumu, izlenim yönetimiyle birçok araştırmacı tarafından aynı anlamda kullanılmış, ancak iki kavram birbirine yakın olmakla beraber, farklı kavramlar oldukları düşünülmektedir. İzlenim yönetimi, kişinin benlik sunumu aracılığıyla gerçekleştirebilmesine karşın; aile, arkadaş vb. gibi üçüncü kişiler tarafından da yapılabilir. Benlik sunumu ise kişinin kendi eylemini, aktör olarak gerçekleştirerek kendi izlenimini yönetmesidir (Schneider, 1981).

Kişiler, benlik sunumu yaparken belli stratejiler kullanırlar. Jones ve Pittman, (1982) bu stratejileri kendini yüceltme (self-promotion), gözdağı verme (intimidation), örnekleme (exemplification), acındırma (supplication) ve yağcılık (ingratiation) şeklinde belirterek bu stratejilerin her zaman bilinçli gerçekleştirilmediğinin altını çizmişlerdir. Araştırmacılara göre, kişilerarası tehditlerin ve fırsatların yarı otomatik bir biçimde, bu stratejileri harekete geçirdiği düşünülmektedir (Jones ve Pittman, 1982). Benlik sunumunun ölçümüne ilişkin literatürde ölçeklere bakıldığında; kendini sunum taktikleri ölçeği (Lee ve diğerleri, 1999), değiştirilmiş izlenim yönetimi ölçeği (Bolino ve Turnley, 1999), kendini sunum tarzı envanteri (akt. Demir, 2016, Leary, Kowalski, Martin ve Koch, 1998) ve mükemmeliyetçi benlik-sunum ölçeği (Hewitt ve ark., 2003) kendini sunma eğilimini, büyüklüğünü veya taktiklerini ölçmek için kullanıldığı görülmektedir. Bu ölçeklerin yaygın hale gelip kullanılmasından önce ise, benlik sunumu Snyder'in (1974) kendini ayarlama ölçeği ile ölçüldüğü görülmektedir. Snyder; (1974) kendini ayarlamayı, sosyal uygunluk içeren durumlarda, başkalarını izleyerek kendi davranışlarını izleme ve kontrol etme olarak ifade etmiştir. Bu ölçek her ne kadar benlik sunumunu ölçmek için kullanılmış olsa da, kendini ayarlama ölçeğinin çok boyutlu olması ve Snyder'in iddia ettiği gibi, öz-bilinç ile negatif korelasyonu olmaması nedeniyle eleştirilmiştir (Lamphere ve Leary, 1990; Renner, Laux, Schütz ve Tedeschi, 2004). Günümüzde ise benlik sunumu, Lee ve arkadaşlarının

geliştirdiği benlik sunum stratejileri ölçeği ile ölçülmektedir. Bu ölçek stratejiler açısından yönelim olarak iki başlık altında toplanmıştır: İddialı (assertive/acquisitive) ve savunmacı (defensive/protective) (Arkin, 1981; Briggs ve Cheek, 1988; Lennox, 1988). İddialı stratejilerin içinde yağcılık (ingratiation), korkutma (intimidation), acındırma (supplication), örnekleme (exemplification), hak iddia etme (entitlement), pekiştirme (enhancement) ve aşağılama (blasting) yer alırken; savunmacı stratejiler, mazeret gösterme (excuse), gerekçelendirme (justification), ön açıklama sunma (disclaimer), kendini engelleme (self-handicapping) ve özür dilemeyi (apology) içermektedir (Lee, Quigley, Nessler, Corbett, ve Tedeschi, 1999). Türkiye alanyazını incelendiğinde, benlik sunumu ölçümünde sıklıkla kullanılan ve güvenilir bulunan ölçek; Lee ve arkadaşlarının (1999) geliştirdiği benlik sunum taktikleri ölçeği olduğu- araştırmalarda kullanıldığı görülmektedir. Benlik sunum stratejileri ölçeği, Türkçe'ye adapte edilerek Türkiye'de ilk defa Demir'in (2017) doktora tezinde kullanılmıştır.

Bireylerin benlik sunum stratejileri, kültürel normlar ve değerler tarafından etkilenir; bu stratejiler toplum içindeki statülerini ve ilişkilerini şekillendirir. Namus kültürüne sahip bazı toplumlarda, toplumsal cinsiyet rollerine uyum sağlama ve toplumda kabul görmek için belirli bir benlik sunumunun benimsenmesi beklenir (Glick ve Fiske, 2001). Bu kültürlerde, kadınlar genellikle ailevi ve ahlaki değerlere bağlılık gösterirken; erkeklerin ise daha fazla koruyucu ve liderlik rolü üstlenmeleri beklenir (Vandello, Cohen, Grandon ve Franiuk, 2009). Bu beklentiler, kadınların genellikle daha pasif ve koruyucu bir benlik sunumu yapmalarına ve erkeklerin de daha aktif ve koruyucu bir benlik sunumu yapma eğiliminde olmalarına neden olabilmektedir. Örneğin; kadınlar, genellikle, aile içindeki değerleri koruyucu ve destekleyici bir rol üstlenirken; erkeklerin daha fazla dışa dönük ve liderlik rollerine yatkın olmaları beklenir. Bu durum, bireylerin toplumda kabul görmek ve toplumsal cinsiyet normlarına uyum sağlamak için nasıl davrandığını ve kendilerini nasıl sunduğunu anlamak için önemli bir çerçeve sunar.

Benliğin sunumunda, kişilerin onay ihtiyacı için kendilerini ifade etmesi, kendilerini ayarlamaları ile mümkün olur. Kişilerin kendilerini sunmadaki bireysel farklılıklarını daha iyi anlamak amacıyla, kendini ayarlama kuramı çerçevesinde kendini ayarlama ölçeği geliştirilmiştir (Lennox ve Wolfe, 1984; Synder, 1974). Mevcut tez çalışmasının, geliştirilecek olan Benlik Sunum Stratejileri ölçeğinin kriter geçerliliğini test etmek amacıyla kullanılması planlanan kendini ayarlama

ölçeği, Lennox ve Wolfe (1984) tarafından geliştirilmiş, Türkçe standardizasyonu ve uyarlaması Türetgen ve Cesur (2006) tarafından yapılmıştır. Kişilerin sosyal ilişkilerinde, kendilerini izlemeleri aktif bir benlik sunumunun sonucudur. Tyler, Kearns ve McIntyre'ın (2016) çalışmasında, yüksek düzeyde kendini izlemenin, olumlu özelliklerle ilişkilendirme yaptığını ve en önemlisi de bu kişilerin benlik sunumu bilgilerine daha fazla bilişsel erişime sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Bu nedenle, kendini ayarlama ölçeği, geliştirilen ölçeğin kriter geçerliliğini test etmek amacıyla kullanılacaktır. Benlik sunumu ölçeğinden yüksek puan alan kişilerin, kendini ayarlama ölçeğinden yüksek puan alması beklenmektedir. Aynı şekilde, kendini ayarlama ölçeğinden düşük puan alan kişilerin de, benlik sunumu puanlarının düşük olması beklenmektedir. Yapılan faktör analizi sonucunda, elde edilecek benlik sunumu ölçeğinin boyutlarının, kendini ayarlama ölçeğinin “kişisel sunumu düzenleyebilme becerisi” ve “diğerlerinin kendilerini ifade edici davranışlarını duyarlılık” boyutları ile ilişkili olması ayrıca beklenmektedir.

1.5 Çalışmanın Amacı

Araştırmanın amacı, kişilerin cinsiyet grubu ile özdeşleşmelerinin ve kadın-erkek kalıpyargıları inançlarının, namus sistemini meşrulaştırma ve benlik sunum stratejileri ile ilişkisini incelemektir. Bu çalışmada; ölçek geçerlilik ve güvenirlik çalışması, aracılık analizi ve düzenleyici analizler yapılarak, çalışmanın değişkenlerinin birbiriyle ilişkisi ve araştırmanın hipotezleri test edilecektir. Benlik sunum stratejileri ölçeğinin geçerlilik ve güvenirlik çalışması, ön çalışma olarak gerçekleştirilecektir. Ana çalışmada ise, ilk olarak benlik sunumunun, cinsiyet grubu ile özdeşleşme ve namus sistemini meşrulaştırma arasındaki aracı rolü incelenecektir. İkinci olarak ise, benlik sunumunun, pozitif yani olumlu kadın-erkek kalıpyargı inançları ve namus sistemini meşrulaştırma arasındaki aracı rolü incelenecektir. Son olarak ise kadın-erkek kalıpyargı inançları ve namus sistemini meşrulaştırma arasında cinsiyet grubu ile özdeşleşme düzeylerinin düzenleyici rolü incelenecektir.

1.6 Araştırmanın Önemi

Namus kültürü, sosyal imaj tehdit altında olduğunda şiddeti onaylayan; tehdit karşısında öfke ve utanç tepkisi vermekle karakterize edilen bir kültürel sendromdur (Mosquera, Fischer, Manstead ve Zaalberg, 2008; Mosquera, Manstead ve Fischer, 2002). Türkiye alanyazınında, namus algısının ve namusu korumak adına kadına uygulanan şiddete yönelik tutumların yordayıcılarının

araştırıldığı çalışmada, çelişik duygulu cinsiyetçiliğin ve ekonomik sistemi meşrulaştırmanın önemli yordayıcılar olduğu ortaya konulmuştur (Işık, 2008). Namus temelli kadına şiddet, toplumsal cinsiyet eşitsizliği süregelen sistemsel bir sorundur. Namus sisteminin meşrulaştırılması, sistemin sorunlarının süregelmesine katkı sağlar. Namus sistemi meşrulaştırılmaya devam edildikçe, değişim ve gelişim söz konusu değildir. Meşrulaştırma yoluyla sistemin iyileştirilme ve değiştirilme olasılığı da azalmış olur (Jost ve Hunyady, 2003). Bu nedenle, namus sistemini meşrulaştırma ile ilişkisi olan değişkenleri ortaya koymak, değişim ve gelişim için önem arz etmektedir. Yapılması planlanan bu çalışma ile, namus temelli kadın erkek kalıpyargı inançları, cinsiyet grubu ile özdeşleşmenin, namus sistemini meşrulaştırma ve benlik sunumu ile arasındaki ilişki ilk defa birlikte ortaya konulacaktır. Bu çalışmanın bulguları, namus kültürü, namus sistemini meşrulaştırma ve benlik sunumu literatürüne katkı sunacaktır.

1.7. Araştırmanın Hipotezleri

Çalışmanın değişkenleri açımlayıcı olarak çalışıldığı için hipotezler açımlayıcı olarak aşağıda verilmiştir:

H.1 Kişilerin, cinsiyet grubu özdeşleşmeleri ve namus sistemini meşrulaştırma tutumu arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H.2: Kişilerin, pozitif kadın-erkek kalıpyargı inançları ve namus sistemini meşrulaştırma tutumu arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H.3: Pozitif kadın-erkek kalıpyargı inançları ile namus sistemini meşrulaştırma tutumu arasında benlik sunum stratejilerinin onaylanma (BS1) alt boyutunun aracılık rolü vardır.

H.4: Pozitif kadın-erkek kalıpyargı inançları ile namus sistemini meşrulaştırma tutumu arasında, benlik sunum stratejilerinin uyum (BS2) alt boyutunun aracılık rolü vardır.

H.5: Pozitif kadın-erkek kalıpyargı inançları ile namus sistemini meşrulaştırma tutumu arasında, benlik sunum stratejilerinin kendini yüceltme (BS3) alt boyutunun aracılık rolü vardır.

H.6: Pozitif kadın-erkek kalıpyargı inançları ile namus sistemini meşrulaştırma tutumu arasında, benlik sunum stratejilerinin menfaat (BS4) alt boyutunun aracılık rolü vardır.

H.7: Pozitif kadın-erkek kalıpyargı inançları ile namus sistemini meşrulaştırma tutumu arasında, benlik sunum stratejilerinin kaçınma (BS5) alt boyutunun aracılık rolü vardır.

H.8: Pozitif kadın-erkek kalıpyargı inançları ile namus sistemini meşrulaştırma tutumu arasında, benlik sunum stratejilerinin etkileme (BS6) alt boyutunun aracılık rolü vardır.

H.9: Cinsiyet grubu özdeşleşme ile namus sistemini meşrulaştırma tutumu arasında, benlik sunum stratejilerinin onaylanma (BS1) alt boyutunun aracılık rolü vardır.

H.10: Cinsiyet grubu özdeşleşme ile namus sistemini meşrulaştırma tutumu arasında, benlik sunum stratejilerinin uyum (BS2) alt boyutunun aracılık rolü vardır.

H.11: Cinsiyet grubu özdeşleşme ile namus sistemini meşrulaştırma tutumu arasında, benlik sunum stratejilerinin kendini yüceltme (BS3) alt boyutunun aracılık rolü vardır.

H.12: Cinsiyet grubu özdeşleşme ile namus sistemini meşrulaştırma tutumu arasında, benlik sunum stratejilerinin menfaat (BS4) alt boyutunun aracılık rolü vardır.

H.13: Cinsiyet grubu özdeşleşme ile namus sistemini meşrulaştırma tutumu arasında, benlik sunum stratejilerinin kaçınma (BS5) alt boyutunun aracılık rolü vardır.

H.14: Cinsiyet grubu özdeşleşme ile namus sistemini meşrulaştırma tutumu arasında, benlik sunum stratejilerinin etkileme (BS6) alt boyutunun aracılık rolü vardır.

H.15: Pozitif kadın-erkek kalıpyargı inançları ve namus sistemini meşrulaştırma tutumu arasında, cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin düzenleyici rolü vardır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, ön çalışma olan Benlik Sunum Stratejileri Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması, ana çalışma olan tez çalışmasının araştırma modelleri, araştırma hipotezleri, örneklem ve veri toplamı araçları hakkında bilgilere verilecektir.

2.1 Ön Çalışma

2.1.1 Benlik Sunum Stratejileri Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması

Çalışmanın ön çalışmasında, Türkiye literatüründe araştırmacının bilgisi dahilinde, benlik sunum stratejilerini ölçmeye dönük adapte ölçekler haricinde, ölçek geliştirilmediği ve bu alanyazında kültüre özgü ölçek eksikliği tespit edilmiştir. Benlik sunumu- genel olarak- kişilerin nasıl bir insan olduklarına dair fikirlerini karşı tarafa iletme kaygısı taşıyarak, benlik sunumu taktikleri ile aslında bunu hangi yolla gerçekleştirdiklerini ifade etmenin bir yoludur. Türkiye, alanyazında namus-bazlı toplulukçu bir kültür olarak tanımlanmıştır (Güngör, Karasawa, Boiger, Dinçer ve Mesquita, 2014). Namus kültürlü bireylerde sosyal imaj kaygısıyla durumun olumlu ve olumsuz olarak algılanmasına göre sosyal ilişkilerindeki tepkilerinde, namus kültüründen olmayan bireylere göre kendilerini farklı olarak ifade ettikleri bulunmuştur (Mosquera ve ark., 2008). Sosyal imajın önemli olduğu namus kültüründe, benlik sunumunun kültüre özgü bir şekilde ölçülmesi benlik ve kültür çalışmaları açısından önem arz etmektedir. Namus-bazlı bir kültüre sahip olan Türkiye'deki bireylerin, benlik sunumu yaparken diğer kültürdeki bireylere göre, farklı tepkilerinin yanı sıra; farklı bir şekilde benlik sunumu gerçekleştirdikleri düşünülmektedir. Ölçeğin özgün yanını da esasen bu farklılık oluşturmaktadır. Geliştirilmesi planlanan ölçeğin namus kültürü olarak tanımlanan, Türkiye coğrafyasında yaşayan bireylerin benlik sunumlarının ölçülmesine olanak sağlayacaktır. Benlik Stratejileri Ölçeğinin geliştirilmesinin amacı; benlik, benlik sunumu, namus kültürü ve namus sistemini meşrulaştırma alanyazına katkı sağlamaktır. Çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan etik kurul izin belgesi alınmıştır. Etik kurul iznine Ek 6'de yer verilmiştir.

2.1.2 Katılımcılar

Pilot çalışma yaşları 18 ila 26 yaşları arasında değişen 368 devlet ve vakıf üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır ($Ort.= 20.08$ $S.S.= 1.63$). Çalışmanın örnekleme kolayda örnekleme yöntemiyle, Google formlar aracılığıyla çevrimiçi ortamdan ve ölçekler elden ulaştırılarak kişilere ulaştırılmıştır. Bilgilendirilmiş onam formuna Ek 1’de yer verilmiştir.

2.1.3 Veri Toplama Araçları

Pilot çalışmada, araştırmacı tarafından geliştirilen benlik sunum stratejileri ölçeği ve ölçeğin kriter geçerliliğini test etmek amacıyla kendini ayarlama ölçeği kullanılmıştır.

2.1.3.1 Demografik Bilgi Formu

Demografik bilgi formunda; katılımcılara yaş, cinsiyet, üniversite, fakülte/meslek yüksek okulu, bölüm ve sınıflarına ilişkin yanıtlamaları beklenen sorular yer almaktadır. Ek 2’de demografik bilgi formuna yer verilmiştir.

2.1.3.2. Benlik Sunum Stratejileri Ölçeği

Bu çalışmada; üniversite öğrencilerinin benlik sunum stratejilerini ölçmek amacıyla, benlik sunumu kuramıyla ve yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verilerle, 65 maddelik ölçüm aracı oluşturulmuştur. Ölçüm aracı 5’li likert tipi olacak şekilde (1= Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Kararsızım, 4= Katılıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum) derecelendirilmiştir. Ölçekten elde edilecek en yüksek puan pilot çalışma için 445, en düşük puan 89’dur. Ölçekten alınan yüksek ya da düşük puan, benlik sunumunun yüksek ya da düşük düzeyde yapıldığını gösterecektir. Ek 3’te pilot çalışmada kullanılan Benlik Sunum Stratejileri Ölçeğine yer verilmiştir.

2.1.3.3. Kendini Ayarlama Ölçeği

Kendini ayarlama kuramına göre, insanlar bir durumda hangi ifade ve davranışın uygun olduğunu gösteren ipuçlarını kullanarak, kendi davranışlarını gözlemleyip kontrol edebilirler. Snyder (1974), bu duyarlılığı kendini ayarlama yeteneği olarak isimlendirmiş ve bu yeteneği ölçmek üzere bir ölçek geliştirmiştir. Lennox ve Wolfe (1984), geliştirilen ölçeğin psikometrik açıdan zayıf olması ve kuramsal yapıya bağlı olmaması nedeniyle geliştirilen ölçeği güçlendirmek amacıyla, gözden geçirme çalışması yapmışlardır, Lennox ve Wolfe (1984) tarafından gözden geçirilip geliştirilen, Türkiye’de 2006 yılında geçerlik ve güvenirlik çalışması, Türetgen ve Cesur tarafından yapılan “Kendini Ayarlama Ölçeği”, bu çalışmada; benlik sunum stratejileri ölçeğinin kriter geçerliliğini test

etmek amacıyla kullanılmıştır. Ölçek 12 maddeden ve iki faktörden (Kişisel Sunumu Düzenleyebilme Becerisi: 1, 3, 7, 9, 10 ve 12. Madde; Diğerlerinin İfade Edici Davranışlarına Duyarlılık: 2, 4, 5, 6, 8 ve 11. Madde) oluşmaktadır. Ölçeğin, cronbach alpha katsayısı .80, test-tekrar test güvenirlik katsayısı ise .74 olarak bulunmuştur (Türetgen ve Cesur, 2006). Ölçüm aracı 6'lı likert tipi bir skalada (0=Kesinlikle, her zaman yanlış, 1=Genellikle yanlış, 2= Yanlış sayılır ancak bazı istisnalar var, 3= Doğru sayılır ancak bazı istisnalar var, 4=Genellikle doğru, 5=Kesinlikle, her zaman doğru) cevaplandırılmıştır. Ek 4'te ölçeğe yer verilmiştir.

2.1.4 İşlem

Bu çalışmada; 5 kadın, 4 erkek üniversite öğrencisine kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılarak, araştırmacı tarafından oluşturulan benlik sunumunun kuramsal bilgilerini, kapsayıcı 7 açık uçlu soruyla beraber yarı yapılandırılmış görüşmeler; online ortamda google meet üzerinden, telefonla ve yüzyüze gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yaş aralığı 19-25 aralığındadır ($M=22.6$). Katılımcılarla görüşmeler yaklaşık olarak 30-60 dk kadar sürmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşmede kullanılan açık uçlu sorular için, psikoloji alanında akademik çalışmalar yapan bir psikoloji profesöründen, psikoloji alanında eğitim alan 4 yüksek lisans öğrencisinden ve alanda çalışan bir deneyimli psikologtan uzman görüşü alınmıştır. Alınan geribildirimler doğrultusunda, sorular revize edilerek son hali görüşmelerde kullanılmıştır. Ek 5'te açık uçlu soruların tamamına yer verilmiştir.

Açık Uçlu Sorular:

1. Yeni bir ortama girildiğinde, insanlar iyi bir izlenim bırakmak için neler yapabilir? Nasıl davranışlar gösterebilir?

a. Siz yeni bir ortama girdiğinizde iyi bir izlenim bırakmak için neler yapabilirsiniz? Nasıl davranışlar gösterirsiniz?

2. Sosyal ortamlarda daha kabul edilebilir olmak için insanlar kendilerinden bahsederken hangi özelliklerini anlatmaya dikkat ederler?

a. Peki sizler hangi özelliklerinizi anlatmaya dikkat edersiniz?

Yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeden elde edilen nitel veriler, kuramsal bilgilerle bütünleştirilerek, başlangıçta 114 maddeden oluşan madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan madde havuzunun benlik sunum stratejilerini ölçmeye uygun olduğunun anlaşılması ve maddelerin bütünsel olarak benlik sunumu temsil edip etmediğini değerlendirmek adına görünüş ve kapsam geçerliliğini saptamak

için alandan üç uzman kişiye görüşlerinin alınması için gönderilmiştir. Uzman görüşü değerlendirmesinde, uzmanlar oluşturulan ölçek maddelerini (3), (2), (1), (0) şeklinde değerlendirmiştir. Değerlendirmede 3: Yeterli, 2: Düzenlenmeli (Ne açıdan düzenlenmeli yanına belirtiniz.), 1: Emin değilim, 0: Çıkartılmalı şeklinde puanlama yapılmasına yönelik yönerge verilmiştir. Araştırmacı, 0 puan alan maddeleri çıkartmış, 1 puan alan maddeleri yeniden gözden geçirmiş, 2 puan alan maddeleri daha iyi şekilde ifade ederek revize etmiştir. Alınan bütün uzman görüşleri dikkate alınarak, madde havuzu yeniden düzenlenmiş ve 49 madde tamamen çıkarılmıştır. Geriye kalan 65 madde ile pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Ölçeği uygulamadan önce, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan onay alınmıştır.

Örnek Ölçek Maddeleri:

İnsanlar arasında uyumlu görünmeye çalışırım.

Sosyal ilişkiler kurmak için diğer insanları etkilemeye çalışırım.

Çıkarılan Örnek Maddeler:

Sosyal ortamlarda çıkarlarım için olduğumdan daha iyi davranabilirim.

Sosyal medyada yakınlarım için yaptığım güzel şeyleri diğer insanların beğenisine sunmayı severim.

2.1.5 Tartışma ve Bulgular

Yapılan faktör analizi sonucunda, ölçeğin 6 boyuttan oluştuğu görülmüştür. Varimax rotasyonu uygulandıktan sonra KMO değeri .769 bulunmuştur. Düşük faktör yüküne sahip ve herhangi bir faktörün altına yüklenmeyen maddeler çıkarılmış, 2. kez yapılan faktör analizi ve varimax rotasyonundan sonra KMO değeri .92'ye yükselmiş ve .40'ın altındaki faktör yüküne sahip maddeler çıkarılarak, ölçeğin son haline ulaşılmıştır. Ölçek son haliyle 65 maddeden ve 6 boyuttan oluşmaktadır. Boyutlar yapılan faktör analizleri ve kuramsal bilgiler ışığında, bir uzman psikolog, bir klinik psikolog ve araştırmacı tarafından boyutlandırılarak ölçek alt boyutları son halini almıştır. Bu boyutlar sırasıyla “Onaylanma”, “Uyum”, “Kendini Yüceltme”, “Menfaat”, “Kaçınma” ve “Etkileme” şeklindedir.

Ölçeğin iç tutarlılığını Cronbach alpha değeri ile test edilmiştir. Tüm ölçeğe ait Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısının .95 olduğu bulunmuştur. Alt boyutların iç tutarlılık analiz sonuçları, sırasıyla onaylanma alt boyutu için .92, uyum alt boyutu için .86, kendini yüceltme alt boyutu için .82, menfaat alt boyutu için .85,

kaçınma alt boyutu için .78 ve son olarak etkileme alt boyutu için .81 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin kriter geçerliliğini incelemek için Kendini ayarlama ölçeği ile arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Kendini ayarlama ölçeğinin kişisel sunumu düzenleyebilme becerisi (KSDB) ile benlik sunum stratejileri ölçeğinin toplam puanı ($r = .22, p < 0.01$), benlik sunum stratejileri ölçeğinin alt boyutlarında onaylanma ($r = .12, p < 0.05$), uyum ($r = .25, p < 0.01$), kendini yüceltme ($r = .19, p < 0.01$), menfaat ($r = .24, p < 0.01$), kaçınma ($r = .13, p < 0.01$) arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Kişisel sunumu düzenleme ve benlik sunum stratejilerinin kavramsal yakınlığı göz önünde bulundurulduğunda, kişisel sunumu düzenleme becerisiyle benlik sunum stratejilerinin arasındaki ilişki beklendiği gibi pozitif yöndedir.

Kendini ayarlama ölçeğinin bir diğer alt boyutu olan, diğerlerinin ifade edici davranışlarına duyarlılık boyutu ile benlik sunum stratejilerinin alt boyutlarından uyum ($r = .24, p < 0.01$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğerlerinin ifade edici davranışlarına duyarlılık ve uyum alt boyutlarını incelediğimizde kişilerin çevrelerindeki diğer kişilerin davranışlarına olan duyarlılığı önem arz ettiği için iki alt boyutun pozitif yönde ilişkili olması beklenmekteydi. Diğerlerinin ifade edici davranışlarına duyarlılık ve etkileme ($r = -.12, p < 0.05$) alt boyutuyla ise negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Etkileme alt boyutundaki maddeleri incelediğimizde, kişinin diğerlerinin zihnindeki benliğini şekillendirme ve etkileme amacı taşımasından dolayı; diğerlerinin davranışlarından ziyade, benliğinin olduğundan daha iyi sunumu ön planda olduğu için negatif yönde ilişkili bulunmuş olması beklenmekteydi.

Benlik sunum stratejileri ve ölçeğin alt boyutları olan “Onaylanma”, “Uyum”, “Kendini Yüceltme”, “Menfaat”, “Kaçınma” ve “Etkileme” tanımlanacak olursa:

Benlik sunum stratejileri; kişilerin aile, arkadaş ve diğer kişilerle olan sosyal etkileşimlerinde, kendini diğer insanlara sunarken kendilerini olduklarından daha iyi sunma stratejileridir.

Onaylanma: Kişinin davranışlarını aile, arkadaş gibi yakın çevresinin onayını gözeterek benlik sunumun gerçekleştirilmesi olarak tanımlanabilir.

Örnek Madde:

13. Diğer kişilerin takdirini kazanacak şekilde davranmaya çalışırım.

Uyum: Kişinin yakın çevresinde ve yeni girdiği ortamlarda, diğerlerinin davranışlarını gözетerek, kendi davranışlarını onlarla uyumlu olacak şekilde adapte ederek, benlik sunumun gerçekleştirilmesi olarak tanımlanabilir.

Örnek Madde:

27.Değer verdiğim insanların görüşlerine göre davranışlarımı şekillendiririm.

Kendini Yüceltme: Kişinin sosyal ortamlarda kendisiyle ilgili olumlu özelliklerini öne çıkarıp, benlik sunumunu ortaya koyması olarak tanımlanabilir.

Örnek Madde: Yeni tanıştığım kişilere başarılarımdan sıklıkla bahsederim.

Menfaat: Kişinin maddi ve manevi çıkarları doğrultusunda davranışlarını biçimlendirmesi olarak tanımlanabilir.

Örnek Madde: 8. İleriye dönük çıkarlarım için insanlara daha anlayışlı davranabilirim.

Kaçınma: Kişinin, sosyal ortamlarda, diğerleri tarafından kabul görmeyeceğini düşündüğü davranışları, yapmaktan kendini alıkoyması olarak tanımlanabilir.

Örnek Madde: 50. Sosyal ortamlarda diğer kişilerin gözünden düşmemek için küfürlü konuşmamaya özen gösteririm.

Etkileme: Kişinin sosyal ortamlarda olumlu bir izlenim bırakmak amacıyla, kendisini olduğundan daha iyi sunması olarak tanımlanabilir.

Örnek Madde: 44. Sosyal ortamlarda diğerlerini etkilemek için maddi statümü kullanırım.

Tez çalışmasının ana çalışmasında kullanılmak üzere, Benlik Sunum Stratejileri Ölçeği geliştirilmiştir. Geliştirilme aşamasında, araştırmacı tarafından oluşturulan benlik sunumunun kuramsal bilgilerini kapsayıcı açık uçlu sorularla beraber, üniversite öğrencileriyle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler kuramsal bilgilerle birleştirilerek, madde havuzu oluşturulmuş ve de oluşturulan madde havuzu uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri dikkate alınarak 65 maddelik Benlik Sunum Stratejileri Ölçeği (BBSÖ) ve ölçeğin kriter geçerliliğini test etmek amacıyla Wolfe (1984) tarafından geliştirilen Türkçe'ye Türetgen ve Cesur (2006) tarafından güvenilirlik çalışması yapılan, Kendini Ayarlama Ölçeği (KAÖ), mevcut tezin pilot çalışması kapsamında, üniversite öğrencilerine

uygulanmıştır. Ölçeğin yapılan faktör analizi sonuçlarına göre, ölçeğin altı boyuttan oluştuğu tespit edilmiştir. Kendini Ayarlama Ölçeği, Kişisel Sunumu Düzenleyebilme Becerisi (KSDB) ve Diğerlerinin İfade Edici Davranışlarına Duyarlılık (DİEDD) faktörlerinden oluştuğu korelasyon analizi iki boyutla beraber yapılmış ve KSDB ve DİEDD boyutlarının BSSÖ ve ölçeğin alt boyutları ile ilişkili olduğu görülmüştür. Yapılan faktör analizi ve güvenirlik analizi sonuçları, KMO ve Cronbach Alpha değerlerinin yeterli ve güvenilir olması nedeniyle; Benlik Sunum Stratejileri Ölçeğinin tezin ana çalışmasında kullanılmaya uygun olduğu görülmüştür.

2.2 Ana Çalışma

2.2.1 Örneklem

Çalışmanın örnekleme kolayda örnekleme yöntemiyle, Google formlar aracılığıyla, çevrimiçi ortamdan ve ölçekler elden ulaştırılarak kişilere ulaştırılmıştır. Buna ek olarak, G Power 3 (Faul, Erdfelder ve Lang, 2007) kullanılarak 0.95 güç ve ortalama etki büyüklüğüyle ($f^2= 0.15$), çalışmada, en az 129 katılımcı olması gerektiği tespit edilmiştir. Örneklemi 17 ila 25 yaşları arasında değişen devlet ve vakıf üniversite öğrencileri oluşturmaktadır ($Ort.= 20.76$, $S.S.= 1.54$). Çalışmaya 154 kadın (%72.6) ve 58 erkek (%27.4) olmak üzere tamı tamına 212 kişi katılım sağlamıştır.

2.2.2 Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla; Gönüllü Katılımcı formu, Demografik Bilgi Formu, Namus Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği (Akbaş, Sakallı, Ceylan-Batur ve Doğulu, 2020), Kadınlara ve Erkeklerle Yönelik Kalıpyargılar Listesi (Kaşdarma, 2020), Cinsiyet Grubu ile Özdeşleşme Ölçeği (Cadinu, Latrofa, Carnaghi, 2013), Kendini Ayarlama Ölçeği (Türetgen ve Cesur, 2006) ve araştırmacı tarafından geliştirilen Benlik Sunum Stratejileri Ölçeği kullanılmıştır. Gönüllü Katılımcı Formuna Ek 9'da yer verilmiştir.

2.2.2.1 Demografik Bilgi Formu

Çalışmada kullanılan Demografik Bilgi Formunda; katılımcılara üniversite, fakülte-meslek yüksek okul, sınıf, bölüm, yaş ve cinsiyet bilgileri sorulmuştur. Ek 2'de yer verilmiştir.

2.2.2.2 Namus Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği

Namus Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği, bireylerin toplumdaki namus düzenini sürdürmelerini sağlayan meşrulaştırma eğilimlerini ölçmek amacıyla; Akbaş, Sakallı, Ceylan-Batur ve Doğulu (2020) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek

tek faktörlü yapıya sahip olup, “Namus kurallarına uymak, kişiye huzur ve mutluluk getirir.”, “Namus düzenini değiştirmeye çalışmanın bir anlamı yoktur.”, “Namus açısından kadın-erkek ilişkileri olması gerektiği gibidir.” maddeleri gibi benzer toplam 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısının .90 olduğu bulunmuştur. Ölçek maddeleri 6’lı likert tipi (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Biraz Katılmıyorum, 4=Biraz Katılıyorum, 5=Katılıyorum, 6=Kesinlikle Katılıyorum) ile cevaplandırılmaktadır (Akbaş ve arkadaşları, 2020). Ölçeğe Ek 6’da yer verilmiştir.

2.2.2.3 Kadınlara ve Erkeklere Yönelik Kalıpyargılar Listesi

Kadınlara ve Erkeklere Yönelik Kalıpyargılar Listesi, araştırmacı Ezgi Kaşdarma (2020)’nın, “Namuslu Kadın” ile “Namuslu Erkek” temsillerinin kalıpyargı içeriği modeline entegre edilmesinin ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının sistemi meşrulaştırıcı işlevinin incelendiği doktora tezi çalışması kapsamında geliştirilmiştir (Kaşdarma, 2020). Kadınlara yönelik kalıpyargılar listesi 18, erkeklere yönelik kalıpyargılar listesi 19 maddeden oluşmaktadır. Kadınlara yönelik ahlak/namus ($\alpha = .89$) sosyallik ($\alpha = .85$) ve yetkinlik ($\alpha = .85$) alt boyutlarının ve tüm boyutların ($\alpha = .92$) Cronbach alfa güvenirliklerinin yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Erkeklere yönelik ahlak/namus ($\alpha = .89$), sosyallik ($\alpha = .89$) ve yetkinlik ($\alpha = .82$) alt boyutlarının ve tüm boyutların ($\alpha = .93$) Cronbach alfa güvenirliklerinin yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Listeler 5’li likert tipi (1=Neredeyse hiçbir kadın/erkek sahip değildir, 2=Çok az kadın/erkek sahiptir, 3=Bazı kadınlar/erkek sahiptir, 4=Çoğu kadın/erkek sahiptir, 5=Neredeyse tüm kadınlar/erkek sahiptir) ile cevaplandırılmaktadır. Listelere Ek 7’de yer verilmiştir.

2.2.2.4 Cinsiyet Grubu ile Özdeşleşme Ölçeği

Cinsiyet grubu ile Özdeşleşme Ölçeği, Cadinu ve arkadaşları (2013), tarafından geliştirilmiştir. Ölçek Hüseyinov (2021) tarafından Türkçe’ye çevrilerek yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmıştır. Ölçek 6 maddeden oluşmakta olup “Kendiniz ne ölçüde kadınlar (erkekler) grubuna ait hissediyorsunuz?”, “Bir erkek/kadın olmaktan ötürü ne kadar gurur duyuyorsunuz?”, “Bir erkek/kadın olmak sizin için ne düzeyde önemli bir özellik?” gibi maddelerden oluşmaktadır. Ölçeğin çalışmadaki Cronbach alfa değeri .80 olarak hesaplanmıştır. Ölçme aracı 7’li likert tipi bir skalada (1=Hiç, 2=Pek değil, 3=Kısmen değil, 4=Tarafsızım, 5=Kısmen, 6=Oldukça Çok, 7=Tamamen) cevaplandırılmıştır. Ölçeğe Ek-8’de yer verilmiştir.

2.2.2.5 Benlik Sunum Stratejileri Ölçeği

Benlik sunum stratejileri ölçeği, üniversite öğrencilerinin kullandıkları benlik sunum stratejilerini ölçmek amacıyla, benlik sunumu kuramıyla ve yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler yoluyla geliştirilmiştir. Ölçek 65 maddeden oluşmakta olup, “Sosyal ortamlarda iyi bir izlenim bırakmak için kendimden çok bahsederim.”, “Sosyal ortamlarda insanlara duymak istediklerini söyleyerek saygılarını kazanmaya çalışırım.” gibi maddelerden oluşmaktadır. Yapılan faktör analizi sonucuna göre, “Onaylanma, Uyum, Kendini Yüceltme, Menfaat, Kaçınma, Etkileme” olarak nitelendirdiğimiz altı alt boyutu bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlık katsayısının .96 olduğu bulunmuştur. Ölçüm aracı 5’li likert tipiyle (1= Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Kararsızım, 4= Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) cevaplandırılmaktadır. Ölçeğe Ek 3’te yer verilmiştir.

2.2.2.6 Kendini Ayarlama Ölçeği

Kendini ayarlama kuramına göre, insanlar bir durumda hangi ifade ve davranışın uygun olduğunu gösteren ipuçlarını kullanarak, kendi davranışlarını gözlemleyip kontrol edebilirler. Snyder (1974), bu duyarlılığı kendini ayarlama yeteneği olarak isimlendirmiş ve bu yeteneği ölçmek üzere bir ölçek geliştirmiştir. Lennox ve Wolfe (1984), geliştirilen ölçeğin psikometrik açıdan zayıf olması ve kuramsal yapıya bağlı olmaması nedeniyle, geliştirilen ölçeği güçlendirmek amacıyla gözden geçirme çalışması yapmışlardır. Lennox ve Wolfe (1984) tarafından gözden geçirilip geliştirilen, Türkçe’ye 2006 yılında geçerlik ve güvenirlik çalışması Türetgen ve Cesur tarafından yapılan “Kendini Ayarlama Ölçeği” bu çalışmada, benlik sunum stratejileri ölçeğinin kriter geçerliliğini test etmek amacıyla kullanılmıştır. Ölçek 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin, Cronbach alpha katsayısı .80, test-tekrar test güvenirlik katsayısı ise .74 olarak bulunmuştur (Türetgen ve Cesur, 2006). Ölçme aracı 6’li likert tipi bir skalada (0=Kesinlikle, her zaman yanlış, 1=Genellikle yanlış, 2= Yanlış sayılır ancak bazı istisnalar var, 3= Doğru sayılır ancak bazı istisnalar var, 4=Genellikle doğru, 5=Kesinlikle, her zaman doğru) cevaplandırılmıştır. Ek 4’te ölçeğe yer verilmiştir.

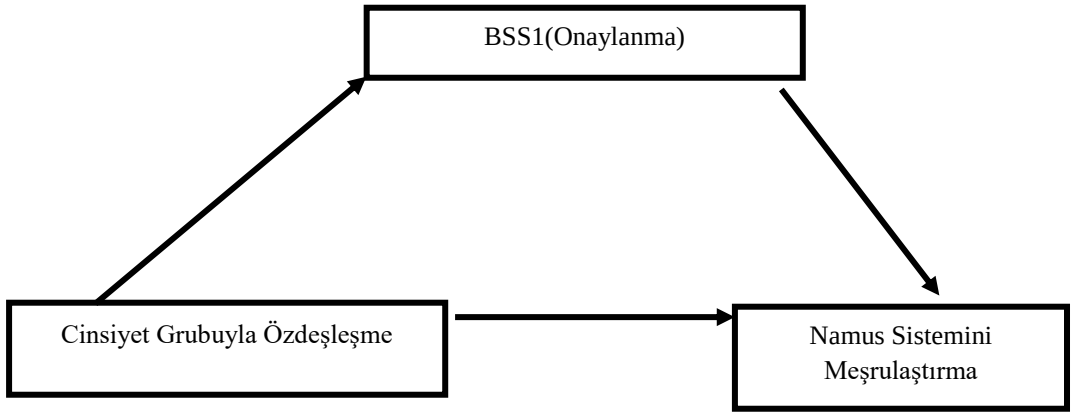
2.2.3 İşlem

Çalışma uygulanmadan önce, araştırmada kullanılacak ölçekler için kullanım izni alınmıştır. Ardından, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan etik kurul izin belgesi alınmıştır. Etik kurul iznine

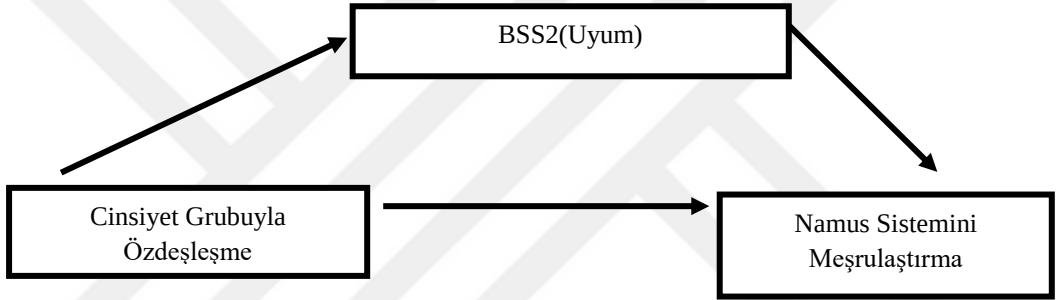
Ek 10'de yer verilmiştir. Çalışmanın uygulanması için gerekli izinler alındıktan sonra, kolayda örnekleme yöntemiyle ulaşılan katılımcılara, demografik bilgi formu ve araştırmanın değişkenlerini ölçen ölçekler, katılımcılara karışık sırada verilerek uygulanmıştır. Araştırmanın uygulama sonrasında, katılımcıların demografik bilgileri betimleyici istatistikler olarak analiz edilmiştir. Araştırmada katılımcıların, cinsiyet grubu ile özdeşleşmelerinin ve kadın-erkek kalıpyargı inançları, namus sistemini meşrulaştırma ve benlik sunum stratejileri ile ilişkisine ilişkin betimleyici istatistiksel değerler ve değişkenler arasındaki korelasyonel ilişkisi analiz edilmiştir. Ardından, değişkenlerin ortalamaları alınarak aracılık rolü Hayes Process Makro Aracılık Analizi (Model 4) ile sınanmıştır (Hayes, 2012). İlk olarak, benlik sunum stratejilerinin alt boyutları (aracı değişken), cinsiyet grubu ile özdeşleşme (bağımsız değişken) ve namus sistemini meşrulaştırma (bağımlı değişken) arasındaki aracı rolü incelenmiştir. Devamında, benlik sunum stratejilerinin alt boyutlarının (aracı değişken), kadın-erkek kalıpyargıları alt boyutları (bağımsız değişken) ve namus sistemini meşrulaştırma (bağımlı değişken) arasındaki aracı rolü incelenmiştir. Son olarak ise, kadın-erkek kalıpyargı alt boyutları (bağımsız değişken) ve namus sistemini meşrulaştırma (bağımlı değişken) arasında cinsiyet grubu ile özdeşleşmenin (düzenleyici değişken) düzenleyici rolü incelenmiştir.

2.2.4 Araştırmanın Modeli

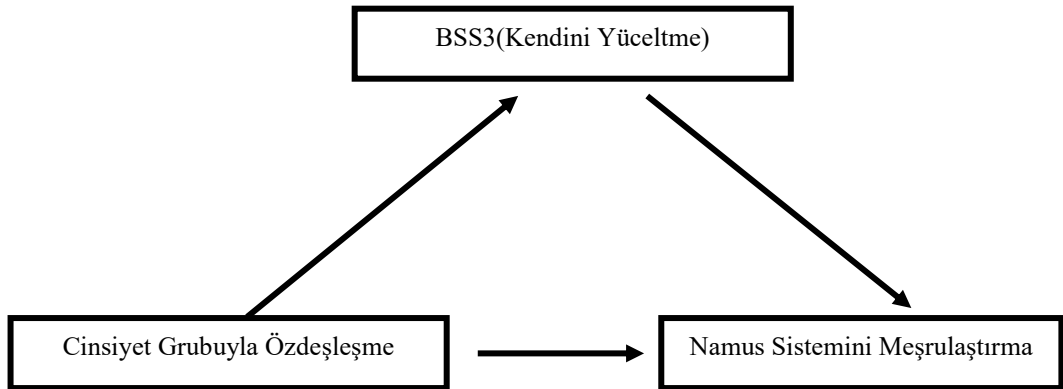
Çalışmada, öncelikle, kişilerin cinsiyet grubu ile özdeşleşmelerinin ve kadın-erkek kalıpyargılarının, namus sistemini meşrulaştırma ve benlik sunum stratejileri ile olan ilişkisine ilişkin betimleyici istatistiksel değerler ve değişkenler arasındaki korelasyonel ilişkiler ortaya konacaktır. Ardından, benlik sunum stratejilerinin alt boyutlarının (aracı değişken), cinsiyet grubu ile özdeşleşme (bağımsız değişken) ve namus sistemini meşrulaştırma (bağımlı değişken) arasındaki aracı rolü incelenecektir. Sonrasında, benlik sunum stratejilerinin alt boyutlarının (aracı değişken), kadın-erkek kalıpyargıları (bağımsız değişken) ve namus sistemini meşrulaştırma (bağımlı değişken) arasındaki aracı rolü incelenecektir. Son olarak ise, kadın-erkek kalıpyargı (bağımsız değişken) ve namus sistemini meşrulaştırma (bağımlı değişken) arasında cinsiyet grubu ile özdeşleşmenin (düzenleyici değişken) düzenleyici rolü incelenecektir. Araştırma modellerine aşağıda yer verilmiştir:

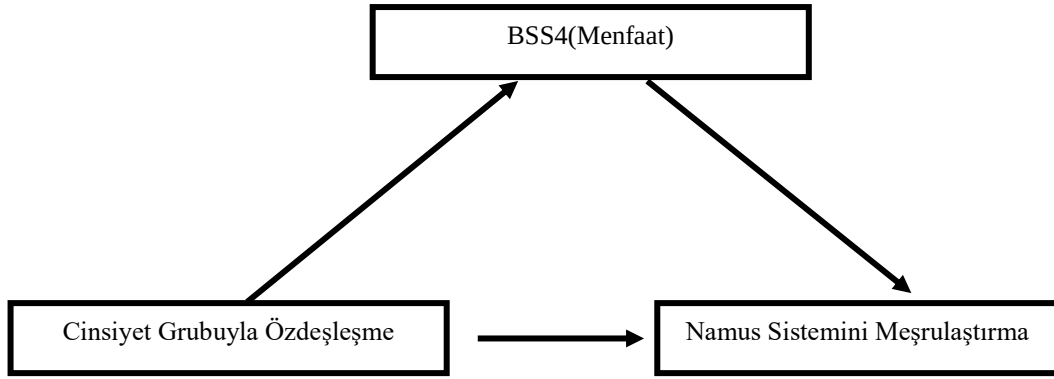
Şekil 2.1. Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Onaylanmanın Aracı Rolü

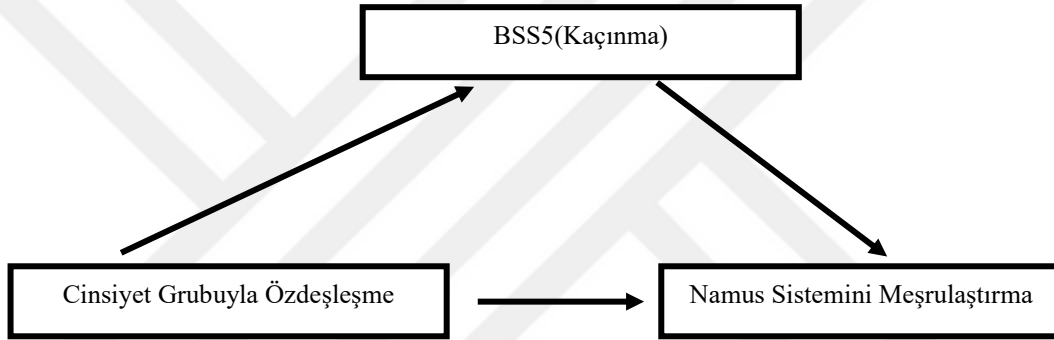
Şekil 2.2. Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Uyumun Aracı Rolü

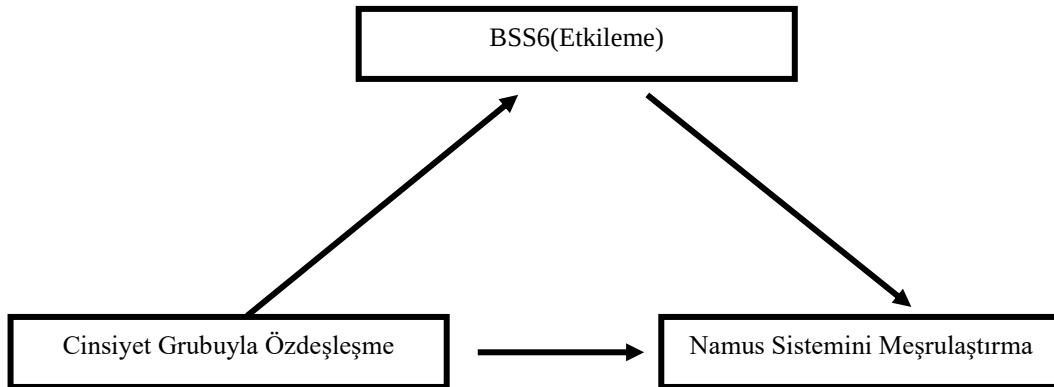
Şekil 2.3. Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Kendini Yüceltmenin Aracı Rolü

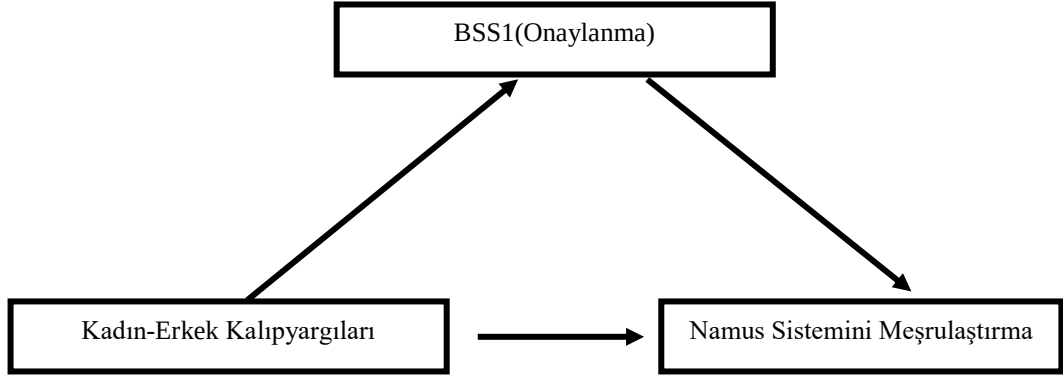
Şekil 2.4. Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Menfaatin Aracı Rolü

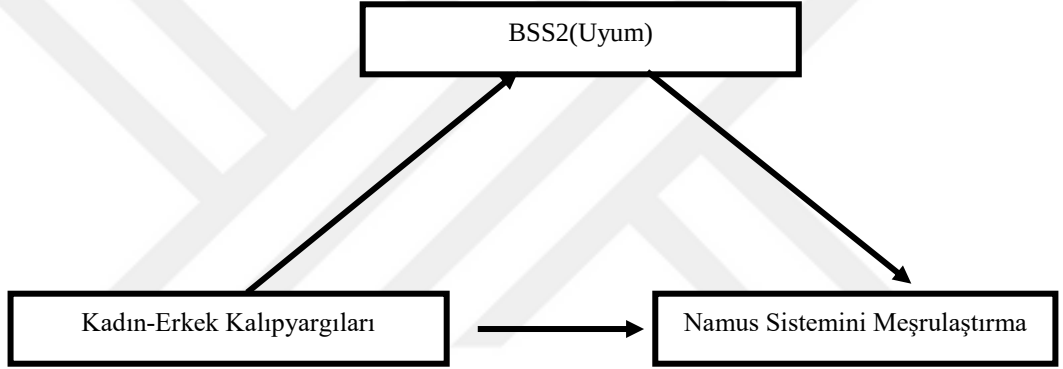
Şekil 2.5. Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Kaçınmanın Aracı Rolü

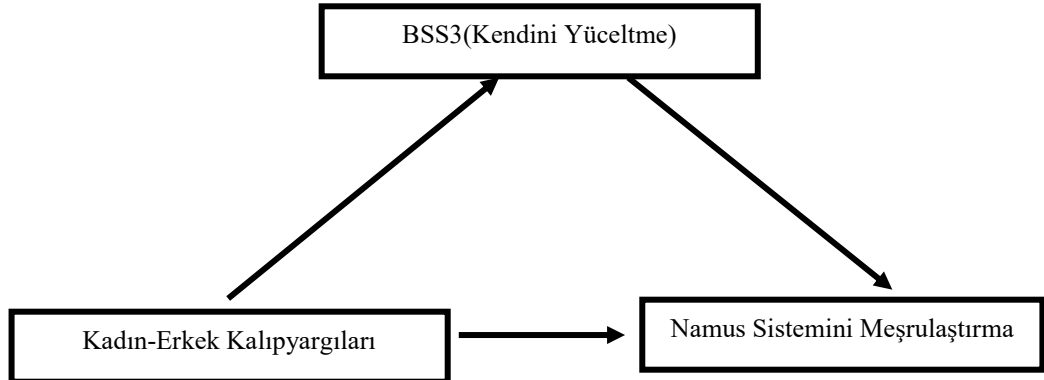
Şekil 2.6. Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Etkilemenin Aracı Rolü

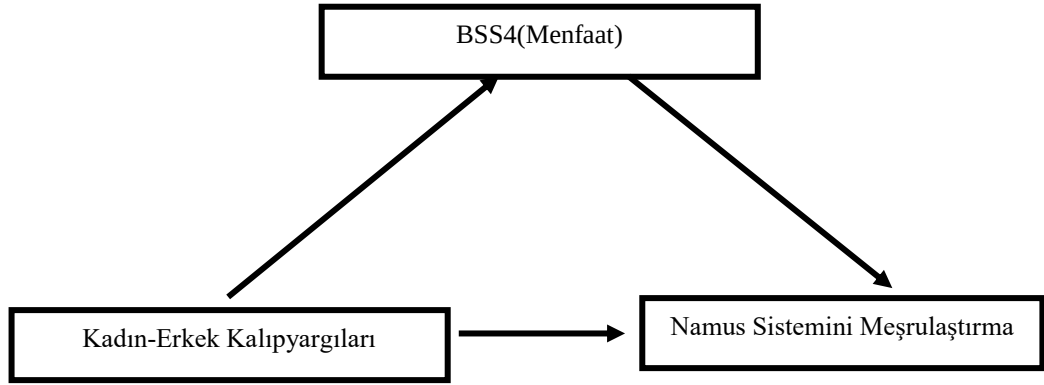
Şekil 2.7. Kadın-Erkek Kalıpyargıları ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Onaylanmanın Aracı Rolü

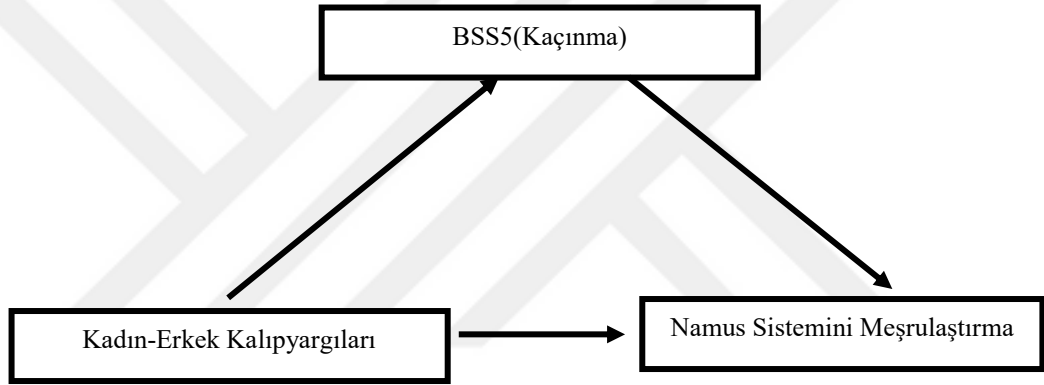
Şekil 2.8. Kadın-Erkek Kalıpyargıları ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Uyumun Aracı Rolü

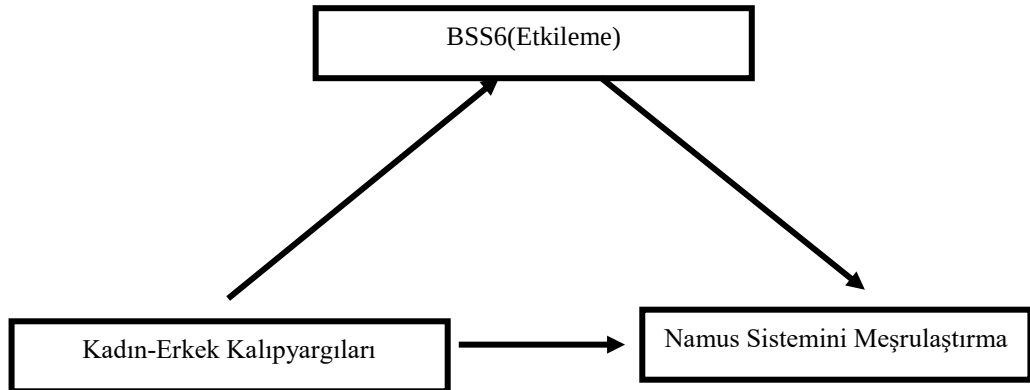
Şekil 2.9. Kadın-Erkek Kalıpyargıları ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Kendini Yüceltmenin Aracı Rolü

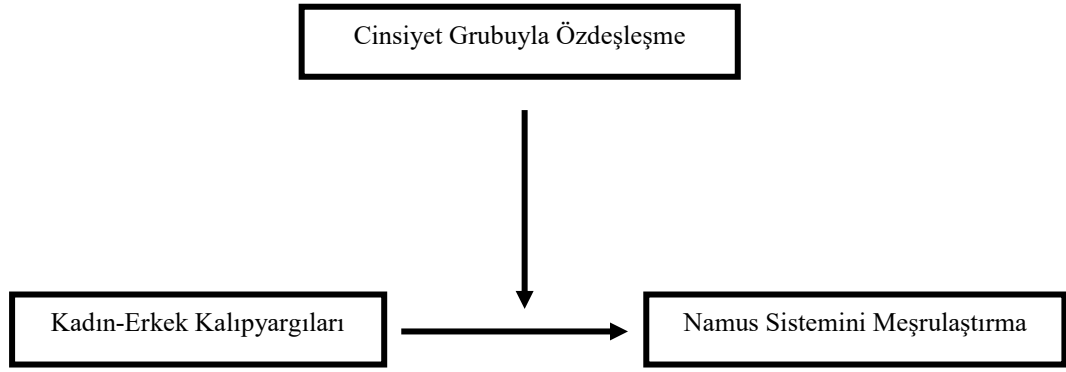
Şekil 2.10. Kadın-Erkek Kalıpyargıları ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Menfaatin Aracı Rolü

Şekil 2.11. Kadın-Erkek Kalıpyargıları ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Kaçınmanın Aracı Rolü

Şekil 2.12. Kadın-Erkek Kalıpyargıları ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Etkilemenin Aracı Rolü

Şekil 2.13. Kadın-Erkek Kalıpyargıları ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşmenin Düzenleyici Rolü

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

Bu tez çalışmasının temel amacı; kişilerin cinsiyet grubu ile özdeşleşmelerinin ve kadın-erkek kalıpyargı inançları, namus sistemini meşrulaştırma ve benlik sunum stratejileri ile ilişkisini incelemektir. Analize ilk olarak ölçeklerin güvenirlik analizleri yapılarak, Cronbach alpha ve madde toplam korelasyonlarına yer verilerek başlanmıştır. Ardından, değişkenlerin betimsel özelliklerine ilişkin analizler ve değişkenlerin birbiriyle olan ilişkisini gösteren korelasyon analizine yer verilmiştir. Analizin devamında, değişkenler arasında iki aracı ve bir düzenleyici rol incelemesi yapılmıştır. İlk olarak, benlik sunum stratejilerinin, cinsiyet grubu ile özdeşleşme ve namus sistemini meşrulaştırma arasındaki aracı rolü incelenmiş olup; ardından, benlik sunum stratejilerinin, kadın-erkek kalıpyargı inançları ve namus sistemini meşrulaştırma arasındaki aracı rolü incelenmiştir. Son olarak ise, kadın-erkek kalıpyargı inançları ve namus sistemini meşrulaştırma arasında cinsiyet grubu ile özdeşleşme düzeylerinin düzenleyici rolü incelenmiştir

3.1 Çalışma Ölçeklerinin Psikometrik Özellikleri

Namus Sistemini Meşrulaştırma Ölçeğinin güvenirlik analiz sonucuna göre, iç tutarlık Cronbach α katsayısı 0.88 olarak hesaplanmıştır. Namus Sistemini Meşrulaştırma Ölçeğinin madde analizi değerleri Tablo 3.1’de, gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Namus sistemini meşrulaştırma ölçeği madde analizi değerleri.

Ölçek Maddeleri	Madde-Toplam Puan Korelasyon Değeri
Cronbach’s Alpha Katsayısı: .88	
Madde 1	.44
Madde 2	.74
Madde 3	.63
Madde 4	.58
Madde 5	.70
Madde 6	.62
Madde 7	.57
Madde 8	.66
Madde 9	.58
Madde 10	.77

Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme Ölçeğinin güvenirlik analiz sonucuna göre, iç tutarlık Cronbach α katsayısı 0.75 olarak hesaplanmıştır. Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme Ölçeğinin madde analizi değerleri Tablo 3.2’de, gösterilmiştir.

Tablo 3.2. Cinsiyet grubuyla özdeşleşme ölçeği madde analizi değerleri.

Ölçek Maddeleri	Madde-Toplam Puan Korelasyon Değeri
Cronbach’s Alpha Katsayısı: .75	
Madde 1	.61
Madde 2	.57
Madde 3	.57
Madde 4	.37
Madde 5	.40
Madde 6	.45

Kalıpyargı İçerik Listesi Ölçeğinin güvenirlik analiz sonucuna göre, iç tutarlık Cronbach α katsayısı 0.94(kadın) ve 0.96(erkek) olarak hesaplanmıştır. Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme Ölçeğinin madde analizi değerleri Tablo 3.3’te, gösterilmiştir.

Tablo 3.3. Kalıpyargı içerik listesi (kadın) madde analizi değerleri.

Ölçek Maddeleri	Madde-Toplam Puan Korelasyon Değeri
Cronbach’s Alpha Katsayısı: .94	
Madde 1	.66
Madde 2	.75
Madde 3	.77
Madde 4	.66
Madde 5	.61
Madde 6	.70
Madde 7	.62
Madde 8	.71
Madde 9	.62
Madde 10	.62
Madde 11	.73
Madde 12	.65
Madde 13	.65
Madde 14	.65
Madde 15	.60
Madde 16	.62
Madde 17	.70
Madde 18	.68

Tablo 3.4. Kalıpyargı içerik listesi (erkek) madde analizi değerleri.

Ölçek Maddeleri	Madde-Toplam Puan Korelasyon Değeri
Cronbach's Alpha Katsayısı: .96	
Madde 1	.75
Madde 2	.70
Madde 3	.78
Madde 4	.75
Madde 5	.73
Madde 6	.75
Madde 7	.71
Madde 8	.70
Madde 9	.76
Madde 10	.64
Madde 11	.80
Madde 12	.77
Madde 13	.74
Madde 14	.67
Madde 15	.79
Madde 16	.81
Madde 17	.74
Madde 18	.66
Madde 19	.79

Benlik Sunum Stratejileri Ölçeğinin güvenirlik analiz sonucuna göre, iç tutarlık Cronbach α katsayısı 0.96 olarak hesaplanmıştır. Benlik Sunum Stratejileri Ölçeğinin madde analizi değerleri Tablo 3.4'te, gösterilmiştir.

Tablo 3.5. Benlik sunum stratejileri ölçeği madde analizi değerleri.

Ölçek Maddeleri	Madde-Toplam Puan Korelasyon Değeri
Cronbach's Alpha Katsayısı: .96	
Madde 1	.32
Madde 2	.47
Madde 3	.41
Madde 4	.40
Madde 5	.39
Madde 6	.22
Madde 7	.53
Madde 8	.49
Madde 9	.40
Madde 10	.55
Madde 11	.57
Madde 12	.50
Madde 13	.60
Madde 14	.52
Madde 15	.59
Madde 16	.53

Tablo 3.5. (devam) Benlik sunum stratejileri ölçeği madde analizi değerleri.

Madde 17	.50
Madde 18	.56
Madde 19	.52
Madde 20	.55
Madde 21	.61
Madde 22	.64
Madde 23	.64
Madde 24	.55
Madde 25	.54
Madde 26	.61
Madde 27	.51
Madde 28	.57
Madde 29	.52
Madde 30	.47
Madde 31	.45
Madde 32	.52
Madde 33	.60
Madde 34	.32
Madde 35	.36
Madde 36	.41
Madde 37	.34
Madde 38	.46
Madde 39	.60
Madde 40	.44
Madde 41	.51
Madde 42	.72
Madde 43	.42
Madde 44	.44
Madde 45	.56
Madde 46	.58
Madde 47	.48
Madde 48	.49
Madde 49	.46
Madde 50	.52
Madde 51	.38
Madde 52	.55
Madde 53	.36
Madde 54	.27
Madde 55	.44
Madde 56	.56
Madde 57	.61
Madde 58	.66
Madde 59	.60
Madde 60	.66
Madde 61	.54
Madde 62	.60
Madde 63	.56
Madde 64	.55
Madde 65	.38

Kendini Ayarlama Ölçeğinin güvenirlik analiz sonucuna göre, iç tutarlık Cronbach α katsayısı 0.85 olarak hesaplanmıştır. Kendini Ayarlama Ölçeğinin madde analizi değerleri Tablo 3.6’da gösterilmiştir.

Tablo 3.6. Kendini Ayarlama Ölçeği madde analizi değerleri.

Ölçek Maddeleri	Madde-Toplam Puan Korelasyon Değeri
Cronbach’s Alpha Katsayısı: .85	
Madde 1	.43
Madde 2	.68
Madde 3	.53
Madde 4	.58
Madde 5	.65
Madde 6	.54
Madde 7	.47
Madde 8	.63
Madde 9	-.00
Madde 10	.60
Madde 11	.64
Madde 12	.66

3.2 Çalışma Değişkenlerinin Betimsel Özellikleri

Bu çalışmaya katılan farklı kurumların üniversite öğrencilerinin demografik bilgileri; namus sistemini meşrulaştırma, kendini ayarlama, cinsiyet grubuyla özdeşleşme, benlik sunum stratejileri ölçeklerine ve kadın-erkek kalıpyargı içerikleri listesine verdikleri cevapların betimleyici istatistikleri Tablo 3.7’de yer verilmiştir.

Tablo 3.7. Değişkenlerin betimsel özellikleri.

Ölçekler	N	Min.	Max.	X	SS
1.Namus Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği	212	10,00	60,00	22,44	10,44
2.Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme Ölçeği	212	6,00	42,00	33,24	6,40
3.a. Kalıpyargı İçerik Listesi (Kadın)	212	18,00	90,00	61,35	11,49
3.b. Kalıpyargı İçerik Listesi (Erkek)	212	19,00	95,00	52,45	14,36
4.Benlik Sunum Stratejileri Ölçeği	212	65,00	325,00	177,09	41,68
5. Kendini Ayarlama Ölçeği	212	12,00	72,00	52,47	9,09

3.3 Çalışma Değişkenlerinin Korelasyon Analiz Sonuçları

Çalışmada yer alan katılımcıların demografik değişkenleri ve tez çalışmasının değişkenleri (namus sistemini meşrulaştırma, kendini ayarlama, cinsiyet grubuyla özdeşleşme, benlik sunum stratejileri ve kadın-erkek kalıpyargı içerikleri) arasındaki ilişkiyi görebilmek adına korelasyon analizi uygulanmıştır.

Benlik sunum stratejileri ölçeğinin onaylanma, uyum, kendini yüceltme, menfaat, kaçınma ve etkileme alt boyutlarına; kendini ayarlama ölçeğinin kişisel sunumu düzenleyebilme becerisi (KSDB) ve diğerlerinin ifade edici davranışlarına duyarlılık (DİEDD) alt boyutları için ve kalıpyargı içerik modelinin kadın ve erkek cinsiyetlerinin yetkinlik, sosyal ve ahlak/namus alt boyutları için, ayrı ayrı korelasyon analizi uygulanmıştır. Çalışmanın değişkenleri ve alt boyutların birbiriyle ilişkileri genel olarak Tablo 8’de ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Korelasyon analizine göre, namus sistemini meşrulaştırma ve kadınlara yönelik kalıpyargı yetkinlik alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -.21, p < 0.01$). Namus sistemini meşrulaştırma ve erkeklere yönelik kalıpyargı ahlak/namus alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .16, p < 0.05$). Namus sistemini meşrulaştırma ve benlik sunum stratejilerinin onaylanma alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bir bulunmuştur ($r = .18, p < 0.01$). Namus sistemini meşrulaştırma ve benlik sunum stratejilerinin kendini yüceltme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bir bulunmuştur ($r = .18, p < 0.05$). Namus sistemini meşrulaştırma ve benlik sunum stratejilerinin menfaat alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bir bulunmuştur ($r = .15, p < 0.05$). Namus sistemini meşrulaştırma ve benlik sunum stratejilerinin etkileme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bir bulunmuştur ($r = .26, p < 0.01$). Bağımsız değişkenlerden cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve erkeklere yönelik kalıpyargı sosyallik alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .18, p < 0.05$). Cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve benlik sunum stratejilerinin kendini yüceltme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bir bulunmuştur ($r = .15, p < 0.05$). Cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve benlik sunum stratejilerinin kaçınma alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bir bulunmuştur ($r = .15, p < 0.05$). Çalışmanın bir diğer bağımsız değişkeni olan kadınlara yönelik kalıpyargıların yetkinlik ve sosyallik alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .63, p < 0.01$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların yetkinlik ve ahlak/namus alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .65, p < 0.01$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların yetkinlik alt boyutu ve erkeklere yönelik yetkinlik alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .31, p < 0.01$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların yetkinlik alt boyutu ve erkeklere yönelik sosyallik alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .20, p < 0.01$).

Kadınlara yönelik kalıpyargıların yetkinlik alt boyutu ve erkeklere yönelik ahlak/namus alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .17, p < 0.05$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların yetkinlik alt boyutu ve benlik sunum stratejilerinin uyum alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .26, p < 0.01$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların yetkinlik alt boyutu ve benlik sunum stratejilerinin kaçınma alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .15, p < 0.05$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların sosyallik ve ahlak/namus alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .73, p < 0.01$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutu ve erkeklere yönelik yetkinlik alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .42, p < 0.01$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutu ve erkeklere yönelik sosyallik alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .33, p < 0.01$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutu ve erkeklere yönelik ahlak/namus alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .31, p < 0.01$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutu ve benlik sunum stratejilerinin onaylanma alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .19, p < 0.01$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutu ve benlik sunum stratejilerinin uyum alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .23, p < 0.01$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutu ve benlik sunum stratejilerinin menfaat alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .18, p < 0.01$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutu ve benlik sunum stratejilerinin kaçınma alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .23, p < 0.01$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutu ve benlik sunum stratejilerinin etkileme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .19, p < 0.01$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların ahlak/namus alt boyutu ve erkeklere yönelik yetkinlik alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .34, p < 0.01$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların ahlak/namus alt boyutu ve erkeklere yönelik sosyallik alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .40, p < 0.01$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların ahlak/namus alt boyutu ve erkeklere yönelik ahlak/namus alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .39, p < 0.01$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların ahlak/namus alt boyutu ve benlik sunum stratejilerinin onaylanma alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki

bulunmuştur ($r = .20, p < 0.01$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların ahlak/namus alt boyutu ve benlik sunum stratejilerinin uyum alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .14, p < 0.05$). Kadınlara yönelik kalıpyargıların ahlak/namus alt boyutu ve benlik sunum stratejilerinin etkileme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .17, p < 0.05$). Erkeklerle yönelik kalıpyargıların yetkinlik ve sosyallik alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .73, p < 0.01$). Erkeklerle yönelik kalıpyargıların yetkinlik ve ahlak/namus alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .69, p < 0.01$). Erkeklerle yönelik kalıpyargıların yetkinlik alt boyutu ve benlik sunum stratejilerinin uyum alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .16, p < 0.05$). Erkeklerle yönelik kalıpyargıların sosyallik ve ahlak/namus alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .87, p < 0.01$). Erkeklerle yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutu ve benlik sunum stratejilerinin onaylanma alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .18, p < 0.01$). Erkeklerle yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutu ve benlik sunum stratejilerinin kendini yüceltme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .26, p < 0.01$). Erkeklerle yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutu ve benlik sunum stratejilerinin etkileme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .15, p < 0.05$). Erkeklerle yönelik kalıpyargıların ahlak/namus alt boyutu ve benlik sunum stratejilerinin onaylanma alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .16, p < 0.05$). Erkeklerle yönelik kalıpyargıların ahlak/namus alt boyutu ve benlik sunum stratejilerinin kendini yüceltme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .22, p < 0.01$). Erkeklerle yönelik kalıpyargıların ahlak/namus alt boyutu ve benlik sunum stratejilerinin etkileme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .15, p < 0.05$).

Benlik sunum stratejilerinin onaylanma ve uyum alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .35, p < 0.01$). Benlik sunum stratejilerinin onaylanma ve kendini yüceltme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .61, p < 0.01$). Benlik sunum stratejilerinin onaylanma ve menfaat alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .64, p < 0.01$). Benlik sunum stratejilerinin onaylanma ve kaçınma alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .42, p < 0.01$). Benlik sunum stratejilerinin onaylanma ve etkileme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki

bulunmuştur ($r = .73, p < 0.01$). Benlik sunum stratejilerinin uyum ve kendini yüceltme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .25, p < 0.01$). Benlik sunum stratejilerinin uyum ve menfaat alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .46, p < 0.01$). Benlik sunum stratejilerinin uyum ve kaçınma alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .62, p < 0.01$). Benlik sunum stratejilerinin uyum ve etkileme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .37, p < 0.01$). Benlik sunum stratejilerinin uyum alt boyutu ve kişisel sunumu düzenleyebilme becerisi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .17, p < 0.05$). Benlik sunum stratejilerinin uyum alt boyutu ve diğerlerinin ifade edici davranışlarına duyarlılık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .20, p < 0.01$). Benlik sunum stratejilerinin kendini yüceltme ve menfaat alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .48, p < 0.01$). Benlik sunum stratejilerinin kendini yüceltme ve kaçınma alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .22, p < 0.01$). Benlik sunum stratejilerinin kendini yüceltme ve etkileme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .52, p < 0.01$). Benlik sunum stratejilerinin menfaat ve kaçınma alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .56, p < 0.01$). Benlik sunum stratejilerinin menfaat ve etkileme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .64, p < 0.01$). Son olarak ise, benlik sunum stratejilerinin kaçınma ve etkileme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .46, p < 0.01$).

Tablo 3.8. Değişkenlerin korelasyon analizi.

Ölçekler	1	2	3a	3b	3c	3d	3e	3f	4	5	6	7	8	9
1.Namus Sistemini Meşrulaştırma	1	.12	-.21**	-.10	-.11	.08	.12	.16*	.18**	-.01	.18*	.15*	.12	.26**
2.Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme		1	.03	-.02	.03	.13	.18*	.13	-.02	.03	.15*	-.00	.15*	.04
3.a. KİM Yetkinlik (Kadın)			1	.63**	.65**	.31**	.20**	.17*	.08	.26**	.06	.07	.15*	.12
3.b. KİM Sosyal (Kadın)				1	.73**	.42**	.33**	.31**	.19**	.23**	.08	.18**	.23**	.19**
3.c. KİM Ahlak/Namus (Kadın)					1	.34**	.40**	.39**	.20**	.14*	.11	.09	.12	.17*
3.d. KİM Yetkinlik (Erkek)						1	.73**	.69**	.08	.16*	.13	-.00	.13	.05
3.e. KİM Sosyal (Erkek)							1	.87**	.18**	.09	.26**	.04	.13	.15*
3.f. KİM Ahlak/Namus (Erkek)								1	.16*	.07	.22**	.05	.09	.15*
4.BSS1(Onaylanma)									1	.35**	.61**	.64**	.42**	.73**
5.BSS2 (Uyum)										1	.25**	.46**	.62**	.37**
6.BSS3 (Kendini Yüceltme)											1	.48**	.22**	.52**
7.BSS4 (Menfaat)												1	.56**	.64**
8.BSS5 (Kaçınma)													1	.46**
9.BSS6 (Etkileme)														1

** p <0.01, * p <0.05

Tablo 3.9. Kendini Ayarlama Ölçeği ve Benlik Sunum Stratejileri Ölçeği arasındaki ilişkiler.

	1	2	3	4	5	6	7	8
1. KSDB	1	.62**	.07	.17*	.12	.17*	.19**	.09
2. DİEDD		1	-.12	.20**	.04	.00	.10	-.12
3.BSS1(Onaylanma)			1	.35**	.61**	.64**	.42**	.73**
4.BSS2 (Uyum)				1	.25**	.46**	.62**	.37**
5.BSS3(Kendini Yüceltme)					1	.48**	.22**	.52**
6.BSS4(Menfaat)						1	.56**	.64**
7.BSS5(Kaçınma)							1	.46**
8.BSS6(Etkileme)								1

** p <0.01, * p <0.05

Benlik sunumu stratejileri ölçeği'nin kriter geçerliliğini test etmek amacıyla, kendini ayarlama ölçeği kullanılmıştır. Benlik sunum stratejileri ölçeğinin onaylanma, uyum, kendini yüceltme, menfaat, kaçınma ve etkileme alt boyutları ve kendini ayarlama ölçeğinin kişisel sunumu düzenleyebilme becerisi (KSDB) ve diğerlerinin ifade edici davranışlarına duyarlılık (DİEDD) alt boyutları için korelasyon analizi yapılmıştır. KSDB ve DİEDD alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .62, p < 0.01$). KSDB ve Uyum alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .17, p < 0.05$). KSDB ve Menfaat alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .17, p < 0.05$). KSDB ve Kaçınma alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .19, p < 0.01$). DİEDD ve Uyum alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .20, p < 0.01$). Korelasyon analizine ilişkin sonuçlar Tablo 3.9'da yer verilmiştir.

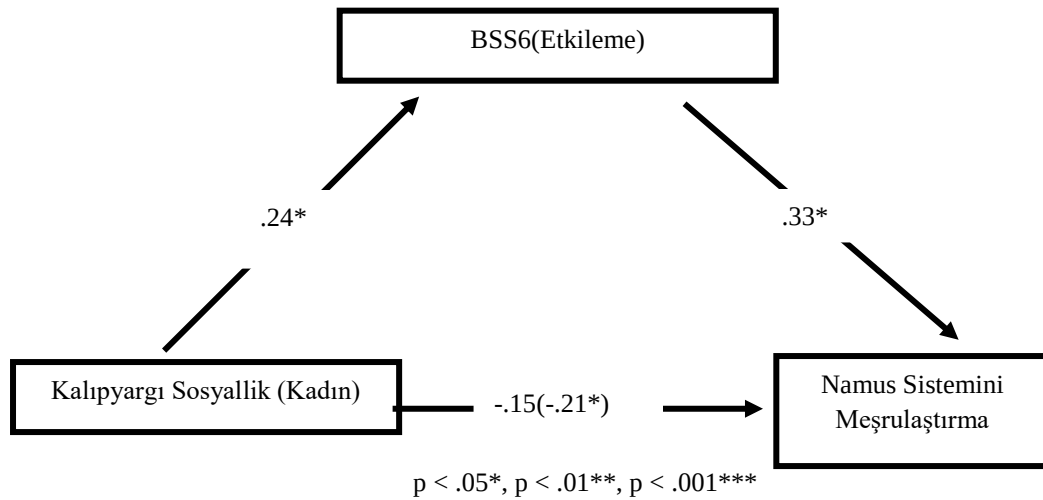
3.4 Değişkenlerin Aracılık ve Düzenleyicilik Analizi Bulguları

Çalışmanın hipotezlerini test etmek amacıyla değişkenler arasında aracılık analizi yapılmıştır. İlk olarak, kadın-erkek kalıpyargı inançlarının (bağımsız değişken) yeterlilik, sosyallik ve ahlak/namus alt boyutları ve namus sistemini meşrulaştırma (bağımlı değişken) arasında benlik sunum stratejilerinin onaylanma, uyum, kendini yüceltme, menfaat, kaçınma ve etkileme alt boyutlarının (aracı değişkenler) her biri için aracılık analizi gerçekleştirilmiştir. Ardından, cinsiyet grubu ile özdeşleşme (bağımsız değişken) ve namus sistemini meşrulaştırma (bağımlı değişken) arasında benlik sunum stratejilerinin onaylanma, uyum, kendini yüceltme, menfaat, kaçınma ve etkileme alt boyutları (aracı değişkenler) arasındaki aracı rolü test edilmiştir. Değişkenlerin analizinde, SPSS analiz programının Hayes

(2013)'in Process Macro eklentisinin Model 4 aracılık modülü ve Model 1 düzenleyicilik modülü kullanılmıştır.

3.4.1 Kadınlara Yönelik Kalıpyargıların Sosyallik Alt Boyutu ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Benlik Sunum Stratejilerinin Etkileme Alt Boyutunun Aracı Rolüne İlişkin Bulgular

Yapılan aracılık analizine göre, kadınlara yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutunun benlik sunum stratejilerinin etkileme alt boyutunu anlamlı düzeyde ve pozitif yönde yordadığı görülmüştür ($B = .24$, $SE = .08$, $p < .05$, %95 CI [.0734, .4015]). Etkileme alt boyutunun namus sistemini meşrulaştırmayı da anlamlı ve pozitif yönde yordadığı görülmüştür ($B = .33$, $SE = .13$, $p < .05$, %95 CI [.0833, .5822]). Kadınlara yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutunun namus sistemini meşrulaştırma üzerindeki toplam etkisini anlamlı olduğu görülürken, modeldeki aracı değişkenler kontrol edildikten sonra, kadınlara yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutunun namus sistemini meşrulaştırma üzerindeki doğrudan ilişkisinin anlamsız olduğu görülmektedir ($B = -.15$, $SE = .10$, $p < .05$, %95 CI [-.3536, .0525]). Ancak bu ilişkiye aracı değişken olan etkileme alt boyutu eklendiğinde ilişkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($B = -.21$, $SE = .10$, $p < .05$, %95 CI [-.0121, -.1437]). Tablo 1'den görülebileceği gibi benlik sunum stratejilerinin etkileme alt boyutu aracı değişkendir. Kadınlara yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutunu yüksek olması namus sistemini meşrulaştırmayı arttırması olasıdır. Ancak, bu ilişki benlik sunum stratejilerinin etkileme alt boyutuna bağlıdır.

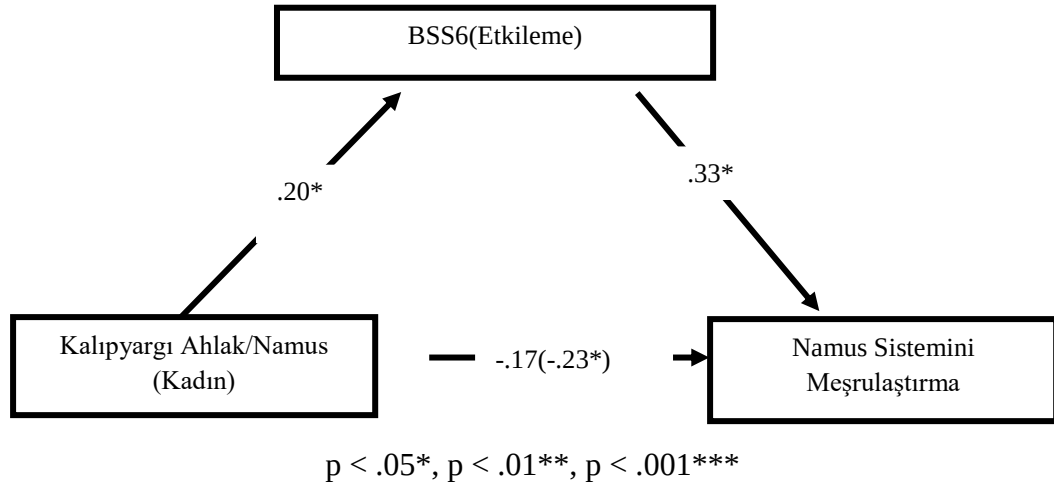
Şekil 3.1. Kadınlara Yönelik Kalıpyargıların Sosyallik Alt Boyutu ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Etkilemenin Aracı Rolü

Tablo. 3.10. Kadınlara yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutu ve namus sistemini meşrulaştırma arasındaki ilişkide benlik sunum stratejilerinin etkileme alt boyutunun aracı rolü.

Aracılık Etkisi	Toplam Etki	Doğrudan Etki	Dolaylı Etki	Bootsrap Güven Aralığı
Kalıpyargı Sosyallik (Kadın)-NSM-Etkileme (BSS6)	-.1505	-.2155	.0790	.0067- .1205

3.4.2 Kadınlara Yönelik Kalıpyargıların Ahlak/Namus Alt Boyutu ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Benlik Sunum Stratejilerinin Etkileme Alt Boyutunun Aracı Rolüne İlişkin Bulgular

Yapılan aracılık analizine göre, kadınlara yönelik kalıpyargıların ahlak/namus alt boyutunun benlik sunum stratejilerinin etkileme alt boyutunu anlamlı düzeyde ve pozitif yönde yordadığı görülmüştür ($B = .20$, $SE = .08$, $p < .05$, %95 CI [.0438, .3702]). Etkileme alt boyutunun namus sistemini meşrulaştırmayı da anlamlı ve pozitif yönde yordadığı görülmüştür ($B = .33$, $SE = .13$, $p < .05$, %95 CI [.0856, .5835]). Kadınlara yönelik kalıpyargıların ahlak/namus alt boyutunun namus sistemini meşrulaştırma üzerindeki toplam etkisini anlamlı olduğu görülürken modeldeki aracı değişkenler kontrol edildikten sonra, kadınlara yönelik kalıpyargıların ahlak/namus alt boyutunun namus sistemini meşrulaştırma üzerindeki doğrudan ilişkinin anlamsız olduğu görülmektedir ($B = -.23$, $SE = .10$, $p < .05$, %95 CI [-.4306, -.0330]). Ancak bu ilişkiye aracı değişken olan etkileme alt boyutu eklendiğinde ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir ($B = -.17$, $SE = .10$, $p < .05$, %95 CI [-.3678, .0338]). Tablo 3.11'den görülebileceği gibi benlik sunum stratejilerinin etkileme alt boyutu aracı değişkendir. Kadınlara yönelik kalıpyargıların ahlak/namus alt boyutunu yüksek olması namus sistemini meşrulaştırmayı arttırması olasıdır. Ancak bu ilişki benlik sunum stratejilerinin etkileme alt boyutuna bağlıdır.

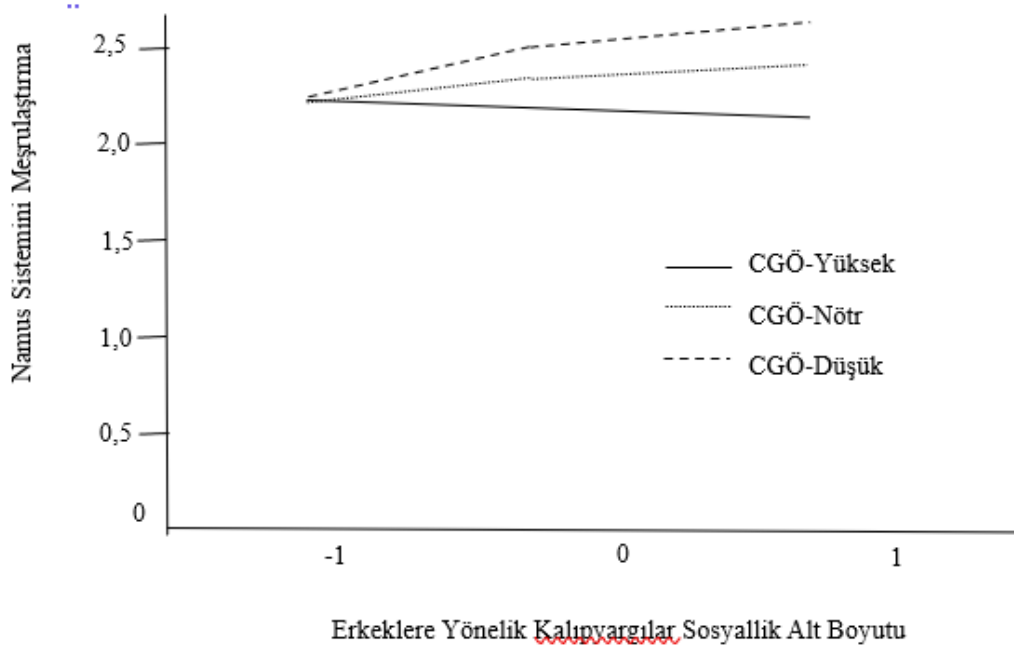
Şekil 3.2. Kadınlara Yönelik Kalıpyargıların Ahlak/Namus Alt Boyutu ve Namus Sistemini Meşrulaştırma Arasındaki İlişkide Etkilemenin Aracı Rolü

Tablo. 3.11. Kadınlara yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutu ve namus sistemini meşrulaştırma arasındaki ilişkide benlik sunum stratejilerinin etkileme alt boyutunun aracı rolü.

Aracılık Etkisi		Toplam Etki	Doğrudan Etki	Dolaylı Etki	Bootsrap Güven Aralığı
Kalıpyargı Sosyallik (Kadın)-NSM-Etkileme (BSS6)		-.1670	-.2318	.0693	.0016- .1231

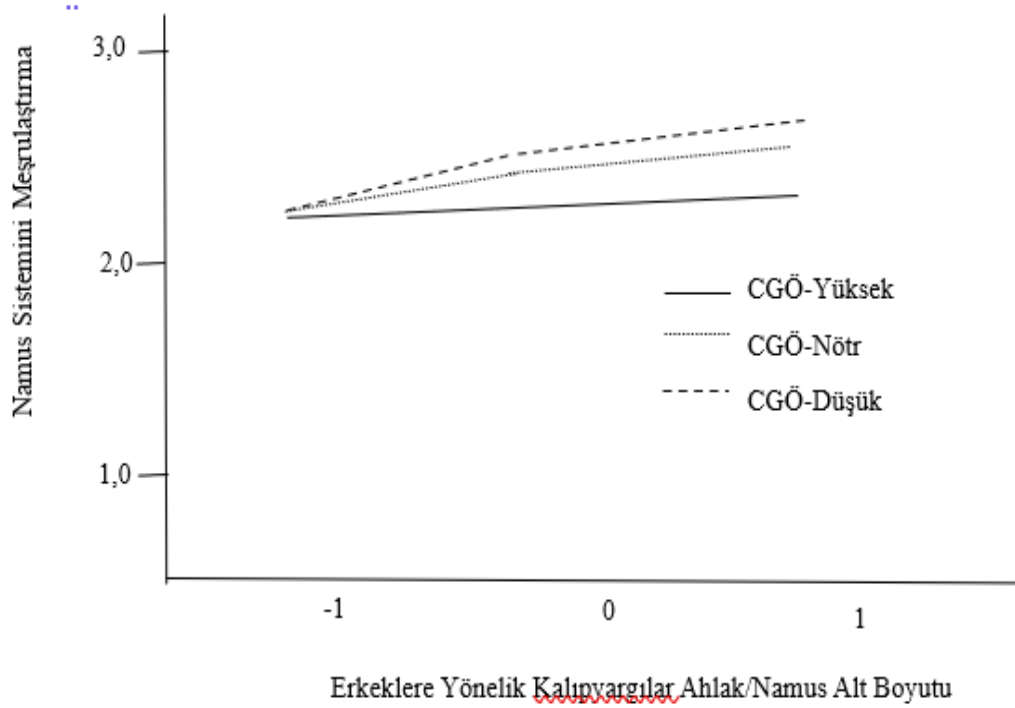
3.4.3. Erkeklerle Yönelik Kalıpyargıların Sosyallik ve Ahlak/Namus Alt Boyutlarının Namus Sistemini Meşrulaştırmayla Arasındaki İlişkide Cinsiyet Grubuyla Özdeşlemenin Düzenleyici Rolüne İlişkin Bulgular

Çalışmanın son hipotezi düzenleyicilik analizi Hayes (2013)'in Process Model 1 kullanılarak kadın-erkek kalıpyargılarının alt boyutları, cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve namus sistemini meşrulaştırma için test edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre erkeklerle yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutu ve namus sistemini meşrulaştırma arasındaki ilişki anlamsızdır ($b = .11$, $SE = .09$, $t = 1.27$, $p = .20$). Cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin namus sistemini meşrulaştırma üzerindeki etkisi anlamlıdır ($b = .14$, $SE = .07$, $t = 1.99$, $p = .04$). Erkeklerle yönelik kalıpyargıların sosyallik alt boyutu ve cinsiyet grubuyla özdeşleşme etkileşiminin namus sistemini meşrulaştırma üzerindeki düzenleyici etkisi anlamlıdır ($b = .16$, $SE = .08$, $t = 2.05$, $p = .04$). (Bknz. Şekil 3.3)

Şekil 3.3. Erkeklere Yönelik Kalıpyargıların Sosyallik Alt Boyutunun Namus Sistemini Meşrulaştırmayla İlişkisinde Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşmenin Düzenleyici Rolü

Kadın-erkek kalıpyargı boyutlarının analizlerinde bir başka boyut içinde düzenleyici etki saptanmıştır. Erkeklere yönelik kalıpyargıların ahlak/namus alt boyutu ve namus sistemini meşrulaştırma arasındaki ilişki anlamlıdır ($b = .17$, $SE = .09$, $t = 1.98$, $p = .04$). Cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin namus sistemini meşrulaştırma üzerindeki etkisi, anlamlıya yakın ancak anlamsızdır ($b = .13$, $SE = .07$, $t = 1.89$, $p = .06$). Erkeklere yönelik kalıpyargıların ahlak/namus alt boyutu ve cinsiyet grubuyla özdeşleşme etkileşiminin namus sistemini meşrulaştırma üzerindeki düzenleyici etkisi anlamlıdır ($b = .15$, $SE = .07$, $t = 1.98$, $p = .04$). (Bknz. Şekil 3.4) Tablo 3.12’de düzenleyicilik analizinin sonuçlarına ayrıntılı şekilde yer verilmiştir.

Şekil 3.4. Erkeklere Yönelik Kalıpyargıların Ahlak/Namus Alt Boyutunun Namus Sistemini Meşrulaştırmayla İlişkisinde Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşmenin Düzenleyici Rolü

Tablo 3.12. Değişkenlerin düzenleyicilik analizi sonuçları.

	B	SE	t	p	LLCI	ULCI	F	R ²
Outcome: NSMORT							3.13	.0433
ES	.11	.09	1.27	.20	-.0631	.2910		
CGORT	.14	.07	1.99	.04*	.0016	.2771		
ES X CGORT	.16	.08	2.05	.04*	.0066	.3161		
Outcome: NSM ORT							3.84	.0525
EAN	.17	.09	1.98	.04*	.0008	.3502		
CGORT	.13	.07	1.89	.06	-.0052	.2631		
EAN X CGORT	.15	.07	1.98	.04*	.0009	.3049		

Note: N = 212. NSMORT = Namus Sistemini Meşrulaştırma, ES = Erkeklere Yönelik Kalıpyargıların Sosyallik Alt Boyutu, CGORT = Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme

** p < .001, * p < .05

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TARTIŞMA

Mevcut tez çalışmasında; kadın-erkek kalıpyargı inançları, cinsiyet grubuyla özdeşleşme, namus sistemini meşrulaştırma ilişkisinde benlik sunum stratejilerinin rolü araştırılmıştır. Mevcut tez çalışmasının iddiaları, kadın-erkek kalıpyargı inançları ve namus sistemini meşrulaştırma arasında ilişki olduğu ve bu ilişkiye benlik sunum stratejilerinin aracılık ettiği'dir. Çalışmanın bir diğer iddiası, cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve namus sistemini meşrulaştırma arasında ilişki olduğu ve bu ilişkiye benlik sunum stratejilerinin aracılık ettiği'dir. Son iddiası ise, kadın-erkek kalıpyargı inançları ve namus sistemini meşrulaştırma arasındaki ilişkiye cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin düzenleyici etkisi olduğudur.

Çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için tez çalışmasının hedeflerinden biri olan kültüre özgü bir benlik sunum stratejileri ölçeği geliştirilmiştir. Tez çalışmasının ön çalışmasında, ölçeğin pilot çalışması yaşları 18 ila 26 yaşları arasında değişen, 368 devlet ve vakıf üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir ($Ort.= 20.08$ $S.S.= 1.63$). Üniversite öğrencileri ile yapılan görüşmeler, kuramsal bilgileri kapsayıcı yarı-yapılandırılmış görüşmelerden oluşmuştur. Bu görüşmelerin ardından uzman görüşü dikkate alınarak oluşturulan madde havuzu devlet ve vakıf üniversitelerindeki öğrencilerine uygulanarak, elde edilen çıktıların analizi gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, ölçeğin altı alt boyuttan oluştuğu bulunmuştur. Bu alt boyutlar, madde içeriklerinin temasından yola çıkılarak onaylanma, uyum, kendini yüceltme, menfaat, kaçınma ve etkileme olarak adlandırılmıştır. Ana çalışmada, namuslu kadın-erkek kalıpyargıları listeleri, cinsiyet grubuyla özdeşleşme ölçeği, namus sistemini meşrulaştırma ölçeği ve benlik sunum stratejileri ölçeği üniversite öğrencilerine uygulanmıştır. Bu ölçeklerle beraber, benlik sunum stratejileri ölçeğinin kriter geçerliliğini test etmek için pilot ve ana çalışmada kendini ayarlama ölçeği de uygulanmıştır. Tez çalışmasının ana çalışmasında, çalışmanın ölçekleri 212 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Uygulamada, katılımcıların cinsiyet grubu ile özdeşleşmelerinin ve kadın-erkek kalıpyargı inançları, namus sistemini meşrulaştırma ve benlik sunum stratejileri ile ilişkisine ilişkin betimleyici istatistiksel değerler ve değişkenler arasındaki korelasyonel ilişkisi analiz edilmiştir. Ardından, değişkenler arasındaki

aracılık rolü, Hayes Process Makro Aracılık Analizi (Model 4) ile sınanmıştır (Hayes, 2012). İlk olarak, cinsiyet grubu ile özdeşleşme (bağımsız değişken) ve namus sistemini meşrulaştırma (bağımlı değişken) arasında benlik sunum stratejilerinin onaylanma, uyum, kendini yüceltme, menfaat, kaçınma ve etkileme alt boyutları (aracı değişken) arasındaki aracı rolü test edilmiştir. Yapılan analizin bulgularına göre, cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve namus sistemini meşrulaştırma arasında benlik sunum stratejilerinin aracı rolü olmadığı bulunmuştur. Aynı zamanda, yapılan korelasyon analizinde, cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve namus sistemini meşrulaştırma arasında ilişki olmadığı görülmektedir. Bu nedenle, aracılık rolünün olmaması beklenebilir. Bu bulguya göre, çalışmanın hipotezlerinden H1, H9, H10, H11, H12, H13 ve H14 reddedilmiştir. Sistemi meşrulaştırma kuramına göre, avantajlı veya yüksek statülü grup üyeleri, sistemin devamlılığını korumak için sistemi meşrulaştırırlar (Jost ve Banaji, 1994). Namus sisteminde, erkeklerin avantajlı grup olduğu görülmektedir. Bu nedenle, cinsiyet grubuyla özdeşleşmeleri yüksek olan erkeklerde namus sistemini meşrulaştırmanın yüksek olması bekleniyordu. Hipotezlerin reddedilmiş olmasının iki olası nedeni olduğu düşünülmektedir. İlki, namus kültürü olarak değerlendirdiğimiz Türkiye toplumuna göre örneklemin eğitim seviyesinin yüksek olmasıdır. Farklı eğitim seviyeleri ve aynı zamanda farklı sosyoekonomik seviyeler* ele alındığında hipotezlerin değişeceği düşünülmektedir. İkinci neden, çalışmaya katılan kişilerin namus kültürünü onayladıkları kültüre ait hissettikleri varsayılmıştır*. Ancak mevcut tez çalışmasında, katılımcılar arasında namusu onaylama yönelimleri değerlendirilmemiştir. Gelecek araştırmalarda, Vandello ve arkadaşları (2009) tarafından geliştirilen ve Ceylan-Batur ve Sakallı (2020) tarafından Türkçe'ye uyarlanan bireylerin namusu onaylama eğilimlerini ölçen “Namusu Onaylama Endeksi” ile katılımcılar yüksek ve düşük namus eğilimli olarak çalışmaya dahil edilirse hipotez bulgularının farklı olacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın devamında yapılan analizler, benlik sunum stratejilerinin alt boyutlarının (aracı değişken), kadın-erkek kalıpyargıları alt boyutları (bağımsız değişken) ve namus sistemini meşrulaştırma (bağımlı değişken) arasındaki aracı rolü incelenmiştir. Analizde, kadın-erkek kalıpyargıların yeterlilik, sosyallik ve ahlak/namus alt boyutlarının ve benlik sunum stratejilerinin onaylanma, uyum, kendini yüceltme, menfaat, kaçınma ve etkileme alt boyutlarının her biri için analiz gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz bulgularına göre, çalışmanın H2, H3, H4, H5,

H6 ve H7 hipotezleri reddedilmiş olup H8 hipotezi kadınlara yönelik kalıpyargı inançları için kısmen kabul edilmiştir. Bulgular, kadınlara yönelik kalıpyargıların sosyallik ve ahlak/namus boyutlarının namus sistemini meşrulaştırmanın benlik sunum stratejilerinin etkileme alt boyutunun aracılık ettiğini göstermektedir. Kadınlara ve erkeklere yönelik kalıpyargı inançlarının, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sürdürürerek meşrulaştırdığı bilinmektedir. Kadınlarında bu kalıpyargılara uygun davranmaları hem kendini gerçekleştiren gerçekleştiren kehanete hem de eşitsizliğin direncini azaltabilmektedir (Hoffman ve Hurst, 1990; Jackman, 1994; Jost ve Kay, 2005; Vescio vd., 2005). Kadınlara aynı zamanda namus kültürlerinden yüklenen roller ve sorumluluklar, ailenin toplumdaki değeri yoluyla statüsünü belirlemektedir. Namus kültürünün normlarına uygun davranmak sosyal statüleri için pozitif güce tekabül eder eder (Ergaver, 2015; Sever ve Yurdakul, 2001; Schneider, 1971; Vandello ve Cohen, 2003; Van Eck, 2003). Toplumda, kadınların yetkinden çok sevecen algılandığı ve yüksek yetkinlik sergilendiğinde kişiler arası hoşlanırlık düzeylerinin düşük olduğu bulunmuştur (Cuddy ve diğerleri, 2009; Eckes, 2002; Fiske ve diğerleri, 2002). Namus kültüründe, erkek ve kadınlardan beklenen toplumsal cinsiyet normlarına uyum sağlamak için belirli bir benlik sunumu benimsemelidirler (Glick ve Fiske, 2001). Glicke ve Fiske'nin (1996; 1997) tanımlamalarına göre cinsiyetçilik düşmanca ve korumacı cinsiyetçilikten oluşmaktadır. Düşmanca cinsiyetçilik, kadınlara yönelik olumsuz tutumlardan oluşan kadını erkeğe göre “zayıf ona bağımlı olarak algılanıp düşük seviyede görülmesi” ve bu şekilde ayrımcılağa maruz kalmasıdır. Korumacı cinsiyetçilik ise kadının sevilip yüceltilerek korunması olarak tanımlanır. Düşmanca cinsiyetçiliğe göre korumacı cinsiyetçilik daha olumlu tutumlar içerse dahi kadınlar için olumlu görünen kalıpyargılar kadınların namus sistemindeki dezavantajlı konumlarını meşrulaştırır niteliktedir. Çelişik cinsiyetçilik anlayışı çalışmanın kadınlara yönelik bulgularla ve namus sistemini meşrulaştırma tutumuyla tutarlıdır. Literatür bulgularının çıktısıyla tutarlı olarak, kadınlara yönelik kalıpyargıların sosyallik ve ahlak/namus alt boyutlarının namus sistemini meşrulaştırma ile ilişkisinde benlik sunum stratejilerinin etkileme alt boyutunun aracı rolü bu bulguları destekleyici yöndedir.

Son olarak ise, kadın-erkek kalıpyargıların alt boyutları (bağımsız değişken) ve namus sistemini meşrulaştırma (bağımlı değişken) arasında cinsiyet grubu ile özdeşleşmenin (düzenleyici değişken) düzenleyici rolü incelenmiştir. Yapılan

analizler sonucunda, H15 hipotezi erkeklere yönelik kalıpyargı inançları için kabul edilmiştir. Bulgulara göre, erkeklere yönelik kalıpyargıların sosyallik ve ahlak/namus alt boyutları ile namus sistemini meşrulaştırma arasındaki ilişkide cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin düzenleyici rolü olduğu bulunmuştur. Namus kültürlerinde, toplumsal cinsiyet rollerine uyum diğer kültürlerle göre daha yüksektir. Özellikle, bu kültürde kadınlara göre erkeklerin yakalaması yani kazanılması zor olan bir erkeklik statüsü olduğu için cinsiyet grubuyla uyumlu davranışları olması daha olasıdır. (Bosson ve Vandello, 2011; Vandello, Bosson, Cohen, Burnaford ve Weaver, 2008). Cinsiyet rollerine uyumun yüksek olması, cinsiyet grubuyla özdeşleme seviyesinin farklı olduğu grupların, kadın-erkek kalıpyargılamanın namus sistemini meşrulaştırmada düzenleyici rolü olabileceği düşünülmüştür. Analiz sonuçları, bu beklentiyi karşılamıştır. Yüksek ve düşük cinsiyet grubuyla özdeşleşme, erkeklere yönelik olan ahlak/namus ve sosyal kalıpyargılamada namus sistemini meşrulaştırma ilişkisini düzenlemektedir.

SONUÇ

Araştırmada ele alınan konunun literatüre katkısının yanı sıra, mevcut tez çalışmasının sınırlılıklarını tartışmak, gelecek araştırmalar için önem arz etmektedir. Çalışmanın birinci sınırlılığı, katılımcıların eğitim seviyesinin lisans düzeyinde eğitim alan, çoğunluğunun kadın katılımcılardan oluşması olup, Türk nüfusunun özellikle de daha düşük seviyede eğitim alan kişileri temsil etmemesidir. Bu nedenle, çalışmanın genellenebilirliği örneklemin temsili açısından sadece üniversite öğrencileri ile sınırlı kalmaktadır. Bu sınırlılık, göz önünde bulundurularak, gelecek araştırmalarda eğitim seviyesi ve yaş grubu farklı katılımcılarla çalışmalar yapılması durumunda araştırmacılara gelecekte katkı sağlayabilir. Çalışmanın ikinci sınırlılığı, katılımcı sayısı olarak belirtilebilir. Çalışmada, ölçeklerin uzunluğu sebebiyle planlanan katılımcı sayısına ulaşamamıştır. Bu nedenle, madde sayısı fazla olan çalışmalarda daha uzun bir veri toplama süresi planlanabilir.

Çalışmanın bir diğer kısıtlılığı, namus sistemini meşrulaştırma kavramının alanda yeni çalışılan bir konu olmasıdır. Bu nedenle, gelecek araştırmalarda namus sistemini meşrulaştırma kavramının araştırılması literatür için önem arz etmektedir. Çalışmanın yöntem kısmında kurulan birçok hipotezi reddedilmiştir. Bu sonucun nedeni, katılımcıların eğitim seviyesinin yüksekliği ve araştırmanın ülkenin en batısında gerçekleştirilmesinin bir etken olmuş olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle, gelecekteki araştırmalarda namus sistemini meşrulaştırma çalışmalarında Türk nüfusunu en iyi temsil edecek şekilde ülkenin yedi bölgesinden katılımcılarla araştırma gerçekleştirilirse gelecek çalışmalara fayda sağlamakla birlikte, çalışmanın sonuçları en iyi şekilde genellenebilir.

Son olarak, gelecek araştırmalarda; benlik sunum stratejileri, namus sistemini meşrulaştırma, kadın-erkek kalıpyargı inançları ve cinsiyet grubuyla özdeşleşme konuları deneysel çalışmalarla desteklenebilir. Bu çalışmalara, katılımcılar namusu onaylama derecelerini ölçerek dahil edilirse sistemi meşrulaştırmanın altında yatan mekanizmalar açığa çıkartılabilir.

KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında APA 6 atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Akbaş, G., Sakallı, N., Ceylan Batur, S. ve Doğulu, C. (2020). Namus Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin geliştirilmesi. *Nesne*, 8(18), 472-491. doi:10.7816/nesne-08-18-08
- Arkin, R. M. (1981). Self-presentation styles. J. T. Tedeschi (Ed.), *Impression management theory and social psychological research* (ss. 311-333). New York: Academic Press. doi:10.1016/B978-0-12-685180-9.50020-8
- Baker, N. V., Gregware, P. R. ve Cassidy, M. A. (1999). Family killing fields: Honor rationales in the murder of women. *Violence Against Women*, 5(2), 164-184. doi:10.1177/107780129952005
- Banaji, M. R. (2002). Stereotypes, social psychology of. *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, 15100-15104.
- Baumeister, R. F. (Ed.). (2012). *Public self and private self*. Springer Science and Business Media.
- Beersma, B., Harinck, F. ve Gerts, M. (2003). Bound in honor: How honor values and insults affect the experience and management of conflicts. *International Journal of Conflict Management*, 14(2), 75-94. doi:10.1108/eb022892
- Blasi, G. ve Jost J. T. (2006). System justification theory and research: Implications for law, legal advocacy, and social justice. *California Law Review*, 94(4), 1119-1168. doi:10.2307/20439060
- Bolino, M. C. ve Turnley, W. H. (1999). Measuring impression management in organizations: A scale development based on the Jones and Pittman taxonomy. *Organizational Research Methods*, 2(2), 187-206. doi:10.1177/109442819922005
- Bosson, J. K. ve Vandello J. A. (2011), Precarious manhood and its links to action and aggression. *Current Directions in Psychological Science*, 20(2), 82-86. doi:10.1177/0963721411402669
- Briggs, S. R. ve Cheek, J. M. (1988). On the nature of self-monitoring: Problems with assessment, problems with validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(4), 663- 678. doi:10.1037/0022-3514.54.4.663
- Cadinu, M., Latrofa, M. ve Carnaghi, A. (2013). Comparing self-stereotyping with in-group-stereotyping and out-group-stereotyping in unequal-status groups: The case of gender. *Self and Identity*, 12(6), 582-596. doi:10.1080/15298868.2012.712753
- Cialdini, R. B. ve De Nicholas, M. E. (1989). Self-presentation by association. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(4), 626-631. doi:10.1037/0022-3514.57.4.626
- Cross, S. E. ve Madson, L. (1997). Models of the self: Self-construals and gender. *Psychological Bulletin*, 122(1), 5-37. doi:10.1037/0033-2909.122.1.5
- Cuddy, A. J., Fiske, S. T., Kwan, V. S., Glick, P., Demoulin, S., Leyens, J. P. ve Ziegler, R. (2009). Stereotype content model across cultures: Towards universal similarities and some differences. *British Journal of Social Psychology*, 48(1), 1-33. doi:10.1348/014466608X314935
- Cuddy, A., Fiske, S. T. ve Glick, P. (2008). Warmth and competence as universal dimensions of social perception: The stereotype content model and the BIAS map. *Advances in Experimental Social Psychology*, 40. doi:10.1016/S0065-2601(07)00002-0

- Davison, H. K. ve Burke, M. J. (2000). Sex discrimination in simulated employment contexts: A meta-analytic investigation. *Journal of Vocational Behavior*, 56(2), 225-248. doi:10.1006/jvbe.1999.1711
- Day, M. V., Kay, A. C., Holmes, J. G. ve Napier, J. L. (2011). System justification and the defense of committed relationship ideology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(2), 291. doi:10.1037/a0023197
- Demir, S. (2017). Social comparison as a determinant of self-presentation.
- Eagly, A. H. (2013). *Sex differences in social behavior: A social-role interpretation*. Psychology Press. doi:10.4324/9780203781906
- Eagly, A. H. ve Diekmann, A. B. (2005). What is the problem? Prejudice as an attitude-in-context. J. F. Dovidio, P. Glick ve L. A. Rudman (Ed.), *On the nature of prejudice: Fifty years after allport* (ss. 19-35). doi:10.1002/9780470773963.ch2
- Eagly, A. H., Makhijani, M. G. ve Klonsky, B. G. (1992). Gender and the evaluation of leaders: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 111(1), 3-22. doi:10.1037/0033-2909.111.1.3
- Eckes, T. (2002). Paternalistic and envious gender stereotypes: Testing predictions from the stereotype content model. *Sex Roles*, 47, 99-114. doi:10.1023/A:1021020920715
- Edwards, A. L. (1940). Studies of stereotypes: I. The directionality and uniformity of responses to stereotypes. *The Journal of Social Psychology*, 12(2), 357-366. doi:10.1080/00224545.1940.9921478
- Ergaver, A. (2015). Mediterranean values: The honour and the shame of hospitality. *Europske Studije*, 1(2), 111-123.
- Faul, F., Erdfelder, E. ve Lang, A. G. (2007). G*Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behavior Research Methods* 39, 175–191. https://doi.org/10.3758/BF03193146
- Fiske, S. T. (2018). Stereotype content: Warmth and competence endure. *Current Directions in Psychological Science*, 27(2), 67-73. doi:10.1177/0963721417738825
- Fiske, S. T. vd. (2002). A model of (often mixed) stereotype content: Competence and warmth respectively follow from perceived status and competition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 6, 878- 902.
- Fiske, S. T., Xu, J., Cuddy, A. C. ve Glick, P. (1999). (Dis) respecting versus (dis) liking: Status and interdependence predict ambivalent stereotypes of competence and warmth. *Journal of Social Issues*, 55(3), 473-489. doi:10.1111/0022-4537.00128
- Gilmore, D. D. (1990). *Manhood in the making: Cultural concepts of masculinity*. Yale University Press.
- Glazer, I. M. ve Ras, W. A. (1994). On aggression, human rights, and hegemonic discourse: The case of a murder for family honor in Israel. *Sex Roles*, 30, 269-288. doi:10.1007/BF01420994
- Glick, P. ve Fiske, S. T. (1996). The ambivalence toward men inventory: Differentiating hostile and benevolent beliefs about men. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 491-512.
- Glick, P. ve Fiske, S. T. (1997). Hostile and benevolent sexism: Measuring ambivalent sexist attitudes toward women. *Psychology of Women Quarterly*, 21, 119-135.
- Glick, P. ve Fiske, S. T. (2001). An ambivalent alliance: Hostile and benevolent sexism as complementary justifications for gender inequality. *American Psychologist*, 56(2), 109–118. doi:10.1037/0003-066X.56.2.109

- Glick, P., Fiske, S. T., Mladinic, A., Saiz, J., Abrams, D., Masser, B. vd. (2000). Beyond prejudice as simple antipathy: Hostile and benevolent sexism across cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 763–775. doi:10.1037/0022-3514.79.5.763
- Glick, P., Sakallı Uğurlu, N., Ferreira, M. C. ve De Souza, M. A. (2002). Ambivalent sexism and attitudes toward wife abuse in Turkey and Brazil. *Psychology of Women Quarterly*, 26(4), 292-297. doi:10.1111/1471-6402.t01-1-00068
- Goffman, E. ve Cezar, B. (2009). *Günlük yaşamda benliğin sunumu*. İstanbul: Metis.
- Guimond, S., Dambrun, M., Michinov, N. ve Duarte, S. (2006). Does social comparison mediate the association between gender-group identification and mental health? *European Journal of Social Psychology*, 36(6), 829–840. doi:10.1002/ejsp.348
- Güngör, D., Karasawa, M., Boiger, M., Dinçer, D. ve Mesquita, B. (2014). Fitting in or sticking together: The prevalence and adaptivity of conformity, relatedness, and autonomy in Japan and Turkey. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 45(9), 1374-1389. doi:10.1177/0022022114542977
- Hayes, A. F. (2012). Process: A versatile computational tool for observed variable mediation, moderation, and conditional process modeling. *Journal of Educational and Behavioral Statistics*, 40(2), 237–261.
- Heilman, M. E. ve Okimoto, T. G. (2007). Why are women penalized for success at male tasks? The implied communality deficit. *Journal of Applied Psychology*, 92(1), 81. doi:10.1037/0021-9010.92.1.81
- Heilman, M. E., Block, C. J. ve Martell, R. F. (1995). Sex stereotypes: Do they influence perceptions of managers? *Journal of Social behavior and Personality*, 10(4), 237.
- Heilman, M. E., Wallen, A. S., Fuchs, D. ve Tamkins, M. M. (2004). Penalties for success: Reactions to women who succeed at male gender-typed tasks. *Journal of Applied Psychology*, 89(3), 416. doi:10.1037/0021-9010.89.3.416
- Hewitt, P. L., Flett, G. L., Sherry, S. B., Habke, M., Parkin, M., Lam, R. W., vd. (2003). The interpersonal expression of perfection: Perfectionistic self-presentation and psychological distress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(6), 1303. doi:10.1037/0022-3514.84.6.1303
- Hoffman, C. ve Hurst, N. (1990). Gender stereotypes: Perception or rationalization? *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(2), 197. doi:10.1037/0022-3514.58.2.197
- IJzerman, H., van Dijk, W. W. ve Gallucci, M. (2007). A bumpy train ride: A field experiment on insult, honor, and emotional reactions. *Emotion*, 7(4), 869. doi:10.1037/1528-3542.7.4.869
- Inglehart, R. ve Baker, W. E. (2000). Modernization, cultural change, and the persistence of traditional values. *American Sociological Review*, 65(1), 19-51. doi:10.1177/000312240006500103
- Işık, R. (2008). *The predictors of understanding of honor and attitudes toward honor related violence: Ambivalent sexism and system justification* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Middle East Technical University.
- Jackman, M. R. (1994). *The velvet glove: Paternalism and conflict in gender, class, and race relations*. Berkeley: University of California Press.
- Jones, E. E. ve Pittman, T. S. (1982). Toward a general theory of strategic self-presentation. *Psychological Perspectives on the Self*, 1(1), 231-262.
- Jones, E. E., Gergen, K. J. ve Jones, R. G. (1963). Tactics of ingratiation among leaders and subordinates in a status hierarchy. *Psychological Monographs: General and Applied*, 77(3), 1-20. doi:10.1037/h0093832

- Jones, E. E. (1964). *Ingratiation*. New York: Appleton-Century Crofts.
- Jones, E. E., Gergen, K. J., Gumpert, P. ve Thibaut, J. W. (1965). Some conditions affecting the use of ingratiation to influence performance evaluation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1(6), 613-625. doi:10.1037/h0022076
- Jost, J. T. ve Banaji, M. R. (1994). The role of stereotyping in system-justification and the production of false consciousness. *British Journal of Social Psychology*, 33(1), 1-27. doi:10.1111/j.2044-8309.1994.tb01008.x
- Jost, J. T. ve Burgess, D. (2000). Attitudinal ambivalence and the conflict between group and system justification motives in low status groups. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(3), 293-305. doi:10.1177/0146167200265003
- Jost, J. T. ve Hamilton, D. L. (2005). Stereotypes in our culture. *On the Nature of Prejudice: Fifty Years After Allport*, 208-224.
- Jost, J. T. ve Hunyady, O. (2005). Antecedents and consequences of system-justifying ideologies. *Current Directions in Psychological Science*, 14(5), 260-265. doi:10.1111/j.0963-7214.2005.00377
- Jost, J. T. ve Kay, A. C. (2005). Exposure to benevolent sexism and complementary gender stereotypes: Consequences for specific and diffuse forms of system justification. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(3), 498-509. doi:10.1037/0022-3514.88.3.498
- Jost, J. T., Banaji, M. R. ve Nosek, B. A. (2004). A decade of system justification theory: Accumulated evidence of conscious and unconscious bolstering of the status quo. *Political Psychology*, 25(6), 881-919. doi:10.1111/j.1467-9221.2004.00402.x
- Jost, J. T., Burgess, D. ve Mosso, C. O. (2001). Conflicts of legitimation among self, group, and system: The integrative potential of system justification theory. *The Psychology of Legitimacy: Emerging Perspectives on Ideology, Justice, and Intergroup Relations*, 363-388.
- Jost, J. T., Wakslak, C. J. ve Tyler, T. R. (2008). System justification theory and the alleviation of emotional distress: Palliative effects of ideology in an arbitrary social hierarchy and in society. K. A. Hegtveldt, ve J. Clay-Warner, (Ed.). *Justice*, 25, 181-211. doi:10.1016/S0882-6145(08)25012-5
- Jost, J. ve Hunyady, O. (2003). The psychology of system justification and the palliative function of ideology. *European Review of Social Psychology*, 13(1), 111-153. doi:10.1080/10463280240000046
- Karakitapoğlu Aygün, Z. ve İmamoğlu, E. O. (2002). Value domains of Turkish adults and university students. *Journal of Social Psychology*, 142(3), 333-351. doi:10.1080/00224540209603903
- Kardam, F. (2007). Türkiye'deki namus cinayetlerinin dinamikleri. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu. <http://www.undp.org.tr/TRaboutUsDocuments/NamusCinayetleri.pdf>. 15 Aralık 2012 tarihinde edinilmiştir.
- Kaşdarma, E. (2020). *Namuslu kadın ile namuslu erkek temsillerinin kalıp yargı içeriği modeline entegre edilmesi ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının sistemi meşrulaştırıcı işlevinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Katz, D. ve Braly, K. (1933). Racial stereotypes of one hundred college students. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 28(3), 280-290. doi:10.1037/h0074049
- Kay, A. C., Jost, J. T., Mandisodza, A. N., Sherman, S. J., Petrocelli, J. V. ve Johnson, A. L. (2007). Panglossian ideology in the service of system justification: How complementary stereotypes help us to rationalize inequality. *Advances in Experimental Social Psychology*, 39, 305-358. doi:10.1016/S0065-2601(06)39006-5

- Ko, S. J., Judd, C. M. ve Stapel, D. A. (2009). Stereotyping based on voice in the presence of individuating information: Vocal femininity affects perceived competence but not warmth. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35(2), 198-211. doi:10.1177/0146167208326477
- Lamphere, R. A. ve Leary, M. R. (1990). Private and public self-processes: A return to James' constituents of the self. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 16(4), 717-725. doi:10.1177/0146167290164012
- Lau, G. P., Kay, A. C. ve Spencer, S. J. (2008). Loving those who justify inequality: The effects of system threat on attraction to women who embody benevolent sexist ideals. *Psychological Science*, 19(1), 20-21. doi:10.1111/j.1467-9280.2008.02040.x
- Leach, C. W., Ellemers, N. ve Barreto, M. (2007). Group virtue: The importance of morality (vs. competence and sociability) in the positive evaluation of in-groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93(2), 234-249. doi:10.1037/0022-3514.93.2.234
- Leary, M. R. ve Allen, A. B. (2011). Self-presentational persona: Simultaneous management of multiple impressions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(5), 1033-1049. doi:10.1037/a0023884
- Lee, S., Quigley, B. M., Nesler, M. S., Corbett, A. B. ve Tedeschi, J. T. (1999). Development of a self-presentation tactics scale. *Personality and Individual Differences*, 26(4), 701-722. doi:10.1016/S0191-8869(98)00178-0
- Lennox, R. (1988). The problem with self-monitoring: A two sided scale and a one sided theory. *Journal of Personality Assessment*, 52(1), 58-73. doi:10.1207/s15327752jpa5201_5
- Lennox, R. D. ve Wolfe, R. N. (1984). Revision of the self-monitoring scale. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(6), 1349-1364. doi:10.1037/0022-3514.46.6.1349
- Leung, A. K. Y. ve Cohen, D. (2011). Within- and between-culture variation: Individual differences and the cultural logics of honor, face, and dignity cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100(3), 507-526. doi:10.1037/a0022151
- Lewis, M. A. ve Neighbors, C. (2005). Self-determination and the use of self-presentation strategies. *The Journal of Social Psychology*, 145(4), 469-490. doi:10.3200/SOCP.145.4.469-490
- Manago, A. M., Graham, M. B., Greenfield, P. M. ve Salimkhan, G. (2008). Self-presentation and gender on MySpace. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 29(6), 446-458. doi:10.1016/j.appdev.2008.07.001
- Mosquera, P. M. R. (2011). Masculine and feminine honor codes. *International Journal of Social Psychology*, 26(1), 63-72. doi:10.1174/021347411794078499
- Mosquera, P. M. R., Manstead, A. S. ve Fischer, A. H. (2002). The role of honour concerns in emotional reactions to offences. *Cognition and Emotion*, 16(1), 143-163. doi:10.1080/02699930143000167
- Nisbett, R. E. ve Cohen, D. (1996). *Culture of honor: The psychology of violence in the South*. Boulder, CO: Westview Press. doi:10.4324/9780429501142
- Oyserman, D., Elmore, K. ve Smith, G. (2012). Self, self-concept, and identity. M. R. Leary ve J. P. Tangney (Ed.), *Handbook of self and identity* (ss. 69-104). The Guilford Press.
- Peristiany, J. G. (Ed.). (1965). *Honour and shame: The values of mediterranean society*. London: Weidenfeld & Nicholson.
- Pitt-Rivers, J. (1965). Honour and social status. J. Peristiany (Ed.), *Honour and shame: The values of Mediterranean society* (ss. 19-77). London: Weidenfeld & Nicholson.
- Pitt-Rivers, J. (1966). Honour and social status. J. G. Peristiany (Ed.), *Honour and shame: The values of Mediterranean society* (ss. 19-77). Chicago: University of Chicago Press.

- Pitt-Rivers, J. (1974). Honour and social status. J. G. Peristiany, (Ed.), *Honour and shame: The values of the Mediterranean society*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Renner, K. H., Laux, L., Schütz, A. ve Tedeschi, J. T. (2004). The relationship between self-presentation styles and coping with social stress. *Anxiety, Stress, and Coping*, 17(1), 1–22. doi:10.1080/10615800310001601449
- Rodriguez Mosquera, P. M., Fischer, A. H., Manstead, A. S. R. ve Zaalberg, R. (2008). Attack, disapproval, or withdrawal? The role of honour in anger and shame responses to being insulted. *Cognition and Emotion*, 22(8), 1471-1498. doi:10.1080/02699930701822272
- Rudman, L. A. (1998). Self-promotion as a risk factor for women: The costs and benefits of counterstereotypical impression management. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(3), 629-645. doi:10.1037/0022-3514.74.3.629
- Rudman, L. A. ve Glick, P. (1999). Feminized management and backlash toward agentic women: The hidden costs to women of a kinder, gentler image of middle managers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(5), 1004-1010. doi:10.1037/0022-3514.77.5.1004
- Sakallı Uğurlu, N. ve Akbaş, G. (2013). Namus kültürlerinde “namus” ve “namus adına kadına şiddet”: Sosyal psikolojik açıklamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 16(32), 76–91. <https://hdl.handle.net/11511/74520>
- Sakallı Uğurlu, N., Türkoğlu, B. ve Kuzlak, A. (2018). How are women and men perceived? Structure of gender stereotypes in contemporary Turkey. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 13, 309-336.
- Schlosser, A. E. (2020). Self-disclosure versus self-presentation on social media. *Current Opinion in Psychology*, 31, 1-6. doi: 10.1016/j.copsyc
- Schneider, D. J. (1981). Tactical self-presentations: Toward a broader conception. J. T. Tedeschi (Ed.), *Impression Management Theory and Social Psychological Research*.
- Schneider, J. (1971). Of vigilance and virgins: Honor, shame and access to resources in Mediterranean societies. *Ethnology*, 10(1), 1-24. doi:10.2307/3772796
- Schwartz, S. H. (2006). A theory of cultural value orientations: Explications and applications. *Comparative sociology*, 5(2-3), 137–182. doi:10.1163/156913306778667357
- Sever, A. ve Yurdakul, G. (2001). Culture of honor, culture of change: A feminist analysis of honor killings in Turkey. *Violence Against Women*, 7(9), 964–998. doi:10.1177/10778010122182866
- Snyder, M. (1974). Self-monitoring of expressive behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 30(4), 526-537. doi:10.1037/h0037039
- Tedeschi J.T. (Ed.). (2013). *Impression management theory and social psychological research*. New York: Academic Press.
- Triandis, H. C. (1989). The self and social behavior in different cultural contexts. *Psychological Review*, 96(3), 269–289. doi:10.1037/0033-295X.96.3.506
- Triandis, H. C. (2001). Individualism-collectivism and personality. *Journal of Personality*, 69(6), 907-924. doi:10.1111/1467-6494.696169
- Türetgen, İ. Ö. ve Cesur, S. (2006). Gözden Geçirilmiş Kendini Ayarlama Ölçeği'nin güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 9(17), 1-17.
- Tyler, J. M., Kearns, P. O. ve McIntyre, M. M. (2016). Effects of self-monitoring on processing of self-presentation information. *Social Psychology*, 47(3), 174. doi:10.1027/1864-9335/a000265

- Uskul, A. K., Oyserman, D. ve Schwarz, N. (2010). Cultural emphasis on honor, modesty, or self-enhancement: Implications for the survey-response process. *Survey Methods in Multinational, Multiregional, and Multicultural Contexts*, 191-201. doi:10.1002/9780470609927.ch11
- Van der Toorn, J. ve Jost, J. T. (2014). Twenty years of system justification theory: Introduction to the special issue on ideology and system justification processes. *Group Processes and Intergroup Relations*, 17(4), 413–419. doi:10.1177/1368430214531509
- Van Eck, C. (2003). *Purified by blood: Honour killings amongst Turks in the Netherlands*. Amsterdam: Amsterdam University Press. doi:10.1515/9789048505050
- Van Osch, Y., Breugelmans, S. M., Zeelenberg, M. ve Bölük, P. (2013). A different kind of honor culture: Family honor and aggression in Turks. *Group Processes and Intergroup Relations*, 16(3), 334–344. doi:10.1177/1368430212467475
- Vandello, J. A. ve Cohen, D. (2003). Male honor and female fidelity: Implicit cultural scripts that perpetuate domestic violence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(5), 997-1010. doi:10.1037/0022-3514.84.5.997
- Vandello, J. A., Bosson, J. K., Cohen, D., Burnaford, R. M. ve Weaver, J. R. (2008). Precarious manhood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(6), 1325-1339. doi:10.1037/a0012453
- Vandello, J. A., Cohen, D., Grandon, R. ve Franiuk, R. (2009). Stand by your man: Indirect cultural prescriptions for honorable violence and feminine loyalty. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 40(1), 81-104. doi:10.1177/0022022108326194
- Vescio, T. K., Gervais, S. J., Snyder, M. ve Hoover, A. (2005). Power and the creation of patronizing environments: The stereotype-based behaviors of the powerful and their effects on female performance in masculine domains. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(4), 658–672. doi:10.1037/0022-3514.88.4.658

EKLER

Ek 1: Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bu ölçek Türkiye’de yaşayan üniversite öğrencilerinin sosyal ilişkilerinde tutumlarını saptamayı ölçmek amacıyla, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Genel Psikoloji Yüksek Lisans öğrencilerinden Rumeysa Özay tarafından, Prof. Dr. Nihal Mamatoğlu danışmanlığında hazırlanmıştır. Aşağıda, sosyal ilişkilerinizde tutumlarınızı saptamayı amaçlayan bir dizi ifade bulacaksınız. Bu ölçekten elde edilen veriler, yalnızca tutumlarınızı belirlemek için geliştirilen ölçek makalesinde bilgileriniz paylaşılmadan kullanılacak, başka hiçbir amaç için ölçek sonuçlarından yararlanılmayacaktır. Vermiş olduğunuz cevapların içten ve doğru cevaplar olması araştırmamız için önemlidir. Bu ölçek, tamamen gönüllülük esasına dayalıdır ve kişisel bilgileriniz araştırmacıların dışındaki kişi veya kurumlarla paylaşılmayacaktır.

Araştırmaya katılmayı onaylıyorum ☐ onaylamıyorum ☐

Tarih:...../...../.....

Herhangi bir sorunuz olması halinde .

adresine mail

gönderebilirsiniz.

Ek 2: Demografik Bilgi Formu

1. Yaşınız:
2. Cinsiyetiniz: Erkek ☐ Kız ☐
3. Üniversiteniz:
4. Fakülteniz/meslek yüksek okulu (MYO):
5. Bölümünüz:
6. Kaçını Sınıf: Hazırlık ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐

Ek 3: Benlik Sunum Stratejileri Ölçeği

Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi tanımlayan ifadelere ne kadar katılıp katılmadığınızı değerlendirin. Bu ifadelerden her birinin sizin için ne kadar uygun olduğunu ilgili rakamı işaretleyerek belirtin. Yanıtınız hakkında emin değilseniz bile lütfen her soruya cevap verin.					
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Yeni bir ortama girdiğimde diğer insanların beni özgüvenli biri olarak algılamalarını sağlamaya çalışırım. (Madde 70)	1	2	3	4	5
2. Yeni tanıştığım kişilere başarılarımdan sıklıkla bahsederim. (Madde 80)	1	2	3	4	5
3. Sosyal ortamlarda yetenekli olduğum konulardan bahsetmeye özen gösteririm. (Madde 17)	1	2	3	4	5
4. Sosyal ortamlarda zeki biri gibi (olarak) algılanmak için bir konu hakkında birden fazla bakış açısı sunmaya dikkat ederim. (Madde 78)	1	2	3	4	5
5. Yeni bir sosyal ortamda yabancı dil becerimle diğerlerinin ilgisini çekmeye çalışırım. (Madde 55)	1	2	3	4	5
6. Yeni tanıştığım kişilere memleketimden överek bahsederim. (Madde 54)	1	2	3	4	5
7. Sosyal ortamlarda diğerlerini etkilemek için işimden/okul hayatımdan söz ederim. (Madde 25)	1	2	3	4	5
8. Sosyal ortamlarda diğer kişilerin gözünde samimi biri olarak algılanmak için ortak yanlar bulmaya çalışırım. (Madde 74)	1	2	3	4	5
9. İnsanlarla yeni tanıştığımda onların ilgisini çekmek için önce	1	2	3	4	5

soğuk ve mesafeli bir izlenim bırakıp sonra sıcak davranırım. (Madde 73)					
10. Sosyal ortamlarda iyi bir izlenim bırakmak için kendimden çok bahsederim. (Madde 77)	1	2	3	4	5
11. Yeni bir ortama girdiğimde diğer kişilerden daha etkileyici görünmeye çalışırım. (Madde 65)	1	2	3	4	5
12. Kendimi diğer insanlara kanıtlamaya çalışırım. (Madde 59)	1	2	3	4	5
13. Diğer kişilerin takdirini kazanacak şekilde davranmaya çalışırım. (Madde 66)	1	2	3	4	5
14. Diğer kişilerin benim hakkımda olumlu düşünceleri için hediyeler alırım. (Madde 56)	1	2	3	4	5
15. Çevremdeki insanların benim hakkımda olumlu düşünmesi için fedakâr davranırım. (Madde 71)	1	2	3	4	5
16. Ortalama olduğum yeteneklerimi diğerlerinin onayını alabilmek için iyiymiş gibi sergilemeye çalışırım. (Madde 19)	1	2	3	4	5
17. Sosyal ortamlarda diğerlerinin onayını alabilmek için çok iyi bildiğim bir şeyi bilmiyormuş gibi davranabilirim. (Madde 12)	1	2	3	4	5
18. Çevremdeki kişilerin benim hakkımdaki olumsuz düşüncelerini onların istediği şekilde davranarak değiştirmeye çalışırım. (Madde 15)	1	2	3	4	5
19. Sosyal ortamlarda insanlarla aynı fikirde olmasam bile uyumlu	1	2	3	4	5

görünmek için fikir birliğindeymiş gibi davranırım. (Madde 21)					
20. Sosyal ortamlarda diğerlerinin onayını almak için iyi bir dinleyici olmaya çalışırım. (Madde 26)	1	2	3	4	5
21. Sosyal ortamlarda diğerlerinin onayını almak için yakın çevremden (aile, arkadaşlar vb.) iyi bahsetmeye özen gösteririm. (Madde 42)	1	2	3	4	5
22. Diğer kişilerin ilgi alanlarına odaklanarak kişilerin onaylarını almaya çalışırım. (Madde 4)	1	2	3	4	5
23. Sosyal çevrem onayını almak için davranışlarımı değiştiririm. (Madde 16)	1	2	3	4	5
24. Diğer kişilerin benim hakkımda olumlu düşüncelerini sağlamak için özür dilerim. (Madde 40)	1	2	3	4	5
25. Sosyal ortamlarda diğer kişilerin gözünde olumlu algılanmak adına normalde sorun etmediğim davranışları kınarım. (Madde 47)	1	2	3	4	5
26. Sosyal ortamlarda insanlara duymak istediklerini söyleyerek saygılarını kazanmaya çalışırım. (Madde 51)	1	2	3	4	5
27. Değer verdiğim insanların görüşlerine göre davranışlarımı şekillendiririm. (Madde 11)	1	2	3	4	5
28. Diğer insanlara kendimi; hakkımda düşüncelerimi istediğim şekilde anlatırım. (Madde 38)	1	2	3	4	5
29. Sosyal ortamlarda kişilerin sevgisini	1	2	3	4	5

kazanmak için onları pohpohlarım. (Madde 72)					
30. Çevremdekilerin onayını almak için yalan söylerim. (Madde 30)	1	2	3	4	5
31. Ailemin ve yakın çevrem onayını almak için olumsuz davranışlarımı törpülemeye çalışırım. (Madde 29)	1	2	3	4	5
32. Diğerlerinin yanında yakınlarıma (aile, arkadaşlar vb.) olduğumdan daha iyi davranırım. (Madde 24)	1	2	3	4	5
33. Sosyal ilişkiler kurmak için diğer insanları etkilemeye çalışırım. (Madde 10)	1	2	3	4	5
34. Sosyal ortamlarda görgü kurallarına dikkat etmeye özen gösteririm. (Madde 32)	1	2	3	4	5
35. Sosyal ortamlarda diğer kişilerin hassasiyetlerine dikkat ederim. (Madde 22)	1	2	3	4	5
36. Sosyal ortamlarda olabildiğince hoşgörülü davranmaya çalışırım. (Madde 36)	1	2	3	4	5
37. Yeni bir ortama girdiğimde tebessüm etmeye, güler yüzlü olmaya dikkat ederim. (Madde 27)	1	2	3	4	5
38. Sosyal ortamlarda insanlara karşı olduğumdan daha sabırlı davranırım. (Madde 63)	1	2	3	4	5
39. İnsanların beni anlayışlı biri olarak görmesini sağlamaya çalışırım. (Madde 64)	1	2	3	4	5
40. Yeni bir ortama girdiğimde beden dilime dikkat ederim. (Madde 52)	1	2	3	4	5

41. Yeni tanıştığım insanlara her zamankinden daha nazik ve kibar davranırım. (Madde 23)	1	2	3	4	5
42. Yakın çevremi sevgisini kazanmak için beklentilerine uygun şekilde davranırım. (Madde 14)	1	2	3	4	5
43. Ailemi mutlu etmek için onların isteklerine göre davranabilirim. (Madde 28)	1	2	3	4	5
44. Sosyal ortamlarda diğerlerini etkilemek için maddi statümü kullanırım. (Negatif Madde) (Madde 37)	1	2	3	4	5
45. Sosyal ortamlarda daha iyi görünmek için her zamankinden az konuşmaya dikkat ederim. (Madde 34)	1	2	3	4	5
46. Sosyal ortamlarda diğerlerinin onayını almak için ağırbaşlı davranmaya çalışırım. (Madde 35)	1	2	3	4	5
47. Sosyal ortamlarda tepki görmemek için aykırı davranmamaya dikkat ederim. (Madde 1)	1	2	3	4	5
48. Sosyal ortamlarda eleştirilecek davranışlarda bulunmaktan kaçınırım. (Madde 33)	1	2	3	4	5
49. Sosyal ortamlarda kötü alışkanlıklarımdan bahsetmemeye özen gösteririm. (Madde 44)	1	2	3	4	5
50. Sosyal ortamlarda diğer kişilerin gözünden düşmemek için küfürlü konuşmamaya özen gösteririm. (Madde 58)	1	2	3	4	5
51. Yakın çevremi (aile, arkadaşlar vb.) yanında her zamankinden daha usturuplu (derli toplu,	1	2	3	4	5

uygun biçimde) giyinmeye dikkat ederim. (Madde 81)					
52. İnsanların olumsuz özelliklerimi bilmesine engel olmaya çalışırım. (Madde 68)	1	2	3	4	5
53. Yeni biriyle tanıştığımda o kişinin sevmediği, tedirgin olduğu konulardan (hakkında) konuşmamaya çalışırım. (Madde 5)	1	2	3	4	5
54. Yakın çevremde yanında cinsel içerikli, küfür şaka yapmaktan kaçınırım. (Madde 57)	1	2	3	4	5
55. Sosyal ortamlarda göze batmamak için iyi olduğum özelliklerimden bahsetmekten kaçınırım. (Madde 13)	1	2	3	4	5
56. Kazanım elde edebileceğim insanlarla zıtlaşmamayı tercih ederim. (Madde 60)	1	2	3	4	5
57. Gelecekteki menfaatlerim için insanlara faydalı olduğum, iyi yönlerimi göstermeye çalışırım. (Madde 48)	1	2	3	4	5
58. İleriye dönük çıkarlarım için insanlara daha anlayışlı davranabilirim. (Madde 61)	1	2	3	4	5
59. Sosyal ortamlarda gelecekte karşılık beklediğim için yardımsever davranmaya dikkat ederim. (Madde 49)	1	2	3	4	5
60. Çıkarım için gerekirse diğer insanlara olduğumdan daha iyi davranmaya çalışırım. (Madde 8)	1	2	3	4	5
61. Çıkarlarım için; istemediğim birine içimden gelmesin bile	1	2	3	4	5

selam veririm. (Madde 67)					
62. Yeni bir ortama girdiğimde daha (olduğumdan) güzel görünmeye dikkat ederim. (Madde 3)	1	2	3	4	5
63. Sosyal ortamlarda diğer kişileri etkilemek için ne giydiğime dikkat ederim. (Madde 31)	1	2	3	4	5
64. Sosyal ortamlarda dış görünüşümle ön planda olmaya çalışırım. (Madde 6)	1	2	3	4	5
65. Sosyal ortamlarda dış görünüşümle “flörtöz/çapkın” biri gibi algılanacak şekilde görünmemeye çalışırım. (Madde 75)	1	2	3	4	5

Ek 4: Kendini Ayarlama Ölçeği

Aşağıdaki ifadeler sizin farklı durumlardaki kişisel tepkilerinizle ilgilidir. Her bir ifadeyi okuyunuz ve sizi ne kadar tanımladığına karar veriniz. Doğru ya da yanlış cevap yoktur; muhtemelen bu ifadelerin bazıları size uyacak ve bazıları da uymayacaktır. *Lütfen cevaplarınızda samimi olunuz ve kendinizi olmak istediğiniz gibi değil, olduğunuz gibi tanımlayınız.* Cevaplarınız gizli tutulacaktır.

Lütfen aşağıda belirtilen puanlamaya uygun olarak, ifadelerin yanında yer alan parantezin içine tutum veya duygunuzu en iyi tarif edecek rakamı yazınız.

Kesinlikle, her zaman yanlış	: 0
Genellikle yanlış	: 1
Yanlış sayılır ancak bazı istisnalar var	: 2
Doğru sayılır ancak bazı istisnalar var	: 3
Genellikle doğru	: 4
Kesinlikle, her zaman doğru	: 5

- 1- () Sosyal durumlarda başka bir şeyin istendiğini hissettiğimde, davranışımı değiştirme yeteneğim vardır.
- 2- () İnsanların gerçek duygularını gözlerinden doğru olarak okuyabilirim.
- 3- () Vermek istediğim izlenime bağlı olarak insanların karşısına çıkma biçimimi kontrol etme yeteneğim vardır.
- 4- () Biriyle konuşurken, karşımdakinin yüz ifadesindeki en ufak bir değişikliğe bile duyarlıyım.
- 5- () Diğer insanların duygu ve isteklerini anlama konusunda sezgisel güçlerim vardır.
- 6- () İnsanlar inandırıcı bir şekilde gülseler bile, bir şakayı kötü bulduklarını anlayabilirim.
- 7- () Sergilediğim imajın işe yaramadığını hissettiğimde, bunu kolaylıkla işe yarar başka bir imajla değiştiririm.
- 8- () Söylediğim bir şeyin uygunsuz olduğunu, dinleyenin gözlerinden anlayabilirim.
- 9- () Davranışlarımı farklı insanlara ve farklı ortamlara uyacak şekilde değiştirme konusunda sorun yaşamam.
- 10- () Davranışımı, içinde bulunduğum herhangi bir ortamın gereklerini karşılayacak şekilde ayarlayabildiğimi fark ediyorum.
- 11- () Eğer birisi bana yalan söylüyorsa, bunu o kişinin davranışlarından hemen anlarım.
- 12- () Ortamın gerektirdiklerini bildikten sonra davranışlarımı buna göre düzenlemek benim için kolaydır.

Ek 5: Açık Uçlu Sorular

1. Yeni bir ortama girildiğinde, insanlar iyi bir izlenim bırakmak için neler yapabilir? Nasıl davranışlar gösterebilir?
 - a. Siz yeni bir ortama girdiğinizde iyi bir izlenim bırakmak için neler yapabilirsiniz? Nasıl davranışlar gösterirsiniz?
2. Sosyal ortamlarda daha kabul edilebilir olmak için insanlar kendilerinden bahsederken hangi özelliklerini anlatmaya dikkat ederler?
 - a. Peki siz hangi özelliklerinizi anlatmaya dikkat edersiniz?
3. Birey içinde bulunduğu çevrede kendisine ilişkin olumsuz düşünceleri nasıl değiştirebilir?
 - a. Siz içinde bulunduğunuz çevrede kendinize ilişkin olumsuz düşünceleri nasıl değiştirebilirsiniz?
4. İnsanlar kendileriyle ilgili olarak yanlış anlaşıldığını olumsuz bir izlenim oluştuğunu algıladığında bunu olumlu yönde değiştirmek için neler yapabilir?
 - a. Siz kendinizle ilgili olarak yanlış anlaşıldığınızı, sizin hakkında olumsuz bir izlenim oluştuğunu algıladığınızda bunu olumlu yönde değiştirmek için neler yapabilirsiniz?
5. Bireylerin aile arkadaş gibi yakın çevrelerinin yanında olduklarından daha iyi davranma sebepleri nelerdir? Siz aile arkadaş gibi yakın çevrenizin yanında olduğunuzdan nasıl daha iyi davranırsınız?
6. Bireyler yakın çevrelerindeki kişilerin hangi izlenimlerine göre davranışlarını değiştirir? Bu davranışların nedenleri nelerdir? Siz yakın çevrenizdeki kişilerin hangi izlenimlerine göre davranışlarını değiştirdiniz?
7. Birey yakın çevresinin kendisine ilişkin düşüncelerini nasıl değiştirebilir? Siz yakın çevrenizin sizin hakkınızdaki düşünceleri nasıl değiştirebilirsiniz?

Ek 6: Namus Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği

Aşağıda size uyan ya da uymayan pek çok ifade yer almaktadır. Bu ifadelerden her birinin sizin için ne kadar uygun olduğunu ilgili rakamı işaretleyerek belirtiniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Namus açısından kadın-erkek ilişkileri olması gerektiği gibidir.	1	2	3	4	5	6
Namusun kadın davranışlarıyla ilgili olması doğa kanunları gereğidir.	1	2	3	4	5	6
Fiziksel olarak güçlü olan erkeğin, kadının namusunu koruması doğaldır.	1	2	3	4	5	6
Namus kurallarının kadın ve erkekler için ayrı olması doğaldır.	1	2	3	4	5	6
Namusun kadın üzerinden erkeklerle ilişkilendirilmesi doğaldır.	1	2	3	4	5	6
Namusun kadın üzerinden tanımlanması adildir.	1	2	3	4	5	6
Namus kurallarına uymak, kişiye huzur ve mutluluk getirir.	1	2	3	4	5	6
Var olan namus düzenini değiştirmek, topluma yarardan çok zarar getirir.	1	2	3	4	5	6
Namus düzenini değiştirmeye çalışmanın bir anlamı yoktur.	1	2	3	4	5	6
Geleneksel namus düzenini korumak gerekir.	1	2	3	4	5	6

Ek 7: Kadınlara ve Erkeklere Yönelik Kalıpyargılar Listesi

Lütfen aşağıda yer alan özelliklere kadınların ne ölçüde sahip olduğunu değerlendiriniz.

	1 (Neredeyse hiçbir kadın sahip değildir)	2 (Çok az kadın sahiptir)	3 (Bazı kadınlar sahiptir)	4 (Çoğu kadın sahiptir)	5 (Neredeyse tüm kadınlar sahiptir)
1. Ahlaklı	1	2	3	4	5
2. Hanımefendi	1	2	3	4	5
3. Terbiyeli	1	2	3	4	5
4. Şefkatli	1	2	3	4	5
5. Dürüst	1	2	3	4	5
6. Duyarlı	1	2	3	4	5
7. Yeterli (iş yaşamında)	1	2	3	4	5
8. Yetkin	1	2	3	4	5
9. Nazik	1	2	3	4	5
10. Becerikli (iş yaşamında)	1	2	3	4	5
11. Edepli	1	2	3	4	5
12. Sevecen	1	2	3	4	5
13. Sempatik	1	2	3	4	5
14. İffetli	1	2	3	4	5
15. Zeki	1	2	3	4	5
16. Sevgi dolu	1	2	3	4	5
17. Görgülü	1	2	3	4	5
18. Yetenekli (iş yaşamında)	1	2	3	4	5

Lütfen aşağıda yer alan özelliklere erkeklerin ne ölçüde sahip olduğunu değerlendiriniz.

	1 (Neredeyse hiçbir erkek sahip değildir)	2 (Çok az erkek sahiptir)	3 (Bazı erkekler sahiptir)	4 (Çoğu erkek sahiptir)	5 (Neredeyse tüm erkekler sahiptir)
1. Ahlaklı	1	2	3	4	5
2. Çalışkan	1	2	3	4	5
3. Şerefli	1	2	3	4	5
4. Şefkatli	1	2	3	4	5
5. Dürüst	1	2	3	4	5
6. Güvenilir (aile yaşamında, eşe yönelik)	1	2	3	4	5
7. Yeterli (iş yaşamında)	1	2	3	4	5
8. Yetkin	1	2	3	4	5
9. Nazik	1	2	3	4	5
10. Ailesine bağlı	1	2	3	4	5
11. Onurlu	1	2	3	4	5
12. Sevecen	1	2	3	4	5
13. Sempatik	1	2	3	4	5
14. Eşini Aldatmayan	1	2	3	4	5
15. Zeki	1	2	3	4	5
16. İyi huylu	1	2	3	4	5
17. İçten	1	2	3	4	5
18. Yetenekli (iş yaşamında)	1	2	3	4	5
19. Merhametli	1	2	3	4	5

Ek 8: Cinsiyet Grubu ile Özdeşleşme Ölçeği

Lütfen, aşağıdaki soruları okuyarak 1-7 derecelendirme ölçeği ile cevap veriniz.
1-Hiç, 7 – Tamamen anlamına gelmektedir.

	1 Hiç	2 Pek değil	3 Kısmen değil	4 Tarafsızım	5 Kısmen	6 Oldukça Çok	7 Tamamen
Kendinizi ne ölçüde erkekler/kadınlar grubuna ait hissediyorsunuz?	°	°	°	°	°	°	°
Bir erkek/kadın olmaktan ötürü ne kadar gurur duyuyorsunuz?	°	°	°	°	°	°	°
Bir erkek/kadın olmak sizin için ne düzeyde önemli bir özellik?	°	°	°	°	°	°	°
Bir bütün olarak kendinizi diğer erkekler/kadınlara ne kadar yakın hissediyorsunuz?	°	°	°	°	°	°	°
Bir erkek/kadın olmak, sizin kim olduğunuzu ve düşüncelerinizi ne ölçüde etkiliyor?	°	°	°	°	°	°	°
Ne kadar tipik bir erkek/kadın olduğunuzu düşünüyorsunuz?	°	°	°	°	°	°	°

Ek 9: Gönüllü Katılımcı Formu

Gönüllü Katılımcı Formu

Bu araştırma Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Psikoloji bölümü yüksek lisans öğrencisi Rumeysa Özay tarafından yüksek lisans tezi kapsamında Prof. Dr. Nihal Mamatoğlu danışmanlığında gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmanın amacı kişilerin cinsiyet grubu ile özdeşleşmelerinin ve kadın-erkek kalıpyargılarının, namus sistemini meşrulaştırma ve benlik sunum stratejileri ile ilişkisini incelemektir. Karar vermeden önce araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını anlamanız çok önemlidir. Lütfen biraz zaman ayırın ve aşağıdaki bilgileri dikkatlice okuyun, isterseniz başkalarıyla tartışın. Açık olmayan bir bölüm varsa ya da daha ayrıntılı bilgiye ihtiyaç duyuyorsanız lütfen bizi arayın. Ancak araştırmaya katılmak isteyip istemediğinize karar vermek için lütfen biraz düşünün. Çalışmaya katılımlarınızı onaylamanız durumunda bu araştırmada katılımcı olacaksınız. Çalışmaya sadece üniversite öğrenciler katılacak olup sizin gibi diğer katılımcılarda google form linkleri ve elden ölçekler dağıtılarak çalışmaya sizinle birlikte yaklaşık 300 kişi katılım sağlayacaktır. Bu çalışmaya katılımlarınız tamamen isteğe bağlıdır; katılmayabilirsiniz veya herhangi bir noktada bırakabilirsiniz. İsminiz istenmeyecektir. Ölçek formları isimsiz (anonim) olacağından, Ölçek formunun doldurulması, araştırma amacı için bu bilgilerin kullanılmasına onam verildiği anlamına gelmektedir. Kişisel bilgileriniz araştırmacıların dışındaki kişi veya kurumlarla paylaşılmayacaktır. Bu çalışmadan elde edilen veriler akademik yayın dışında başka hiçbir amaç için ölçek sonuçlarından yararlanılmayacaktır. Çalışma yaklaşık 15-20 dk sürecektir. Çalışmada namus sistemini meşrulaştırma ölçeği, cinsiyet grubuyla özdeşleşme ölçeği, kadın-erkek kalıpyargıları listesi, benlik sunum stratejileri ölçeği ve kendini ayarlama ölçeğini cevaplandırmanız beklenmektedir. Soruların doğru veya yanlış cevapları yoktur. Vermiş olduğunuz cevapların içten ve doğru cevaplar olması araştırmamız için önemlidir. Bu form sizde kalacak olup çalışmaya katılmadan önce formu imzalamanız gerekmektedir. Bu araştırma Abant İzzet Baysal Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır. Araştırmaya katılımlarınızla ilgili herhangi bir şikâyetiniz varsa Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Hamit COŞKU'ya

iletilebilirsiniz. Her tür şikâyetiniz araştırma ekibi tarafından değerlendirilecek,

araştırılacak ve sonuç hakkında tarafınıza bilgi verilecektir. Çalışmamıza katılım sağladığınız için teşekkür ederiz.

Yukarıdaki çalışmanın amacını ve içeriğini okudum, anladım ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı; Onaylıyorum () Onaylamıyorum () Tarih:..../..../.....

İmza:

İletişim;

Yüksek Lisans Öğrencisi: Rumeysa Özay

Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Genel Psikoloji Yüksek Lisans Programı,